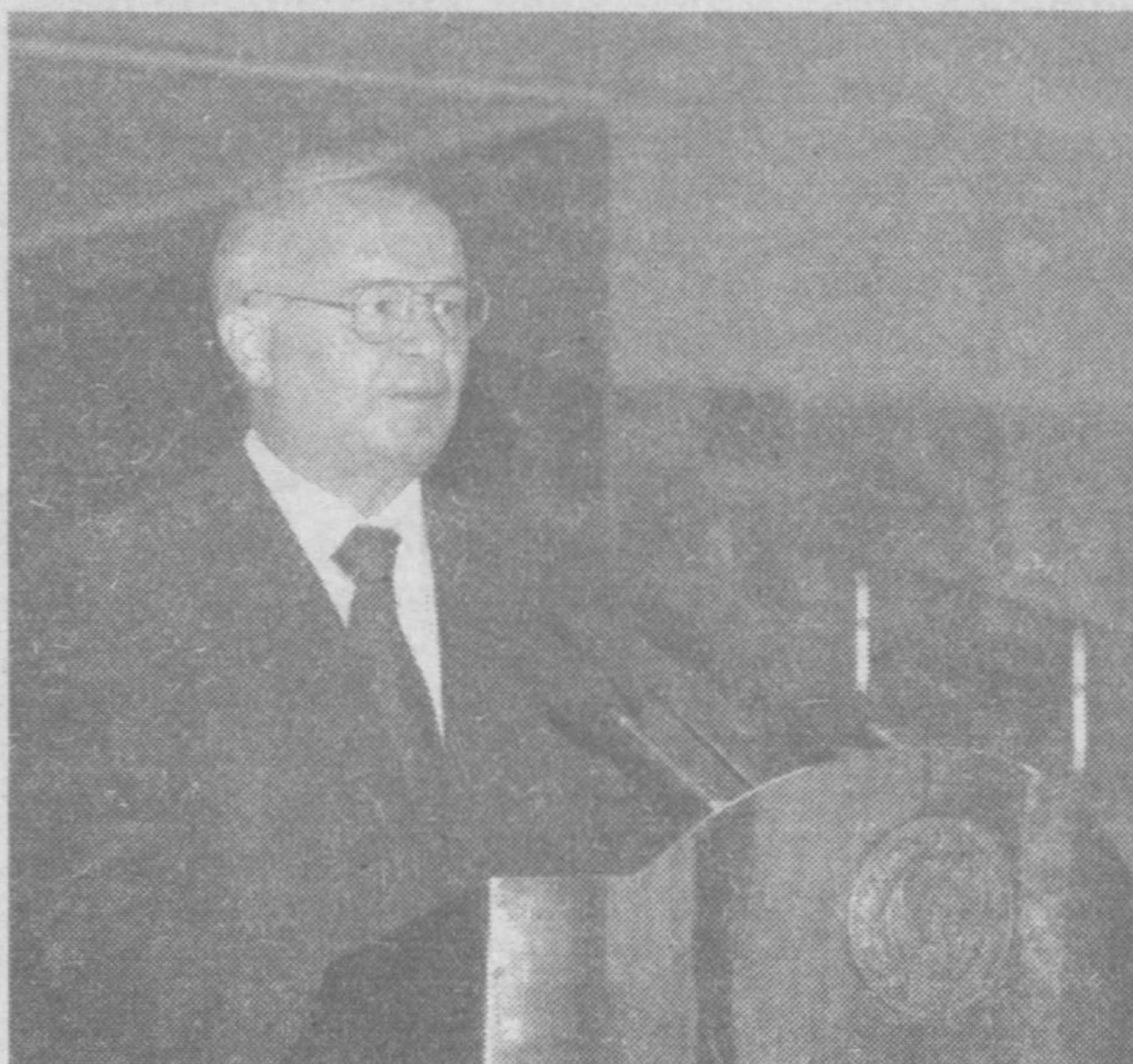

ЖАЙҲУН СОҲИЛИДАГИ ГАВҲАР

Тарихимизнинг кўҳна ва тегран илдизларидан бўлган ва ҳозирги кунда ҳам юртимизнинг чиройига чирой, салоҳиятига салоҳият қўшиб келаётган кутлуг масканларни обод қилиш, қадимий ва ҳамиша навқирон шаҳарларимизнинг тўйларини нишонлаш тажрибаси истиқлол йилларида ҳайрли анъанага айланди.

Бугун Қорақалпоғистон Республикасида худди шундай шодиёна — Нукус шаҳрининг 70 йиллиги тантанали нишонланмоқда.

Нукус Қорақалпоғистоннинг марказий қисмида, Амударёнинг ўнг соҳилида жойлашган. Шаҳар аҳолисининг миллий таркиби хилма-хил: бу ерда ўзбеклар, қozoқлар, туркманлар, руслар, корейслар, татарлар, украинлар, қирғизлар ва бошқа миллат вакиллари қорақалпоқлар билан ҳамжиҳат, дўсту иноқликда яшайди.

Мамлакат миқёсида амалга оширилаётган кенг қамровли ислохот ва унинг юксак самаралари Нукус шаҳрининг янги тарихи саҳифаларидан ёрқин жой олмоқда.

Бу ерда йирик халқаро тадбирлар ўтказиш анъана тусини олаётир. Орол денгизи муаммоларини ҳал қилиш юзасидан қатор халқаро ҳужжатлар имзолангани, Марказий Осиё давлатлари раҳбарларининг Орол бўйи ҳавзасидаги экологик вазиятни яхшилаш, минтақани ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурини белгилаб олишга бағишланган иккинчи йилгиди ўтказилгани шулар жумласидандир.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси 2002 йил 8 майда «Нукус шаҳрининг 70 йиллигини нишонлашга тайёргарлик кўриш тўғрисида» қарор қабул қилгач, шаҳар бўйлаб кенг кўламда бунёдкорлик, ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ишлари амалга оширилди.

Ўзбекистон Республикаси

Президенти Ислоом Каримов Нукус шаҳрининг 70 йиллиги тантаналарида иштирок этиш учун 12 сентябрь куни бу ерга келди.

Президент Ислоом Каримовнинг Нукусга ташрифи шаҳар остонаси — аэропорт билан танишувдан бошланди.

Давлатимиз раҳбари шаҳарда бунёд этилган замонавий спорт мажмуини кўздан кечирди. Ушбу спорт саройи барча қулайликларга эга. Уни қуриш ва жиҳозлашга Қўнғирот сода заводи, «Оролсувқурилиши», «АРЗ-16», «Таъмирлаш заводи», «Қизкеткен» кўчма механизациялашган жамланмаси яқиндан кўмак берди.

Президентимиз Нукусда қад ростлаган Санъат музейининг янги биносига ташриф буюрди. Ушбу бино махсус лойиҳа асосида бунёд этилган. Уч қаватли бино 3 минг 100 квадрат метр кўргазма майдонига эга.

Музейнинг иқлим мувозанатини сақлаш, хоналарда мўтадил ҳароратни ушлаб туриш учун хорижнинг қулай ускуналари ўрнатилган. Бу ерда музей фаолиятига зарур барча жиҳозлар, ноёб асбоб-ускуналар мавжуд.

Санъат музейида бугунги кунда 90 мингга яқин экспонат сақланмоқда. Музей Оролбўйида яшовчи халқларнинг қадим ўтмиши ва бугунги кунидан гувоҳлик берувчи жуда бой тарихий ва илмий манбага эга. Ислоом Каримов Оролбўйи қадим ўрта аср тарихига оид асориатикалар, халқ амалий санъати намуналари, Қорақалпоғистоннинг замонавий тарихи, музей асосчиси ва биринчи раҳбари И.Савицкийга бағишланган мемориал зал ҳамда жаҳон санъати дурдоналари билан танишди.

Президентимиз Нукус шаҳрини Хўжайли тумани билан боғлайдиган Амударёдаги янги кўприкни бориб кўрди.

(Давоми 2-бетда)

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ НУКУС ШАҲРИНИНГ 70 ЙИЛЛИГИГА БАҒИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДАГИ СЎЗИ

Ассалому алайкум, азиз юртдошлар! Мухтарам меҳмонлар!

Бугун биз қорақалпоқ элининг гўзал пойтахти, юртимизнинг шимолий дарвозаси бўлмиш Нукус шаҳрининг 70 йиллик тўйини байрам қилмоқдамиз.

Мана шу кутлуг сана муносабати билан сиз, азизларни, сизларнинг сиймонгизда бутун Қорақалпоғистон аҳлини чин қалбимдан муборакбод этиб, барчангизга ўзимнинг ҳурмат-эҳтиромим ва самимий тилакларимни билдиришга ижозат бергайсиз.

Қадрли дўстлар!

Бугун биз навқирон Нукус шаҳрининг катта тўйини нишонлар эканмиз, бу шаҳар тимсолида Қорақалпоғистон диёрида рўй бераётган янгиланишлар, иқтисодий ва ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларида, одамларнинг турмуш тарзида содир бўлаётган ижобий ўзгаришлар ҳақида гапиришимиз табиий, албатта.

Бу ўзгаришлар, авваламбор, қорақалпоқ халқининг машаққатли меҳнати ва ғайрат-шижоати билан эришилаётган катта ютуқларда, шаҳар ва қишлоқлар, овулларнинг тобора обод бўлиб, республика ишлаб чиқариш салоҳиятининг юксалиб бораётганида, янги-янги иншоотларнинг ишга туширилаётганида яққол намоён бўлади.

Булар қаторида минтақамизда ягона бўлган Қўнғирот сода заводи, Хўжайли шиша заводи, «Марказий Осиё безак тошлари» қўшма корхонаси, Қўнғиротдаги карбид, Нукусдаги мрамар ва кабель заводлари, Ўрга газ кони, «Элтекс» ва «Катекс» каби замонавий ишлаб чиқариш мажмуаларини мисол келтириш мумкин.

Ўрни келганда шуни ҳам айтиш керакки, Ўзбекистоннинг, жумладан, Қорақалпоғистоннинг ҳам энг заиф нуқта-си — бу коммуникация масаласи эка-

нини мен доимо таъкидлаб келаман. Ана шу ўта муҳим муаммони ечиш бўйича мамлакатимизда кўп ишлар қилинган ва қилинаётганидан сизлар яхши хабардорсиз.

Айниқса, 345 километрли Навоий - Нукус темир йўли, Нукус билан Хўжайлини боғлайдиган улкан кўприк, Қўнғирот автомобиль йўли каби муҳим стратегик иншоотлар бу заминдаги беҳисоб табиий захираларни ўзлаштиришга, улардан авваламбор қорақалпоқ халқининг, бутун юртимизнинг фаровонлиги йўлида фойдаланишга хизмат қиладди.

Ана шундай одамларнинг оғирини енгил қилишга қаратилган ишларимиз ҳақида гапирганда, биринчи галда, аҳолини тоза ичимлик суви ва табиий газ билан таъминлаш масаласини алоҳида айтиб ўтишимиз ўринлидир.

Охирги йиллар давомида фойдаланишга топширилган 243 километр узунликдаги Туямўйин - Нукус, 112 километр узунликдаги Нукус - Тахтақўпир сув узатиш тармоқлари бу борада фойда муҳим аҳамият касб этади.

Бугунги кунда мураккаб экологик ҳудудларда яшаётган одамларга зарур шароит яратиш мақсадида Чимбой ва Тахтақўпир, Қўнғирот ва Қанлиқўл туманларининг олис қишлоқ ва овуллари, жами 390 та аҳоли пунктига ичимлик суви етказиб бериш бўйича қилган салмоқли ишларимиз барчамизни қувонтиради.

Ҳурматли юртдошлар!

Албатта, қўлга киритган бундай ютуқларимиз, улкан лойиҳаларни ўзлаштириш йўлида қилаётган меҳнатимиз ва ҳаракатларимиз халқимизнинг эртанги кунга ишончини янада мустаҳкамлайди ва кучимизга куч, ғайратимизга ғайрат қўшади.

(Давоми 2-бетда)

ГАЗЕТАНИ ВАРАҚЛАГАНДА:

ГУРУҲЛАРДА ИШЛАР

Ўқитувчи маҳоратидан далолат берибгина қолмай ўқувчиларнинг мустақил фикрлашга ўргатади

3-бет

«СУВ КЕЛАЖАК УЧУН»

4-бет

ЎЗБЕКИСТОН — АЗИЗ ВА МУКАРРАМ ЮРТ

унинг мустаҳкам асосга эга бўлган қоннулари бор

5-бет

МУЗЕЙ — ХАЛҚ ТАРИХИНИНГ КЎЗГУСИ

6-бет

КЎП КИТОБ ЎҚИГАН ТАЛАБАНИНГ

кељаги ҳам порлоқ

10-бет

ФАЛОКАТ ЭШИК ҚОҚҚАНДА

12-бет

ПОРТУГАЛИЯ, ФРАНЦИЯ, ЧЕХИЯ, ШВЕЦИЯ, БОЛГАРИЯ ВА...

15-бет

ТОПШИРИҚЛИ СКАНВОРД

16-бет

SO'NGGI
UCH KUN
MUJDALARIHAMDARDLIK
MAKTUBI

Prezidentimiz Islom Karimovga Amerika Qo'shma Shtatlari prezidenti Jorj Bush muxdix 11 sentyabr voqealari munosabati bilan hamdardlik maktubini yo'lladi. Unda shunday so'zlar yozilgan: Amerikaliklar 2001 yildagi terrorchilik harakatlari oqibatida halok bo'lgan vatandoshlari xotirasini chuqur qayg'u va ehtirom bilan yod oladi. Biroq, o'sha kuni faqat amerikaliklarga o'z yaqinlaridan judo bo'lgani yo'q. Boshqa ko'plab mamlakatlar fuqarolari ham halok bo'lgani yodimizda.

Vatandoshlarim hamda shaxsan o'zim sizlarning qayg'ungizga sherikmiz va o'sha terrorchilik harakatlari chog'ida halok bo'lgan hamyurtlaringiz xotirasiga hurmat bajo keltirish va xotirlashda siz bilan birgamiz.

ITALIYA
PARLAMENTI
DEPUTATLAR
PALATASI RAISI
O'ZBEKISTONDA

Mamlakatimizda mehmon bo'lib turgan Italiya parlamenti Deputatlar palatasi raisi Per Ferdinando Kazini O'zbekiston Respublikasi oliy majlisi Raisi Erkin Xalilov bilan uchrashda. Suhbat chog'ida O'zbekiston va Italiya o'rtasida parlamentlararo aloqalarni rivojlantirishga oid masalalar muhokama qilindi.

P.Kazini shu kuni O'zbekiston Respublikasi tashqi ishlar vaziri Sodik Safoyev bilan ham uchrashdi. Ikki tomonlama hamkorlikning yanada kengaytirishga oid masalalar suhbatidagi asosiy mavzusi bo'ldi.

BESHTA SEYSMIK
STANSIYA
TOPSHIRILDI

O'zbekiston Respublikasi fanlar akademiyasi G'ani Mavlonov nomidagi Seysmologiya institutiga xitoylik seysmologlar tomonidan qiymati 3 ming AQSh dolloriga teng 5 ta zamonaviy seysmik stansiya topshirildi.

KO'RGAZMA

O'zbekiston badiiy akademiyasining markaziy ko'rgazmalar zalida O'zbek va Koreys mo'yqalam ustalari asarlari ko'rgazmasi ochildi. Bu tadbir Koreya respublikasining mamlakatimizdagi madaniyat kunlari doirasida tashkil etildi. Ta'kidlash joizki bu Koreya madaniyati kuni 1998 yildan beri o'z kuni kelinmoqda.

ЖАЙҲУН СОҲИЛИДАГИ ГАВҲАР

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ НУКУС
ШАҲРИНИНГ 70 ЙИЛЛИГИГА БАҒИШЛАНГАН
ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДАГИ СЎЗИ

(Давоми. Боши 1-бетда)

Айни пайтда олдимизда ҳали-бери ўз ечимини кутаётган, шу тупроқда яшаётган одамларни қийнаётган долзарб муаммолар ҳам борлигини эсдан чиқармаслигимиз ва бу масалалар доимо эътиборимиз марказида туриши зарурлигини англаб олишимиз даркор.

Шу ўринда мен аввало барча раҳбарларни - улар Тошкентда ёки Нукусда бўладими - огоҳлантириб, алоҳида таъкидлаб айтмоқчиман:

Катта-катта лойиҳалар устида ишлаш билан бирга, одамларимизнинг кундалик ҳаётини муаммоларини ечиш, ташвишларини енгиллаштириш, уларга сўзда эмас, амалда ғамхўрлик кўрсатиш, бу масалада лоқайдлик ва тўрачилик каби нохуш ҳолатларга йўл қўймаслик, бир сўз билан айтганда, эл-улуснинг дардини ўз юраги, ўз қалбидан ўтказиб яшаш ва ишлаш - бугунги кунда ҳаётнинг ўзи тақозо этмоқда.

Азиз дўстлар!

Қорақалпоқ деганда, бу захматкаш халқнинг ўзига хос хусусиятлари, элни эл, юртни юрт қиладиган фазилатлари ҳақида гапирганда, аввало, бизнинг кўз олдимизда ўзининг узоқ тарихи давомида кўп азоб-қубат, қиргин-қатагонларни бошидан кечирган, қанча-қанча оғир йўللарни босиб ўтган, чидамли ва бағрикенг, мард ва матонатли бир халқ сиймоси пайдо бўлади.

Агар биз она заминга, Ватанга меҳр ва садоқат ҳақида сўз юритадиган бўлсак, биринчи галда, саҳро қўеши, гармсел ва изғирин шамолларида тобланган, оғир табиий шароитда ҳам ўз юртининг тупроғини кўзига тўтиб қилиб, келажакка ишонч билан яшаётган қорақалпоқ эли ҳақида гапиришимиз ҳам қарз, ҳам фарз деб биламан.

Кимки бу жафокаш халқнинг беғубор қалбини, асрий орзу-армонлари, интилишларини билмоқчи, англаб етмоқчи бўлса, унинг ақл-заковати билан яратилган «Қирққиз» ва «Шахриёр» каби ўлмас дostonларга, Кунхўжа, Ажиниёз ва Бердақ сингари улкан шоирларнинг таъсирчан асарларига мурожаат қилса, ўйлайманки, ўзи учун кўп-кўп маъно топади.

Қорақалпоқ халқи азалдан ўзининг билимга ташналиги, санъатга бўлган юксак муҳаббати, ўз диёрининг бошқалар англаб етолмайдиган гўзаллиги ва жозибасини кашф этишдек ноёб истеъдоди билан барча-барчани мафтун этиб келди.

Шу борада биргина мисол келтирмоқчиман. Кун кеча мустақиллигимизнинг 12 йиллигига бағишланган тантанали байрам томошасида Қорақалпоғистон санъат усталарининг ёрқин маҳорати, таъсирчан куй-қўшиқлари шахсан менга бениҳоя манзур бўлди.

Агар шу томоша якуни бўйича қандайдир танлов ўтказилса, бошқалар хафа бўлмасин-у, мен ҳеч иккиланмасдан биринчи ўринни қорақалпоқ санъаткорларига берган бўлур эдим.

Қорақалпоғистоннинг ана шундай катта иқтисодий, илмий ва маънавий салоҳиятини асраб-авайлаб, уни янада бойитишга муносиб ҳисса қўшиб келаётган Ўзбекистон Қаҳрамонлари Анисия Саидова, Алланиёз Ўтениёзов, Тўлепберген Қаипбергенов, улар қаторида Алимбай Мамутов, Турсунбай Ешжанов, Собир Камолов, Ибрайим Юсупов, Жўлдасбек Куттимурадов, Муъссар Раззоқова, Кенесбай Сержанов, Гулхатича Айимбетова, Элиза Айтниязова каби ўнлаб ишлаб чиқариш соҳаси, илм-фан ва маданият намоёндаларининг номларини ҳурмат ва эҳтиром билан тилга оламиз.

Мухтарам юртдошларим!

Биз бугун бетакорор қиёфа касб этиб бораётган кўпмиллатли Нукус шаҳрини йирик саноат, илм-фан ва маданият маркази, дўстлик ва биродарлик шаҳри, деб таърифлаймиз. Ва албатта бу таърифларнинг барчаси мустаҳкам ҳаётини асос ва заминга эга.

Буни ҳозирги вақтда Нукусда Фанлар академияси ва Бадий академиянинг филиаллари, Қорақалпоғистон давлат университети, қатор институтлар, қирққа яқин академик лицей, ўнлаб касб-ҳунар коллежлари, театр ва музейлар халқимизнинг маънавий-маърифий юксалиши йўлида хизмат қиладигани ҳам тасдиқлайди.

Бутун халқимиз сингари қорақалпоқ эли ҳам нафақат бугунги ҳаёт, балки эртанги кунимиз, истиқбол орзуси билан, барчамизнинг таянчимиз ва суянчимиз бўлган жондан азиз фарзандларимизнинг тақдири ва келажакини ўйлаб яшамолар.

Шу маънода, Нукус шаҳрининг ўзига хос ва ўзига мос яна бир хусусияти ҳақида гапиришни ўринли, деб биламан. Бугунги кунда шаҳар аҳолисининг 65 фоизини 25 ёшгача бўлган йигит-қизлар ташкил этади.

Бу ерда ҳар ўн нафар фуқаронинг бири, таъбир жоиз бўлса, талаба бўлиб ҳаёт кечирмоқда. Ва бундай ҳолат бу навқирон шаҳарнинг келажакдан, катта имкониятларга эга эканидан далolat беради.

Шу заминга хос, барчанинг ҳайрат ва ҳурматини, завқини уйғотадиган яна бир белги-аломат борки, у ҳам бўлса, мана шундай оғир ва мураккаб, ҳар қандай одам ҳам бардош беролмайдиган бир шароитда қорақалпоқ ёшларининг билимга, етук инсон бўлиб вояга етишга қатъият билан интилаётгани, халқаро фан олимпиадалари ва нуфузли жаҳон мусобақаларида қатнашиб, юксак марраларни эгаллаб келаятганидир.

Истиқболимиз тимсоллари бўлган Алишер Санатуллаев, Рустам Султонов, Руслан Ургенчаев каби билимдон ёшларимиз, Анифа Ортиқова, Зиёда Шарипова, Махсет Утемуратов каби иқтидорли санъаткорларимиз, Бауржон Каздаев, Эркин Қутибоев, Баҳром Эрматов сингари мард ва жасур спортчиларимиз нафақат қорақалпоқ эли, бутун Ўзбекистон халқининг фаҳри ва умиди, десак, асло хато бўлмайди.

Қадрли дўстлар!

Мен бугун сизларнинг ҳузурингизга келаятиб, байрам арафасида Нукус шаҳрида амалга оширилган янги қурилиш ва ободончилик ишлари билан танишдим. Шуни мамнуният билан айтишим лозимки, қорақалпоқ халқининг бунёдкорлик салоҳияти тобора ортиб бораётганига яна бир қарра ишонч ҳосил қилдим.

Айниқса, янги қурилган шинам турар-жой бинолари, гўзал майдон ва хиёбонлар, театр ва музей, спорт мажмуалари, бозорлар, замонавий талабларга жавоб берадиган аэропорт, темир йўл вокзали ва бошқа қатор иншоотлар кўзларни қувонтириб, шаҳар чиройига чирой қўшиб турибди.

Фурсатдан фойдаланиб, ана шу эзгу ишларда фаол қатнашган қўли гул усталаримизга, қурувчи ва муҳандисларга, лойиҳачи ва пудратчи ташкилотларнинг ишчи-хизматчилари, барча мутахассисларига ўз номидан, халқимиз номидан чуқур миннатдорлик изҳор этаман.

Мухтарам ватандошлар, қадрдонларим, қорақалпоқ диёри, қорақалпоқ элини улуғлайдиган аломат ва хусусиятлар ҳақида кўп гапириш мумкин.

Лекин буларнинг ҳаммасини бир сўз билан ифода этадиган бўлсак, қорақалпоқ мақолида айтилганидек, халқнинг бахту тахти — унинг туғилиб ўсган еридир, унинг жипслиги, аҳиллиги ва оғиз бирлигидир.

Бугунги унутилмас лаҳзаларда сиз, азизларнинг очик чеҳрангизга боқиб, аввал ҳам айтган бир фикримни яна такрорламоқчиман: ўзимни нафақат ўзбек, балки қорақалпоқ халқининг ҳам фарзанди, деб ҳисоблаш менга ҳар доим куч-қувват ва қанот бағишлайди.

Шунинг учун мен ушбу гўзал оқшомда катта қувонч ва ифтихор билан:

— ўз элим — қорақалпоғим омон бўлсин, ўз қалъам — Нукусим дунё тургунча турсин, дейман.

Ишонаман, қорақалпоқ диёрининг келажакги албатта ёруғ бўлади, қорақалпоқ эли бутун халқимиз қатори ўз олдига қўйган буюк мақсадларга албатта етади.

Ҳаммангизга сихат-саломатлик, бахт ва омад, хонадонларингизга файзу барака ёр бўлсин!

Яратганимизнинг ўзи барчамизни паноҳида асрасин!

Азиз дўстлар!

Энди менга шарафли бир вазифани бажариш учун ижозат этгайсиз.

Хабарингиз бор, Нукус аҳлининг мамлакатимиз ривожига қўшаётган катта ҳиссасини, иқтисодий-ижтимоий ҳаётнинг кўплаб соҳаларида қўлга киритаётган салмоқли ютуқларини, миллатлараро тотувликни мустаҳкамлаш борасидаги хизматларини инобатга олиб ҳамда 70 йиллик тўйи муносабати билан Нукус шаҳри «Дўстлик» ордени билан тақдирланди.

Ушбу қутлуғ ва ҳаяжонли лаҳзаларда Ватанимизнинг ана шу юксак мукофотини сиз, ҳурматли, азиз юртдошларимизга топшириш менга чексиз қувонч бағишлайди.

Бу юксак мукофот барчангизга муборак бўлсин, Нукуснинг шон-шухрати янада зиёда бўлсин.

(Давоми. Боши 1-бетда)

Шаҳар марказидаги - байрам тадбирлари, учрашув ва концертлар ўтказиладиган маданият ўчоғи - 5 минг томошабинга мўлжалланган амфитеатр янада чирой очган. Бу ерга вилоятлар ва Тошкент шаҳридан меҳмонлар, чет давлатларнинг мамлакатимиздаги элчихоналари, халқаро ташкилотлар ваколатхоналари ва оммавий ахборот воситалари вакиллари ташриф бурурган.

Соат 19.30. Чорлов мусикаси янграйди. Юбилей тантаналарига бағишланган маросимни Қорақалпоғистон Республикаси Жўрғи Кенгеси Раиси М.Ерниязов очди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовга сўз берилади.

Давлатимиз раҳбари тантанали маросим иштирокчиларини, улар сиймосида нукусликларни, бутун Қорақалпоғистон аҳлини Нукус шаҳрининг қутлуғ тўйи билан муборакбод этади.

Юртбошимиз Мустақиллик йилларида, шу жумладан, шаҳар юбилейига тайёргарлик доирасида кенг кўламли таъмирлаш ва бунёдкорлик ишларини амалга оширган, янги-янги бинолар ва иншоотлар барпо этган моҳир қурувчи ва усталарга, муҳандис ва меъморларга, мана шу савобли ишларга муносиб ҳисса қўшган барча инсонларга миннатдорлик изҳор этди.

Нукус тўйи муносабати билан шаҳарда бекиёс бунёдкорлик ишлари амалга оширилди. Темирйўл вокзали, аэропорт, мусикали театр биноси, мактаблар, лицейлар, соғлиқни сақлаш ва дам олиш масканлари таъмирлангани, янги турар жойлар барпо этилгани шулар жумласидандир.

Халқлар дўстлиги, Ажиниёз ва Мустақиллик майдонлари, Наврўз Жапақов ва Пиржон Сейитов номидаги хиёбонлар шаҳарликлар ором оладиган гўзал масканларга айланди.

Бу улуғвор ишлар Истиқлол берган имкониятлар, юртимиздаги тинчлик-осойишталик, халқимизнинг дунёда бошқалардан кам бўлмайдиган ҳаётга эришиши, чинакам буюк давлат, озод ва обод Ватан, адолатли фуқаролик жамияти барпо этиш йўлидаги эзгу иштиёқи, фидойи меҳнати, энг муҳими, истиқбол сари юксак орзуларга тўла қалб ва ёруғ юз билан бораётганидан далolatдир.

Кун кеча Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармонида биноан Нукус шаҳри «Дўстлик» ордени билан мукофотланди.

Юртбошимиз Ватанимизнинг ана шу юксак мукофотини шаҳар ҳокими Ж.Бердиқоновга топширди.

Маросимда сўзга чиққан Ўзбекистон Халқ ёзувчиси, Ўзбекистон Қаҳрамони Т.Қаипбергенов, Зулфия мукофоти соҳибаси Д.Мамутова ва бошқалар Нукус шаҳрининг 70 йиллик тўйининг кенг нишонланиши ва «Дўстлик» ордени билан тақдирланиши бутун қорақалпоқ элини беҳад қувонтирганини таъкидлаб, бундай катта эътибор учун Юртбошимизга миннатдорлик билдирди.

Юбилей тантаналарига бағишланган «Гулла-яшна, азиз пойтахтим» мавзuida театрлаштирилган байрам дастури «Ватан мадҳи» қўшиғи билан бошланди.

Нукус санъат коллежининг чанқовузчи қизлари, «Айқулаш» ансамбли ҳамда бахши-жировларнинг куй-қўшиқлари барчага завқ бағишлади. Турли вилоятлардан келган санъаткорларнинг чиқишлари байрамга янада файз киритди. Эстрада юлдузлари ва умидли ёш хонандаларнинг «Юрак сўзларим сенга, Қорақалпоғистоним!» деб номланган дастури байрам томошаларига яқун ясади. Шаҳар осмони турфа ранг мушаклар жиросидан янада чарақлаб кетди.

Нукус юбилейи шодиёналари барча жаҳаларда улкан ютуқларни қўлга киритаётган, улуғвор бунёдкорлик кайфияти билан яшаётган халққа бугунгидек катта байрамлар ярашишини яна бир бор намоён қилди.

Воҳид ЛУКМОНОВ,
Аминбой ОРТИҚБОВ,
ЎЗА махсус мухбирлари

Мамлакатимизда амалга оширилаётган изчил таълим ислохотлари жараёнида турли нодавлат-нотижорат ташкилотлари билан бир қаторда, дунёнинг бир қатор ривожланган давлатлари ҳам ўз лойиҳалари асосида фаол иштирок этмокдалар. Ана шундай давлатлардан бири шубҳасиз Япониядир. Кунчиқар мамлакат ҳукумати юртимиздаги таълим муассасаларини кичик ҳажмдаги ижтимоий лойиҳалар асосида молиялаштиришга ҳисса қўшмокда.

Куни кеча Тошкент Халқаро бизнес марказида Япония ҳукуматининг ана шундай лойиҳалар асосидаги грант-шартномаларини имзолаш маросими бўлиб ўтди. Унда мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган хорижий элчихоналар вакилла-

ри, таълим муассасалари раҳбарлари ҳамда оммавий ахборот воситалари ходимлари иштирок этдилар.

Таъкидлаш керакки, сўнгги йилларда мамлакатимизнинг

лаштирилиши натижасида республикамиздаги турли муассасалар жаҳон андозаларига мос равишда фаолият кўрсата бошлади.

Бу галги маросимда Япония

ши бошланади. Ушбу таълим муассасасини барпо қилиш ва унинг фаолиятини йўлга қўйиш бўйича лойиҳа АҚШнинг Тинчлик корпуси мутахассислари томонидан ишлаб чиқилиб,

Hamkorlik

ва компьютер ускуналари билан жиҳозлаш ишлари ҳам грант маблағлари ҳисобига бажарилади. Пойтахтимизнинг Шайхонтохур туманида жойлашган 39-оилавий поликлиникасини таъмирлаш ва замонавий тиббий ускуналар билан таъминлаш ишлари ҳам Япония ҳукуматининг кичик лойиҳаларига асосан амалга ошириладиган бўлди.

Тадбирда Япониянинг мамлакатимиздаги Фавкулотда ва мухтор элчиси жаноб Акио Кавато иштирок этди.

Муҳаммаджон ИСРОИЛОВ,
"Ma'rifat" мухбири

ЎЗБЕКИСТОН — ЯПОНИЯ: ҲАМКОРЛИК ТАРАҚҚИЁТГА ХИЗМАТ ҚИЛАДИ

5-синфга "Vatan tuyg'usi" фанидан "Истиқлол нима?" мавзуси бўйича ўтказиладиган бир соатлик назарий машғулоти ишланмаси

Биз ўрганишга киришган "Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар" фани мустақиллик йилларида шаклланди. Бугунги дунёнинг ғоявий манзарасида инсон қалби ва онгига таъсир ўтказувчи турли хил воситалар билан кураш олиб борувчи мафкуравий полигонлар фаолияти тобора яққолроқ кўзга ташланмокда. Демак, янгича эътиқод ва дунёқарашни шакллантириш ҳаётий зарурат бўлиб қолди. Шунинг учун Президентимиз И.Каримов 2001 йил 18 январда "Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар" фани бўйича дастурлар ишлаб чиқиш ва таълим тизимига жорий этиш тўғрисида"ги фармойишни қабул қилди. Бугунги кунда ушбу фанни узлуксиз таълимнинг барча бўғинларига жорий этилганлиги мамлакатимиз маънавий ҳаётида муҳим воқеа бўлди.

Республика Таълим маркази "Маънавий-маърифий ишлар" бўлими ходимлари Г.Ибрагимова ва Ҳ.Ибрагимовалар Сирдарё вилоятидаги умумтаълим мактабларида бўлишиб, шу йўналишга кирувчи фанларнинг ўқитилиши билан танишиб қайтган эдилар. Жумладан, Сирдарё вилоятининг Сирдарё туманидаги 26-ўрта мактаб ўқитувчиси Ҳабибулла Хўжаевнинг иш тажрибаси ҳар жиҳатдан таҳсинга сазовор эканлиги кўринди. Вилоят педагогларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти жамоаси шу йил 29 апрелдаги ўз илмий-методик кенгашида унинг иш тажрибасини кўриб чиқиб, оммалаштириш заруриятини қўйди.

Қуйида сирдарёлик ҳамкасбингизнинг "Vatan tuyg'usi" фанидан дарс ишланмаси ҳукмингизга ҳавола этилмокда.

Таълимий мақсад: ўқувчиларга мавзу бўйича назарий билимларни бериш. "Истиқлол", "Мустақиллик", "Хуррият", "Суверенитет", "Жаҳид" каби атамалар ҳақидаги тушунчаларини кенгайтириш.

Тарбиявий мақсад: болаларни миллий истиқлол ғоялари руҳида тарбиялаш, уларни мустақиллик улугъ неъмат эканлиги ва у ўз-ўзидан келиб қолмаганлиги, бунинг учун ота-боболаримиз йиллар давомида курашиб, ҳатто жонларини қурбон қилганини англаб, уни асраб-авайлашга даъват қилиш.

Ривожлантирувчи мақсад: ўқувчиларни дарслик билан мустақил ишлашга, ўргатиш, мустақил фикрлаш, ўз фикрларини эркин, равон баён қила олиш

кўникма ва малакаларини ривожлантириш.

Дарсинг жиҳозланиши: Ўзбекистон Республикаси давлат рамзлари, Ўзбекистон Президенти портрети ва фотоальбом, Президент асарларидан намуналар, Ўзбекистон харитаси, дарс режаси ёзилган плакат ва бошқалар.

Дарс ўтиш услуби: блок-схема, кичик гуруҳларда ишлаш.

Дарс машғулотининг (таркибий) тузилиши:

1. Ташкилий қисм, 2 минут.
2. Ўтилганларни такрорлаш (савол-жавоб), 10 минут.
3. Янги мавзунинг ўқувчилар билан суҳбат асосида тушунтириш, 20 минут.

ГУРУҲЛАРДА ИШЛАШ

Ўқитувчи маҳоратидан далолат берибгина қолмай ўқувчиларни мустақил фикрлашга ўргатади

4. Гуруҳларда ишлаш: "Ақлий ҳужум" орқали мавзунинг талқин қилиш, 7 минут.

5. Гуруҳларда ишлашни яқунлаш, баҳолаш, 3 минут.

6. Ўйга топшириқлар бериш, 3 минут.

Янги мавзу режаси:

1. "Истиқлол" деганда сиз нимани тушунасиз?
2. Қандай давлатни мустақил дейиш мумкин?
3. Ота-боболаримиз мустақиллик учун қандай кураш олиб боришган?
4. Жаҳид боболаримиз истиқлол ҳақида.
5. Мустақиллик ҳақида шеърлар, қўшиқлар.

Изоҳ: мавзу синф тахтасида ёки кўчма тахтада, имқони бўлса ватман қоғозда катта ҳарфлар билан ёзиб қўйилиши керак.

1.Ташкилий қисмда: саломлашиш, биринчи соат бўлса, Ўзбекистон давлат мадҳияси ижро-этилади. Синф ўқувчилари 4 та кичик гуруҳга бўлинади. Гуруҳлар сони синф ўқувчиларининг умумий сонига қараб 3 та ёки 5 та ҳам бўлиши мумкин. Улар номланади, шiorлар танлаш мумкин, сардорлар белгилана-

ди, кичик ўйин ўтказиш мақсадга мувофиқ. Масалан, "Обод маҳалла" ўйини. Қайси гуруҳ белгиланган вақтда обод маҳаллага хос бўлган белгиларни кўпроқ топа олади?

2. Ўтилганларни сўраш: "Ватан нима?", Ватан ҳақида маърифатчи бобомиз Абдулла Авлоний нима деган? Аждодлар деганда биз кимларни тушунамиз? Ўзбекистон халқи деганда кимлар назарда тутилади? Қариндошлик нима? Оила нима? Насл нима? Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 7-моддасида нима дейилган?

Изоҳ: вақтга қараб савол-жавоб яна давом эттирилиши мумкин. Шунингдек, юқоридаги саволлар ўрнига бошқалари берилиши ҳам мумкин.

3. Янги мавзунинг ўқувчилар билан суҳбат асосида тушунтириш:

Сиз "истиқлол" деган сўзни қандай тушунасиз? Мустақиллик нима?

Қандай давлатни мустақил давлат дейиш мумкин? Ўзбекистон қачон мустақилликка эришди? Мустақиллик учун

ота-боболаримиз қандай кураш олиб борганлар? (Ўқитувчи XIX аср охирида Андижонда бўлган Дукчи эшон қўзғолони, XX аср бошида Самарқандда бошланган Намоз ботир бошчилигидаги ҳаракатлар, 1916 йилдаги Жиззахда бўлиб ўтган қўзғолонни эслатади).

"Жаҳид" сўзи нимани англатади? Жаҳид боболаримиз кимлар? Улар "хуррият" ҳақида нималар дейишган? (Абдулла Авлоний ва Муҳаммадқори Абдурашидхоновларнинг фикрлари мисол келтирилади).

Юртбошимизнинг "Озодлик, эркинлик шундай неъматки, уни биров ҳадя қилолмайди, озодликка фақат курашиб эришилади" деган ҳикматини сиз қандай тушунасиз?

4. Гуруҳларда ишлаш: "Ақлий ҳужум" орқали мавзунинг талқин қилиш.

Юртимиз 1991 йил 31 августга қадар қандай давлат эди? У қандай империянинг таркибида эди? "Империя" нима дегани? 1991 йил 31 августдаги воқеа сизнингча кимлар учун байрам, шодлик бўлдию, кимлар учун қайғу-аза бўлди? Мустақилликка халқимиз осонгина эришдими? У бизга нима берди? Биз мустақиллик учун нима беришимиз керак? (Вақтга қараб савол-жавоб яна давом эттирилади).

Bir soatlik dars

5. Гуруҳларда ишлашни яқунлаш, баҳолаш.

Агар дарсда ўқитувчи эксперт гуруҳини тузган бўлса, бу гуруҳ аъзолари ўқувчиларнинг машғулотидаги иштирокини балл тизимида баҳолайди. Агар эксперт гуруҳи қатнашмаса, ўқитувчининг ўзи кичик гуруҳларга балл ёки баҳоларни эълон қилади.

6. Ўйга бериладиган топшириқ: дарсликдаги 81—86-саҳифаларни ўқиб, саволларга қисқа ёзма жавоблар тайёрланг. Амалий машғулоти: "Истиқлол нима?" мавзусидаги баҳс-мунозарага тайёрланиб келинг.

Дарсда фойдаланиш учун қўшимча материаллар: Ўзбекистон Республикаси Конституциясидан. 1-бўлим, 1-боб, 1-модда. "Ўзбекистон—суверен, демократик республика". Давлатнинг "Ўзбекистон Республикаси" ва "Ўзбекистон" деган номлари бир маънони англатади.

Ҳикматлар, мақоллар: "Булбулга олтин қафасдан кўра, оддий бутоқ яхши". "Ҳар ким ўз қадам босиши билан юрсагина чарчамайди", "Ҳар кимнинг кўйлаги ўз баданига яхши", "Мустақиллигини тутта билмаган душманга ов", "Мустақил юра олмаган, дуч келганнинг ногорасига ўйнайверади" ("Ҳикматлар гулдастаси", Т., "Ўқитувчи", 1994).

"Озодлик—ободлик" ("Ҳикматнома", 1990).

Дарсни яқунлаш: Ўқитувчи: бугун биз миллий истиқлол мафкурасининг бош ғояси ва асосий ғоялари юзасидан олган назарий билимларимизни умумлаштириб, такрорлаб олдик. Жаҳид боболаримизнинг мустақилликни қўлга киритиш йўлидаги саъй-ҳаракатлари, фикрлари бугунги авлод вакиллари қалбида уларга нисбатан чексиз ҳурмат-эҳтиромни шакллантиради. Сиз — мустақил юртнинг мустақил фикрли авлодсиз. Бугунги дарсимизда барчангиз фаол қатнашишга ҳаракат қилдингиз. Ўйлайманки, сиз бундан кейин "Истиқлол нима?" дея савол бериладиганда, ўзининг тўлақонли жавобингизни бера olasiz. "Ватан туйғуси" фанидан оладиган билимларингиз барчангизнинг ҳаётингизда мафкуравий иммунитет бўлиб, ҳамиша сизни Президентимиз таъкидлаганидек, "ғояга қарши ғоя, фикрга қарши фикр, жаҳолатга қарши маърифат" билан курашишингизда бир қалқон бўлиб хизмат қилади.

Юқоридаги тавсиялар "қолип" эмас, ҳурматли ҳамкасбим, ундан ижодий фойдаланасиз, деган умиддаман.

Ҳабибулла ХЎЖАЕВ,
Сирдарё туманидаги
26-умумий ўрта таълим
мактаб ўқитувчиси

«СУВ КЕЛАЖАК УЧУН»

Яқинда Миллий матбуот марказида “ЭКОСАН” Халқаро жамғармаси ҳамкорлигида Халқаро чучук сув йилига бағишланган “Сув келажак учун” шиори остидаги экологик мавзуларда чоп этилган энг яхши мақола, радиоэшитириш, ҳамда телекўрсатувлар кўрик-танловининг жараёни хусусида матбуот анжумани ўтказилди.

Кўрик—танлов март ойида 2003 йилнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти томонидан “Халқаро чучук сув йили” ва Республикамиз Президенти томонидан “Обод маҳалла йили” деб

Tanlov

эълон қилиниши муносабати билан сувдан оқилона фойдаланишни тарғиб этиш мақсадида жорий қилинган эди. “ЭКОСАН” Халқаро жамғармаси, Ўзбекистон Республикаси табиатни муҳофаза қилиш Давлат қўмитаси, Ўзбекистон телерадиокомпанияси, Республика “Маҳалла” хайрия жамғармаси, “Ўзкомунхизмат” Агентлиги, Ўзбекистон оммавий ахборот воситаларини демократлаштириш ва қўллаб-қувватлаш ижтимоий-сиёсий жамғармаси танлов ташкилотчилари бўлишди.

Таъкидлаш жоизки, сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш, аҳолини сифатли ичимлик суви билан таъминлаш замонамизнинг энг муҳим масалаларидан бирига айланиб қолди. Дунё аҳолисининг олтидан бир қисми, яъни 1 млрд.дан зиёди айни пайтда чучук сув манбаларидан фойдаланиш имкониятига эга эмаслар. Халқаро сув ҳўжалиги институтининг маъ-

лумотларига қараганда, 2025 йилга бориб 5,5 млрд. аҳоли ичимлик суви танқислигини сезишади ва 1 млрд.га яқин киши ичимлик суви умуман танқис бўлган мамлакатларда яшайдилар.

Шу билан бир вақтда сувдан нотўғри фойдаланиш натижасида 50 фоиз ичимлик сувини ва суғоришга ишлатиладиган сувнинг 60 фоизини йўқотиш жараёни рўй бермоқда.

Шу боис инсоният бор имкониятларни, билим ва технологияларни тоза сув ресурсларини муҳофаза қилиш учун ишлатишга бир-

лашиши лозим. Бунинг учун сув сарфи, санитария ва гигиена масалаларида тушунчаларни ўзгартириш, сув ресурслари муаммолари тўғрисидаги боҳабарлик даражасини ошириш, миллий режаларни ишлаб чиқиш ҳамда ҳамкорлик алоқаларини ўрнатиш талаб этилади. Аҳоли онгига сув ресурсларига тежамкорлик муносабатда бўлиш ғояларини сингдиришда оммавий ахборот воситаларининг роли бекиёсдир. Шуни инобатга олган ҳолда “ЭКОСАН” Халқаро жамғармаси ташаббуси билан “Сув келажак учун” мавзусида Республика кўрик-танлови эълон қилинган эди. Айни вақтда танловга бир қатор ишлар келиб тушган. Лекин танловда журналистларнинг иштироки етарли даражада, деб бўлмайди.

МММда ўтказилган анжуманда сўзга чиққанлар журналистларни танловда фаолроқ иштирок этишга даъват этишди.

МУХБИРИМИЗ.

Берунийлик фермер Мақсуд Йўлдошев туман халқ таълими бўлимига қарашли 56-мактабни ўз ҳомийлигига олди.

Билимлар куни фермер мактабга келиб, кам таъминланган оилаларнинг 40 нафар фарзандига ўқув жиҳозлари, шунингдек, faxрий муаллимлар ва 15 нафар боғча тарбияланувчиларига совғалар топширди.

МАКТАБНИ ҲОМИЙЛИККА ОЛДИ

— Фермер бу билан чекланиб қолмай, яқин кунларда ушбу мактабнинг энг аълочи ўқувчиларига махсус стипендия ташкил этмоқчи, — деди туман халқ таълими бўлими mudiri Энгел Ҳасанов.

АСР МАКТАБИ

“Аср мактаби” деб ном олган Андижон шаҳридаги 31-мактаб Америка Қўшма Штатлари ҳукуматининг “Ўзбекистон мактаблари учун компьютерлар” лойиҳасига лойиқ топилди. АҚШ халқаро ривожланиш агентлигининг вакили Бет Саломанка хоним лойиҳа директори Стивен Лорребилар тақдимот маросимида мактаб жамоасининг янги компьютерлар билан қутлади.

БЕШТА ТАЪЛИМ МАСКАНИ ТОПШИРИЛДИ

Эллик қалъа тумани ҳокимлиги қишлоқ мактаблари ва болалар боғчалари билан танишиб чиқишга бағишланган сайёр тадбир уюштирди. Унда туман ташкилотлари муассасалари қорхоналари ҳўжалик раҳбарлари ҳомийлар мактаб ва боғчаларни кўздан кечирди ва амалий ёрдам бериш дастурини ишлаб чиқди.

Шу куни бешта жойда таълим масканлари ўқувчилари ва боғча болаларига ўз эшигини очди.

Тўғарақлар ўқувчиларни Чорлайди

Тошкентдаги Республика ўқувчилар саройида янги ўқув йилининг бошланиши муносабати билан тадбир ўтказилди.

— Ҳозирда ўқувчилар саройида 230 дан ортиқ тўғарақ мавжуд бўлиб, унда 4 мингга яқин ўқувчи касб-хунар ўрганмоқда, — деди Республика ўқувчилар саройи директори Элмурод Исломов. — Ёш авлодни болалигидан бирон-бир касбга йўналтириш лозим. Уларнинг келажакда баркамол инсон бўлиб етишишларида тўғарақлар-

нинг ўрни бекиёсдир. Саройимиз қошидаги тўғарақларда ёшларнинг ҳунар ва билим малакасини оширишлари учун етарли имкониятлар яратилган. Бугунги кунда турли жабҳаларда меҳнат қилаётган, адабиёт ва санъатимизнинг кўплаб таниқли номояндалари ҳам дастлаб шундай тўғарақларда тобланишган.

Тадбир иштирокчилари саройда яратилган шарт-шароитлар, ташкил этилган гуруҳлар ҳақида ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришди.

ҒОЛИБЛАРГА КОМПЬЮТЕРЛАР

Ўзбекистон мактабларига компьютерлар дастури доирасида Бухородаги 2-умумтаълим мактабига 11-дона компьютер топширилди. Бу АҚШ халқаро тараққиёт агентлиги — ЮСАИД томонидан замонавий техникаларни олган шаҳардаги учинчи мактаб бўлди.

Лойиҳа халқаро тадқиқотлар ва алмашувлар кенгаши (IREX) томонидан 2001 йилдан буён амалга ошириб келинмоқда. Бундан илгарироқ шаҳардаги 16- ва 21-мактаблар компьютерлар олишиб, интернет тармоғига уланган эди. 2-мактаб директори Замира Аҳмедованинг таъкидлашича, бу ҳадя мактаб ўқитувчилари ва ўқувчиларнинг билимлар оламига кириб боришга катта йўл очади.

— Бундан ташқари, мактаб интернетга ўз сифасини очиш ниятида, — деди у. Грант устида ишлаш чоғида иккита сайт тузилди, булар “Мактабларга демократия” ва “Ноғирон боларнинг оналарига ёрдам” сайтларидир.

3.Аҳмедованинг қувониб айтишича, жорий йилда мактабни тугаллаган 39 ўқувчидан 34 нафари олий ўқув юртларига киришди. Бу мактаб педагогика жамоасининг меҳнатига муносиб баҳо бўлди.

“Туркистон-пресс”

Мактабни битирган ўқувчи олий ўқув юртига кирганда албатта, талаба деган номга сазовор бўлишида бошланғич синф ўқитувчисининг ўрни алоҳида эканини эътироф этади. Талаба бўла олмаса ҳам бошланғич таълим ўқитувчиси кўз олдига келадди.

Муаллим эса ана шу вазиятларда ўқувчиси ўзини яхши кайфиятда эслашини истайди. Жиззах шаҳридаги Шароф Рашидов номидаги 10-умумтаълим мактаби бошланғич синф ўқитувчиси Лайло Маматкулова ўқувчилари келажиги, албатта, бошланғич синфларда олган билими пойдевори мустаҳкамлигига боғлиқлигини яхши англайди ва шунга яраша меҳнат қилади.

Суратда: мустақилликнинг илк йилларида меҳнат фаолиятини бошлаган Лайло Маматкулова мактабга илк бор қадам қўйган болажонларга дарс ўтаётгани акс этган.

Бурхон РИЗО
олган сурат

ИСЛОҲОТЛАР ИНСОН УЧУН

Бозор иқтисодиёти шароитида кўпгина муаммоларнинг ҳал қилиниши бевосита таълим соҳаси билан боғлиқ. Иқтисодчилар “Давлат таълимга маблағ ажратар экан, унинг бу соҳага сарфлаган сармояси ҳеч қачон зое кетмайди” дейишади. Бу шунчаки гап эмас. Чунки таълим соҳасига ажратилган бугунги маблағлар эртага албатта тараққиётга хизмат қилади. Таълим ҳар доим ҳар қайси давлатда муҳим соҳа бўлиб келган. Бу соҳанинг қандай йўлга қўйилганлигидан ўша давлат, ўша халқнинг келажигини кўриш мумкин.

Етиштирилаётган кадрларнинг таълим соҳасини ривожлантиришда аҳамияти бекиёсдир. Бошқача қилиб айтганда, бугунги мутахассислар замон талабларига мос бўлиши, ҳар қандай вазиятни тўғри баҳорлай билиши лозим. Бунинг учун биз яқин ўтмишимизга танқидий кўз

билан қарашимиз, улардан ижобийларини олиб, бугунги кунга мос келмайдиган ва йўлимизга тўсиқ бўладиган усуллардан воз кечишимиз керак.

Иккинчи муаммо бевосита таълим жараёни билан боғлиқ бўлиб, у ҳам бўлса дарс бераётган ўқитувчининг билим савияси, уларнинг

Mulohaza

дарс ўтиш услубидир. Ҳали ҳам айрим ўқитувчи-профессорлар дарсни ўзининг шахсий кечинмалари ёхуд дарсга мутлақо алоқаси бўлмаган гаплар билан ўтказишади. Бу ҳолат эса таълимдаги кечириб бўлмас иллатдир.

Ўзбекистоннинг бозор иқтисодиётига ўтиши ва таълим соҳасида ҳам бозор муносабатларининг кенг жорий этилаётгани албатта, яхши.

Ўқишнинг тўлов-контракт тизимида биз анчагина тажрибага эга бўлиб бораёмиз. Мамлакатимизда кучли ижтимоий сиёсат олиб борилаётгани назарда тутилиб, кам таъминланган оилаларнинг фарзандларига ва аъло баҳоларда ўқиб, ўзини ижобий томондан кўрсатган талабаларга имтиёз яратилса, кўпчиликнинг дилидаги истак амалга ошган бўлармики? Бу ерда гап имтиёзнинг катта-кичиклиги ёки унинг бошқа афзалликлари тўғрисида кетмаяпти, балки маълум бир имтиёзлар мавжудлигининг ўзи бу тизимдаги ислохотларнинг катта ютуғи бўлиши мумкин. Чунки, “ислохот ислохот учун эмас, ислохот инсон учун амалга оширилиши керак”. Ҳозирги кунда талабаларнинг салоҳиятига қараб баҳо қўйиш ва шунга яраша стипендия олишини кузатаямиз. Бу ҳам рағбатнинг ҳаққоний бир тури.

Хулоса қилиб айтганда, юқоридаги муаммоларни бартараф этсак, таълим соҳасида амалга оширилаётган ислохотлардан қутилган натижа самаралироқ бўлар эди.

Отабек НАРЗИЕВ,
ТДЮИ талабаси

Сиёсат соҳасида фаолият юритиш нозик дидни, билим-донликни, зукколикни, ҳушёрликни, қолаверса, ҳар бир масалага синчковлик билан ёндашишни талаб қилади. Ҳамма ҳам сиёсатга қизиқади, аммо сиёсатчи бўлиш ҳар кимнинг қўлидан келавермайди.

Бугунги меҳмонимиз ана шу соҳа орқали танилган шахс. Сиёсий фанлар доктори, профессор Нарзулла Жўраев Ўзбекистон мустақиллиги йилларида ўзининг фаоллиги билан эл назарига тушган. Бу у яратган 28 та китоб — дарслик, монография, қўлланма ҳамда 200 дан ортиқ ижтимоий-сиёсий руҳдаги мақолалар мисолида ҳам исботланиб турибди.

— Яқиндагина иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ўн иккинчи сессияси ўз ишони якунлади. Унда бир қанча янги қонунлар қабул қилинди, айримларига эса ўзгартиришлар киритилди. Ана шу қонунларнинг кенг халқ оммаси онига этиб бориш жараёни қандай кечади?

— Олий Мажлисининг ҳар бир сессияси ислохотлар даврида алоҳида бир босқични бошлаб беради. Чунки, ҳар бир сессияда бир қатор қонунлар мажмуи қабул қилинадики, уларнинг ҳар бири маълум соҳани ислоҳ қилиш жараёнида фаолиятларни тартибга солади, баҳарлаётган ишларнинг ҳуқуқий асоси бўлиб хизмат қилади.

Ана шу нуқтаи назардан ақинда бўлиб ўтган XII сессия ўзининг мазмун-мундарижаси, қонунлар мажмуининг янгилиги ва бетакоррелиги, миллий қонунчилигининг бутунлай янги қирраларини очиб берганлиги билан алоҳида аҳамиятга эга. Чунончи, Ўзбекистон парламенти ислохотлар даврини бошдан кечириётганлиги ҳаммамизга маълум. 2005 йилдан бошлаб икки палатали парламентнинг фаолият кўрсатиши ҳозирданқ унинг ҳуқуқий асосларини яратиш билан боғлиқ бўлган кенг миқёсли вазифаларни амалга оширишни тақозо этмоқда. Шунинг учун ҳам ушбу сессияда “Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг регламенти тўғрисида”, “Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг Регламенти тўғрисида”, “Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайлов тўғрисида”, “Халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар кенгашларида сайлов тўғрисида”-ги Ўзбекистон Республикаси қонунига ўзгартиришлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги қонунлар қабул қилинди. Булар бевосита ўзбек миллий қонунчилиги мактабининг янада такомиллаштиришга хизмат қилади десак, хато бўлмайди.

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси Конституциясига киритилган қўшимча ва ўзгартиришлар асосида Ўзбекистон Республикаси Президенти ваколатлари ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ваколатларига бирмунча аниқликлар киритилди. Ана шулардан келиб чиқиб “Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси тўғрисида”-ги қонун қабул қилинди.

Иқтисодий ислохотларга тегишли бўлган “Банк сири тўғрисида”ги қонун амалиётга киритилди. “Хусусий корхона тўғрисида”ги ҳамда “Электрон рақамли имзо тўғрисида”ги, “Ахборотлаштириш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунлари лойиҳалари биринчи ўқишда қабул қилиниб, умумхалқ муҳокамасига қўйилди. Буларнинг барчаси ислохотлар даврининг энг муҳим йўналишларини тартибга соладиган ҳужжат бўлиб дунёга келди.

Қонунларнинг кенг халқ оммаси онига этиб бориш жараёни жуда ҳам муҳим. Албатта, Парламент аъзолари биринчи навбатда сессия тугаши биланқ корхоналарда, идораalarda, ўқув юртлари ва бошқа муассасаларда, ўз сайловчилари ҳузурда бўлиб, уч-

рашувлар ўтказишни анаъаманга айлантиришган. Бироқ қонун тарғиботи билан тегишли доираларгина эмас, балки кенг жамоатчилик бирдек қизиқиши ва амалга оширилиши устида қай-қуриши лозим.

— Олий Мажлисининг фан, таълим, маданият ва спорт масалалари қўмитаси фаолиятини парламент аъзоси сифатида қониқарли деб баҳолай оласизми?

— Олий Мажлисининг фан, таълим, маданият ва спорт масалалари қўмитаси томонидан тайёрланган ва сессияларда тасдиқланган бир қатор қонунлар ижтимоий ҳаётимизда ўзига хос самара бермоқда, десак бўлади. Жумладан, давлат рамазлари тўғрисидаги қонунлар мажмуи, “Давлат тили тўғрисида”ги, “Таълим тўғрисида”ги, “Жисмоний тарбия ва спорт тўғрисида”ги, “Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида”ги қонунлар ижроси, албатта, кишида қониқарли уйғота-

Mehmonxona

тузилиши, вазифалари ҳақидаги тушунчалардан анча йироқ. Сиз икки палатали тизимга ўтган Олий Мажлис ҳақида муштарийларимиз тушунчаларини бироз кенгайтирсангиз.

— Икки палатали парламент айтиш мумкинки, қонун ижодкорлигида демократик қадриятларни ва тамойилларни янада чуқурлаштирилади, унга кенгроқ йўл очиб беради. Бу жаҳон тажрибасида синалган ҳодиса. Қонунчилик палатаси деб аталадиган қуйи палатада 20 нафар депутат фаолият кўрсатади. Улар асосан сиёсий партиялар, айрим ҳолларда эса, ташаббускор гуруҳлар томонидан кўрсатилган номзодлар орасидан сайланади.

Нарзулла ЖўРАЕВ:

ЎЗБЕКИСТОН — АЗИЗ ВА МУКАРРАМ ЮРТ

унинг мустаҳкам асосга эга бўлган қонунлари бор

ди. Бироқ, қилиб улгурган ишларимиздан кўра қилишимиз керак бўлган юмушлар кўп.

Дейлик, таълим тизимига Ўзбекистончилик давлат бюджетидан маблағ ажратаётган мамлакат дунёда йўқ. Узлуксиз таълим тизимининг бутунлай янги шаклини жорий этиш борасидаги ислохотлар жаҳон тажрибасида “Ўзбек модели” сифатида тан олинди. Кейинги 3-4 йил ичида 800 дан ортиқ касб-хунар коллежлари ва бир неча ўнлаб академик лицейларнинг қурилиш фойдаланишга топширилиши, уларнинг энг замонавий педагогик технологиялар, дарсликлар, қўлланмалар ва ўқув қуроллари билан таъминланганлиги, барча қулайликларга эга бўлган ётоқхоналар, дам олиш уйлари ва спорт майдончалари вужудга келтирилганлиги фикримизнинг яққол мисолидир. Такрор бўлса ҳам айтмай, таълим тизимини шиддат билан ислоҳ қилиш жараёни бутун дунёда фақат Ўзбекистонда мавжуд. Бироқ, ҳали фойдаланилмай қолаётган омиллар, эътибордан четда қолаётган имкониятлар ҳам оз эмас.

— Ҳар бир мамлакатнинг ўзига хос давлатчилик тажрибаси бор. Хусусан, Ўзбекистонда ҳам парламент ҳаётининг жаҳон тажрибасига мос жиҳатлари кўзга ташлана бошлади. Аммо, тўғриси айтганда, Олий Мажлис депутатлари, қўмита раислари, юқори ва қуйи идоралар раҳбарларидан ташқари, парламентаризм мактабининг қандай шаклланаётганлигидан халқимиз тўлиқ хабардор эмас. Ҳаттоки зиёлиларимиз ҳам Олий Мажлисининг таркибий

Доимий равишда қонун яратиш иши билан шуғулланади.

Сенат деб номланадиган юқори палата аъзолари Халқ депутатлари маҳаллий Кенгашлари, яъни, вилоят, шаҳар ва туман Кенгашлари депутатлари орасидан уларнинг умумий йиғилишида ёпиқ овоз бериш йўли билан сайланади. Ҳар бир маъмурий-ҳудудий субъектда, яъни 12 та вилоят, Қорақалпоғистон Республикаси ва Тошкент шаҳридан 6 киши, жами 84 нафар сенат аъзоси сайланади. Сиёсат, фан, маданият арбобларидан иборат 16 киши мамлакат Президенти вакили сифатида сенат аъзоси бўлади.

— Биз демократик-ҳуқуқий жамият қуриш йўлидан бормоқдамиз. Бу эса ижро этувчи органларнинг қонун чиқарувчи ҳокимиятга бўйсунлигини англатади. Шунингдек, суд ҳокимиятлари, ундан кейинги ўринда турувчи матбуот ва оммавий ахборот воситалари бундай жамият қуришда фаол иштирокчидир. Айтинг-чи, Олий Мажлис сессияларида қабул қилинаётган қонунларни ишлаб чиқишда, лойиҳасини тайёрлашда нималарга асосланилади?

— Энг аввало шунини айтиш кераки, қонунлар лойиҳаси тайёрланаётганда, ислохотлар жараёнидаги энг муҳим жиҳатлар ҳисобга олинади. Қайси соҳада, қайси йўналишда қандай қонун зарурлигини ҳаётнинг ўзи кўрсатиб турибди. Ана шу қонун лойиҳаларини тайёрлашда дунё тажрибасига назар солинади. Энг илғор ва ривожланган мамлакатлар қонунлари синчиклаб ўрганилади. Миллий хусусиятла-

римиз, маҳаллий муаммолар ва турмуш тарзимиз, ислохотларни амалга оширишдаги ўз нуқтаи назаримиз чуқур таҳлил қилинади. Буларнинг ҳаммаси ҳисобга олинган ҳолда қонун лойиҳаси тайёрланиб, экспертлар ва мутахассислар кўригидан ўтказилади. Шундан сўнг қонун сессияда депутатлар муҳокамасига тавсия этилади.

— Галдаги саволда озгина лирик чекиниш қилсак. Ишдан ҳориб уйга қайтганингизда, чарчоғингизни нима билан чиқарасиз?

— Иш-иш. Аммо киши фақат уйга келгандагина идоровий ҳамда давлат ишларидан холи бўлади. Фарзандларим даврасида бўлиш, уларни қизиқтирган саволларга жавоб бериш — энг сеvimли машғулотим. Ўғлим 9 ёшда. У билан баҳоли-қудрат шахмат ўйнайман. Кўпинча мен уни “мот” қиламан, у ҳам бўш келмайди. Мендан донда суришнинг мураккаб сир-асрорларини ўрганиш пайида бўлади. Қизим билан адабиёт, табиат, ҳаёт ҳақида суҳбат қураман. Унинг саволлари чексиз, мумкин қадар батафсил жавоб беришга интиламан. Булардан ташқари, экин-тикин, мол-ҳол билан шуғулланиш орқали чарқоқларим ёзилади.

— Бадиий мутолаага, фильмлар томоша қилишга, меҳмон, тўй-ҳашамларга бориш учун вақт топасизми?

— Яқин дўстларим, оғайниларим кўп. Албатта, тўй-маъракаларида уларнинг ёнида туриш, қувончларига шерик бўлишни яхши кўраман. Кино кўришга

лади бундан. Сизнинг ана шу фикрга муносабатингиз қизиқтиради.

— Тил билан дил бирлиги — бу Шарқ феномени. Суврат ва сийрат, шакл ва мазмун бирлиги — инсон моҳиятининг асоси. Қадимий Авестода “эзгу сўз, эзгу фикр, эзгу амал” таъмоилии жуда кўп такрорланади. Дарҳақиқат, инсон моҳияти ҳаёл, орзу, умид, ички олам кенглиги эса сўз. Бу оламни ташқи муҳит билан боғлайдиган восита, кенг икки олам ўртасидаги кўприк, хатти-ҳаракат эса уларни амалга оширадиган жараёндр. Ана шу уч қутб, уч нуқта, уч олам муштарак бўлганда, комил инсон вужудга келади. Бу тасаввуф фалсафасининг мағзи. Оллоҳнинг бир гуноҳкор бандаси сифатида мумкин қадар бунга интилиб яшайман.

— Ҳар бир инсон ўз болалигини ёдга олиб туради. Сизда ҳам бу ҳолат кузатиладими? Мактаб йилларингиз, устозларингизни эслганда, ҳаёлингиздан нималар кечади?

— Ўқтин-ўқтин ҳамма сингари болалик йилларимни эслайман. Айниқса, тушқун пайтларимда болалигимга қайтгим, онамининг (худо раҳмат қилсин) бағрига сингиб кетгим, жуда бўлмаса, болалигим ўтган жойларга қочиб кетгим келади. Шоир Эркин Воҳидовнинг болалик ҳақидаги сатрлари бот-бот тилимда айланади. Бу қисқа, аммо мазмунли мисраларда катта маъно яширин:

Кеча керак бўлдинг,
болалик чоғим,
Сенга қўл узатдим,
йўқ, етолмадим,
Ошқора гирромлик
қилди ўртоғим,
Мен: бор, ўйнамайман,
деб кетолмадим.

Мактабда, 6-синфда ўқиб юрган пайтларимдан бошлаб, кичик-кичик хабарларим туман газетасида босилар эди. Бироқ, ихтирочиликка ҳам қизиқар эдим. Мактабимиздаги “Ёш техниклар” тўғрагига бошлиқ қилиб қўйишгани эсимда. Ўртоқларим билан ажабтовур моделлар, турли техник воситалар яратар эдик. Ўқитувчиларим — химия фани ўқитувчиси Раҳмон Шодиев, биология фани ўқитувчиси Қурбон Ҷўлиев, физика фани ўқитувчиси Абдулла Розиков, тарих фани ўқитувчиси Зебо Ишхоқоваларни жуда кўп эслайман, соғинаман, кўргим келади.

— XX асрнинг сўнгги ўн йиллигида ўз мустақиллигини эълон қилган Ўзбекистон XXI асрда қандай тасаввур қиласиз?

— Муҳтарам Президентимиз “XXI аср Ўзбекистон асри бўлади” деб башорат қилган эдилар. Чиндан ҳам Ўзбекистоннинг жуда катта интеллектуал салоҳияти бугунги ислохотларнинг бир неча йиллардан кейин берадиган беқиёс самараси, юртимизнинг жуда катта ер остки ва устки бойлиқлари ҳамда саховатли, меҳнатсевар халқимиз имкониятлари бунга асос бўлиб хизмат қилиши кундек равшан. Дунёда мамлакатлар кўп, улар бир-биридан ривожланган, аммо мен Ўзбекистон фуқароси сифатида ана шу юртини азиз ва мукаррам деб биламан.

— Ва ниҳоят, охириги савол. Газетамизнинг кўпмингсонли мухлислари билан янги ўқув йилининг илк ойда учрашиб турибсиз. Бундай кезда яхши тиллақлар билдиришга одатланган халқимиз...

— Маърифат байрами муборак бўлсин, дейман. Улуғ бобомиз Абдулла Авлоний “Маърифат шижоатдир” деган эдилар. Президентимиз Ислам Каримов эса “Куч — билим ва тафаккурда” дейдилар. Демак, янги ўқув йили муносабати билан шижоат, куч-қудрат ва ғайрат асоси бўлган маърифат ҳаммамизга ёр бўлсин.

Хулкар ТҶИМАНОВА
суҳбатлашди.

Вақти-вақти билан музейларга боргингиз келиб турадими? Экспонатлар, қадимий осори-атиқалар, хуллас, томоша қилишга, завқланишга арзигулик буюмлар бор-да музейларда. У қандай музей бўлишидан қатъий назар, ташриф буюрувчи катта маълумотга эга бўлиб чиқади.

“МУЗЕЙ КАССАЛАРИ БЎШ, БОШҚАРМАЛАРДА КАРАХТЛИК”

Албатта, бу ерда гап Ўзбекистондаги музейлар ҳақида кетаётгани йўқ. Италиянинг умуммиллий нашри сифатида эътироф этилган “La Repubblica” газетасида чоп этилган мақоланинг сарлавҳаси шундай экан. Ана шу мақола муаллифи бутун Италияда музейларга ҳеч қандай ранжида қилмаётганлиги, музейлар бошқармаси нима иш қилишни билмай боши қотаётганлиги, ҳаттоки музей иссиқлик манбаи, электр, ижара пулларини тўлай олмаганлиги са-

Анжумани Халқ таълими вазирининг ўринбосари У.Мусаев очди ва ўқувчилар онгида ватанпарварлик, миллий истиқлол ғояларини сингдиришда мактаб жамоатчилиги музейлари таъсирли тарбия воситаси эканлигини айтиб ўтди.

Тадбирнинг иккинчи кунда иштирокчилар Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси тасарруфидаги Ҳамза тумани қўшимча таълим марказида шўба йиғилишларини ўтказдилар. Ялпи йиғилишда вазирликнинг Маънавий-маърифий ишлар бошқармаси бошлиғи Ж.Фозилов, Республика Ёш саёҳатчилар ва ўлкашунослар маркази директори У.Парпиев, ЎзМУ тарихи Марказий музейи директори Ж.Ёқубов, На-

ланиш, музейларни замон талабларига мос юқори малакали мутахассислар билан таъминлаш, моддий-техник базасини мустаҳкамлаб, жаҳон музейшунослиги тажрибаларини қўллашга зарур шарт-шароитлар яратиш мақсади кўзда тутилган эди.

Ушбу Фармон асосида Маданият ишлари вазирлиги қошида музейларни қўллаб-қувватлаш республика жамғармаси “Ўзбекмузей” ташкил этилди. Музей ходимларининг малакасини ошириш мақсадида “Мозий-дан садо” журнали чоп этила бошланди.

Фармоннинг яна бир ижобий жиҳати шу бўлдики, ҳудудий, идоравий бўйсунтиришдан ва мулкчилик шаклидан қатъий назар, музей фаолияти билан шуғулланувчи барча ташкилотлар ишини мувофиқлаштириш, уларга илмий-услубий раҳбарлик қилиш, илмий муассасаларни музейшуносликни ривожлантиришда фаол иштирок этишга жалб қилишга муваффақ бўлинди.

“Музейлар фаолиятини тубдан яхшилаш ва такомиллаштириш тўғри-

Мактабдан ташқари та’лим

экспонатларини сақлаш учун алоҳида хоналар(омбор) ва иқлим шароитларининг мавжуд эмаслиги, қўриқлаш хизмати яхши йўлга қўйилмаганлиги, бирор музейда электрон қўриқлаш тизимларининг йўқлиги, кўпгина музейларда республика ёш саёҳатчилар ва ўлкашунослар маркази томонидан тавсия этилган метёрий ҳужжатлар, инвентар китоблари, экскурсия ҳисоботи дафтари, ҳаттоки музей паспортининг ҳам тўлдирилмаганлиги, музейга тааллуқли шахслар музей экспонатларига нисбатан лоқайд муносабатда бўлиш, масалан — байроқларни миҳ билан қоқиб қўйиш, асл ҳужжатлар эса тахтага елимлаб, эски — ноёб фотосуратлар эса кнопка билан ёпиштирилиб қўйилганлиги, музей экспонатларининг дераза ёнига, қуёш тиги остига қўйиб қўйилганлиги каби бир қанча камчиликлар аниқланди.

Баъзи музей ходимлари музей услубиятини тушунмаганликлари

Тўғарақларда ҳам ишлар бошланди

Баркамол авлодни тарбиялаш, уларга ҳар томонлама пухта билим беришда мактабдан ташқари таълим муассасаларининг ҳам ўзига хос ўрни бор. Кунинча “Мактабдан ташқари таълим муассасаларида миллий педагогик қадриятлар ва илғор тажрибалар асосидаги дастурларни жорий этиш” мавзусида бўлиб ўтган республика анжуманида биз юқорида таъкидлаган фикрлар айтиб ўтилди.

Анжуманда Қорақалпоғистон Республикаси, барча вилоятлар, Тошкент шаҳридан вакиллар иштирок этишди.

Мактабдан ташқари таълим муассасаларида 15 сентябргача янги ўқув йилининг бошланишига бағишланган очик эшиклар кунини ўтказилди. Бу асосан тўғарақларга биринчи бор қадам қўяётган аъзолар учун бағишлов маросимидир. Тўғарақлардаги биринчи машғулоти “Мустақиллик дарси” билан бошланиши керак. Бу дарсга тўғарақ раҳбарлари пухта тайёргарлик қўриб, республикаимизнинг 12 йил давомида иқтисодий, ижтимоий-сиёсий соҳаларда, халқ ҳўжалигининг барча тармоқларида қўлга киритган ютуқлари ҳақида суҳбатлар ўтказишлари керак.

2003-2004 ўқув йилида мактабдан ва синфдан ташқари таълим муассасалари ходимлари ўқув машғулоти жараёнида тўғарақ аъзоларининг маънавий дунёқарашини шакллантириш, ёшлар онгига миллий истиқлол ғояларини сингдириш, ёшларни замонавий ва дунёвий билимлардан хабардор қилиш, ҳўнар ва касб малакаларини эгаллашларига имкон яратиш, иқтидорли болалар билан ишлаш, уларни ихтирочилик, кашфиётчилик ишларига жалб этишга катта аҳамият қаратишлари лозим.

Биз шўба йиғилишлари пайтида иштирокчилар билан суҳбатлашиб, улар амалга ошираётган ишлар хусусида билиб олдик.

Жаҳонгир ШЕЙХОВ, (Хоразм вилояти Ҳазорасп тумани Болалар ва ўсмирлар ижодиёти маркази директори):

— Марказимизда 24 та тўғарақ мавжуд бўлиб, бу тўғарақларга 960 нафар ўқувчи жалб қилинган. Айниқса, халқ амалий санъати йўналиши бўйича ташкил қилинган “Гиламчилик” тўғарақда ўқувчилар бой аъналарга эга бўлган Хоразм гиламчилик мактаби сир-асрорларидан хабардор бўлишади. Бундан ташқари “Кулолчилик”, “Тасвирий санъат” тўғарақлари ҳам болаларга миллий қадриятлар руҳида тарбия берапти, деб айта оламиз.

Марказимизда вилоятимизда ягона бўлган “Гиламчилик” тўғарақи фаолият юритади. Тўғарақ раҳбари Ҳадича Отамуродова болаларга Хива қалъалари, вилоятимиздаги тарихий ва замонавий бинолар суратини гиламларга кўчиришни ўргатади. Тўғарақ аъзолари устозлари ёрдамида машҳур кишилар автопортретларини ҳам гиламларга туширишади.

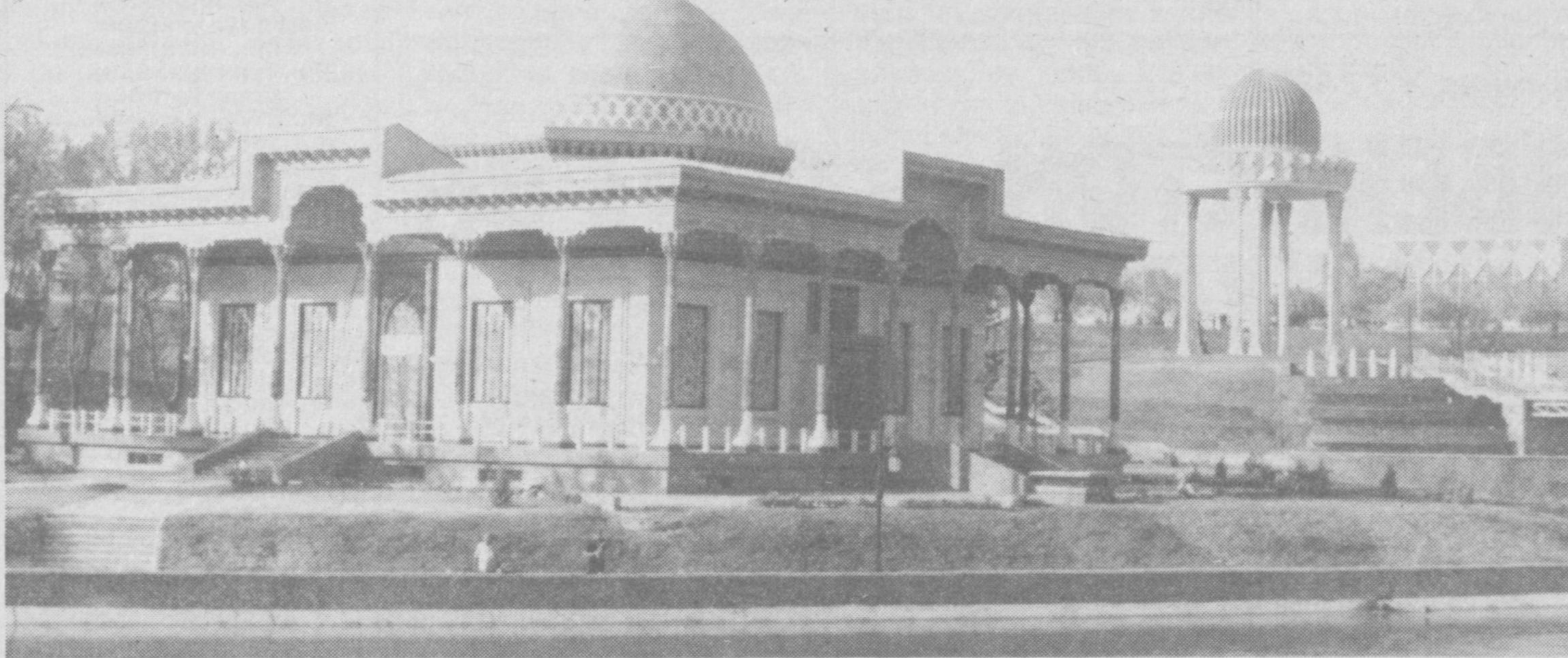
Тўғарақларга 6 ёшдан 18 ёшгача бўлган болалар жалб қилиниши керак. Биз боланинг алоҳида иқтидорига, қизиқишларига қараб, имкониятларини чамалаб тўғарақларга жалб қиламиз.

Сармоядан ташқари маблағ топиш масалалари ҳам марказимизда яхши ташкил этилган. Айниқса, “Гиламчилик” тўғарақи аъзоларига турли саналар, юбилейлар муносабати билан гиламлар тўқиб бериш учун буюртмалар кўп тушади. Ўтган 2002-2003 ўқув йилида сармоядан ташқари 270 минг сўмлик маблағ топдик.

Янги ўқув йилини яхши ниятлар, катта режалар билан бошладик. Марказимизда бу йил тўғарақлар сонини кўпайтириш учун “Фото-сураткашлик” тўғарагини очмоқчимиз. Шу кунгача сармоядан ташқари маблағ топиш учун тўртта тўғарақни жалб қилган бўлсак, улар қаторига яна иккита тўғарақни ҳам қўшмоқчимиз.

Анжуманда тўрт йўналиш бўйича ўтган ўқув йилида қилинган ишлар муҳокама этилди, янги ўқув йилида қилинажак ишлар ҳам белгилаб олинди.

МУЗЕЙ — ХАЛҚ ТАРИХИНИНГ КЎЗГҮСИ

бабли электр таъминоти узиб қўйилганлиги, музейлар қоронғулик ичида қолганлиги, шу сабабли кўплаб ноқулайликлар туғилаётганлиги ҳақида гапирди. Айниқса, музейлар шахри сифатида тан олинган Флоренцияда аҳвол ҳаммасидан ҳам қатъолиги ушбу мақолада қайд этилган.

Ўқувчи дунёнинг энг кўп сайёҳи борадиган, турган-битгани “музей-шаҳар” бўлган Италиядаги музейларнинг аҳволи яхши эмас экан, бошқа давлатлар ҳақида гапирмасе бўлади, дейиши табиий.

Ўзбекистонда фаолият юритаётган музейлар хусусида бундай дейиш тўғримики? Аслида ҳам гапимиз давлат музейлари ҳақида эмас.

Наманган шаҳрининг 40-мактабида 10 хонали музей бор. Музей хоналарининг ҳаммаси ўз номига эга. 16 мингдан ортқ экспонатга эга бўлган мазкур даргоҳнинг очилганига 2004 йилда 30 йил тўлади.

Гап нима ҳақида бораётганини тушунгандирсиз. Гап шундаки, кунинча Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, Республика ёш саёҳатчилар ва ўлкашунослар маркази, Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси, ЎзМУ тарихи марказий музейи билан ҳамкорликда “Мактаб ва жамоат музейларини тарихий ва маданий-моддий манбалар билан бойитиш, сақлаш ва ўрганиш муаммолари”га бағишланган Республика илмий-амалий анжуманини ўтказди.

манган вилояти Норин туманидаги 44-мактабнинг тарих фани ўқитувчиси С.Норқўзиев, Ўзбекистон тарихи давлат музейининг катта илмий ходими И.Тўхтиевлар сўзга чиқиб, ўз фикр-мулоҳазалари билан ўртоқлашдилар.

Мактаб жамоатчилиги музейлари ҳақида Ўзбекистон Миллий университети тарихи Марказий музейи раҳбари Ж.Ёқубов қуйидагиларни айтиб ўтди.

—1998 йил 12 январда Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг “Музейлар фаолиятини тубдан яхшилаш ва такомиллаштириш тўғрисида” Фармони қабул қилинди. Ушбу Фармон асосида Ватанимиз ҳудудидаги барча тоифадаги музейларга, уларнинг иш фаолиятларига алоҳида эътибор бериле бошланди.

Фармондан кўзда тутилган асосий мақсад эса қуйидагилардан иборат эди. Ватанимиз ҳудудида қадимдан шаклланган музейлар тизимини янада такомиллаштириш, уларнинг халқнинг маънавий-ахлоқий камолотида тутган ўрнини ошириш, музей фондларида сақланиб келаётган халқимиз бой тарихини, мустақиллигини, нодир экспонатларни асраб-ақлаб, ўрганиш, бойитиб бориш, дунёга олиб чиқиш, танитиш ва тарғиб қилиш, улардан халқимиз онгига миллий ғурур ва ифтихор туйғуларини кучайтириш йўлида кенг фойда-

сида”ги Фармон қабул қилингандан сўнг Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги тизимидаги умумий ўрта таълим мактабларидаги музейлар фаолиятида ҳам кескин жонланиш кўзга ташланди. 1999 йилда халқ таълими тизими бўйича 600 дан ортқ умумий ўрта мактаб музейлари расмий равишда қайд қилинди. Аммо ушбу умумий ўрта мактаб музейларида музейшунослик йўналишидаги ишлар қониқарли даражада эмас. Қашқадарё ва Сурхондарё вилоятларидаги бир қатор мактаб музейлари иши билан танишганимизда киши кўнглини хижил қиладиган ҳолатлар гувоҳи бўлдик.

Умумий ўрта таълим мактаблари ва касб-ҳўнар коллежларида музейларнинг ташкил этилиши мустақиллик йилларида маънавият ва таълим соҳасига кўрсатилган юксак эътибордан нишона. Малакали ўқитувчилар шахсий ва касбий фаолиятларининг натижаси ҳамда ўқувчиларнинг ўзлари яшаётган ўлка ва маҳаллаларига бўлган муҳаббати боис музейлар, тарих фани хоналари, ёш ўлкашунослар ва сайёҳлар бурчаклари республикаимизнинг деярли барча таълим масканларида ташкил этилди.

Танишув чоғида муваффақиятлар билан бирга баъзи муаммо ва камчиликларга ҳам дўч келинди. Мактаб ва жамоатчилиги музейларида музей

боис, музей яратишнинг асосий жабҳаси мавзуй-экспозиция режасини тузмаганлар. Натижада экспонатлар режасиз симметрия тамойилига асосланган ҳолда тахминан деворга осиб ташланаверган.

Маърузалар юзасидан бўлиб ўтган савол-жавобларда яна мактаб жамоатчилиги музейлари фаолиятини янада яхшилаш, ҳар бир туман, вилоятда музейларнинг сонига эмас, сифатига эътибор қаратиш, энг яхши мактаб музейларини “Халқ музейи” унвонига тавсия этиш каби мулоҳазалар ҳам билдирилди.

Анжуман қатнашчилари Ҳамза тумани қўшимча таълим Маркази биносидagi Байналминал жангчилар, Сирғали туманидаги Б.Грабовский номидаги электрон телевидение тарихи, Шайхонтоҳур туманидаги 65-умумий ўрта таълим мактаби музейлари фаолияти билан танишдилар.

Хулоса ўрнида шунини айтиш керакки, музей ўтмиш билан бугунни, бугун билан келажакни боғлаб турувчи кўприк. Кўприкнинг катта-кичиклиги эса ҳеч қачон аҳамиятли бўлмаган. Мухими, у ўқувчи-ёшлар онгига Ватанимизнинг бой қадриятлар, битмас-туганмас улкан тарихий манбалар маскани эканлигини ҳар лаҳзада эслатиб турса бўлс.

Kasbga yo‘naltiruvchiga yordam

Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги қонуни ва “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”да узлуксиз таълимнинг ташкилий-педагогик, ижтимоий-психологик жиҳатлари тўлиқ асослаб берилган. Юртбошимиз Ислон Каримов Олий Мажлисининг IX сессиясидаги нутқида кадрлар тайёрлаш тизимининг шаклланиши ва фаолият кўрсатишининг асосий тамойиллари тўғрисида гапириб, “Давлат ва ижтимоий муассасаларнинг касб-хунарга йўналтириш бўйича фаолиятини такомиллаштириш, бунда касб танлашнинг бозор эҳтиёжлари ва имкониятларини эътиборга олиш зарур, токи ҳар бир шахс ўзига мос касбни эгаллай олсин”-деган эди. Шу нуктаи назардан, масъулиятли, ташаббускор, ижодкор, ижтимоий фаол шахсни тарбиялаш, уни онгли ва мустақил касб танлашга тайёрлаш узлуксиз таълим тизимида ҳал этилиши зарур бўлган долзарб вазифа ҳисобланади. Зеро, бугун мактабгача таълим муассасаларида тарбияланаётган, умумий ўрта таълим мактабларида, академик лицей ва касб-хунар коллежларида ўқиётган йигит-қизларни эртага янгича маданий, иқтисодий муносабатлар, замонавий ишлаб чиқариш технологиялари, ўзгарувчан ва рақобатга асосланган меҳнат бозори кутади.

Жамиятда кечаётган ижтимоий-иқтисодий ислохотлар, шаклланаётган маданий бозор муносабатлари, ишлаб чиқаришнинг кескин ривожланиши, фан ва техниканинг тараққиёти қизгин кечаётган даврда жамият ва шахс эҳтиёжларининг ўзвий мутаносиблигига эришиш ёки уни таъминлаш осон иш эмас. Бу қарама-қаршилиқни “силлиқлаш” учун ёшларда касб танлашнинг ижобий (позитив) мотивларини шакллантиришда жамият ва жамоатчилик таъсирини кучайтириш керак. Бу ҳаётини долзарб вазифа ёки муаммони ҳал этишда албатта оила ва мактаб, маҳалла ва жамоатчилик, оммавий ахборот воситалари ҳамда бошқа тузилмалар яхлит тизим сифатида бир мақсад атрофида уюштирилиши лозим.

Маълумки, умумий ўрта таълим мактабларида ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш уларни маълум касбий тайёрлов йўналиши бўйича ўрта махсус, касб-хунар таълими турини ўз имконият, қобилият ва қизиқишлари асосида онгли, эркин ва мустақил танлашга тайёрлашнинг илмий-амалий тизими ҳисобланади. Узлуксиз таълим тизимида касб-хунарга йўналтириш ҳар бир ўқувчига ўзлигини англаш ва бетакрор ўзига хослиги асосида ҳам ҳаётини, ҳам касбий истиқболини белгилашда ёрдам беради. Касб-хунарга йўналтириш жараёнига амалий психологик технологияларни тадбиқ этиш билан шахснинг касбий ўзлигини англаши ва касбий истиқбол режасини белгилаши учун бевоқифа ижтимоий-психологик шароит яратилади. Бу - фаолият самарадорлигини оширишнинг зарур омилларидан бири ҳисобланади.

Касбга йўналтиришнинг амалий психологик технологиялари деганда, биз олдиндан белгиланган МАҚСАД ҳамда эришилган НАТИЖА оралиғидаги ЖАРАЁН, яъни касбий маслаҳат давомида қўлланиладиган психологик восита ва усуллар мажмуини назарда тутамиз. Бу технологияларнинг афзаллиги нимада?

Маълумки, анъанавий касбий маслаҳат “касбга йўналтирувчи ўқувчи” қабилида олиб борилади. Бу ҳолатда ўқувчи пассив, “ахборот ва

маслаҳатни қабул қилувчи” - ОБЪЕКТ бўлиб қолаверади. Касб-хунарга йўналтириш жараёнида қўлланиладиган амалий психологик технологиялар эса, ўқувчи шахсига шу жараёнинг СУБЪЕКТИ сифатида ёндошади ҳамда унинг онгли ва мустақил касб танлаши учун ижтимоий-психологик муҳит яратди. Бундай ёндошувда касбга йўналганлик фақат ташқи таъсирнинг акси эмас, балки ички ва ташқи таъсирларнинг интеграцияси асосида шаклланидиган ички позиция сифатида талқин этилади. Чунки атоқли психолог С.Л.Рубинштейн таъкидлаганидек: “Ташқи таъсир доимо ички ҳолат учун билвосита бўлиб қолаверади”.

Демак, ҳар қандай руҳий ҳодисани тушуниришда чунончи, ўқувчиларни касб-хунарга йўналтиришда ҳам шахснинг ички имкониятлари, эҳтиёжлари бирламчи омил сифатида тадқиқ этилади. Шу нуктаи назардан, ўқувчиларни касб-хунарга йўналтиришда аввало касбий ўзликни англашнинг психологик асоси ҳисобланган ички позициянинг шаклланиш қонуниятидан

КАСБГА ЙЎНАЛТИРИШНИНГ АМАЛИЙ ПСИХОЛОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ

келиб чиқиш лозим. Ички позиция эса ўз-ўзидан эмас, балки субъектнинг ташқи муҳит билан узлуксиз алоқада бўлиши ва ташқи муҳитнинг унга таъсир этиши жараёнида шаклланади. Мана шу икки томонлама таъсир ҳамда ижтимоий муносабатлар жараёнида инсон ўзлигини излайди ва шу “изланиш” оқибатида ўзлигини англайди. Касбий ўзликни англаш эса, шахс “МЕН”лигининг асосини ташкил этади. Бундан шундай хулосага келиш мумкинки, ўқувчи касб-хунарга йўналтиришнинг объекти бўлсада, касбий ўзликни англаш, онгли касб танлаш жараёнининг субъекти ҳисобланади. Буни янада соддалаштирсак, ўқувчи касб-хунарга йўналтириш жараёнида ҳам объект, ҳам субъект сифатида иштирок этади.

Касб-хунарга йўналтиришнинг амалий психологик технологиялари ана шу жараёнинг мақсадлилигини таъминлаш билан бирга, ўқувчини интерфаол ҳаракатга ундайди ва унинг ички позициясининг шаклланишини тезлаштиради. Амалий психологик технологияларга ижтимоий-психологик ўқувлар, психологик-педагогик тренинглар, касб-хунарга йўналтириш иш ўйинлари (ролли, имитацион), коррекцион-ривожлантириш машғулотларини киритиш мумкин.

Амалий психологик технологиялар касб-хунарга йўналтириш жараёнини табақалаштириш имконини ҳам беради.

Умумий ўрта таълим мактабларида ўтказилган оммавий сўровномалар натижаларига асосланган ҳолда, касбий режа ва мақсадларининг шаклланганлигига қараб ўқувчиларни тўрт тоифага ажратиш мумкин:

1. Ўз келажагини аниқ белгилаб олган, фақат келгусида таълим

йўналиши ва шу касбни берувчи ўқув муассасасини танлаш учун маслаҳатга муҳтож ўқувчилар. Уларга шу касбнинг истиқболи, уни эгаллаш учун ўз-ўзини тарбиялаш, тайёрлаш йўлларини кўрсатиб бериш керак.

2. Қаерга ўқишга, ишга боришини билмайдиган, аниқ касбий режа ва келажаги тўғрисида тасаввурга эга бўлмаган ўқувчилар. Бу тоифа ўқувчилар касблар тўғрисидаги маълумот-ахборотларга муҳтож. Турли касблар, ихтисосликлар ва уларга қўйиладиган тиббий, психофизиологик, психологик талаблар билан таништириш, ўтказиладиган касбий маслаҳат, психологик-педагогик таъхис бундай ўқувчиларга ўз имкониятларини билган ҳолда, онгли касб танлаш ҳамда ўз келажагини белгилаш имконини беради.

3. Келгусидаги касбини танлаган, лекин айрим сабабларга кўра (соғлигига тўғри келмаслиги, имкониятларининг чегараланганлиги ва ҳ.к.) бу касбни эгаллай олмай-

шахс сифатларини ҳар томонлама таъхис қилиш натижалари асосида индивидуал ҳамда гуруҳ шаклларида ўтказилади. Ўқувчи шахси эса турли психологик-педагогик усуллар ёрдамида ўрганилади. Бундай психологик-педагогик таъхис усулларида ақлий қобилият тестлари, суҳбат, интервью, сўровномалар, кузатиш, педагогик-дидактик тестлар, фаолият натижаларини ўрганиш ва бошқалар қиради.

Кўриниб турибдики, психологик таъхис усуллари турлича бўлиб, касбга йўналтириш амалиётида фақат сўровномалардангина эмас, уларнинг барчасидан фойдаланиш керак. Мазкур усуллар ёрдамида ўқувчининг қизиқиш ва қобилият йўналиши аниқлангандан сўнг, касбий маслаҳатнинг шакли, мазмуни ва уни ўтказиш тартиби белгиланади ҳамда фаол психологик технологиялардан фойдаланилади. Мисол тариқасида амалий психологик технологиялардан бири — “Мунозарали суҳбат” усули билан та-

нишишни тавсия этамиз.

«МУНОЗАРАЛИ СУҲБАТ»

Ўқувчилар билан ўтказилган суҳбатда касб-хунарга йўналтирувчи мутахассис ёки психолог масалага ёндашувини тўғри танлаши жуда муҳим. Таниқли чех психологи Й.Шванцара ўз тажрибаси асосида энг қулай ёндошув-норасмий вазиятда эканлигини таъкидлайди. Бизнинг тажрибалар ҳам ўқувчилар билан суҳбатлашда касбий маслаҳатчининг норасмий муҳит яратиши, мулоқотнинг табиий ва фаол кечишини таъминлашини кўрсатади. Бундай муҳитда психологик тўсиқлар олиб ташланади ва бола тезроқ “очилади”.

“Мунозарали суҳбат” усулини қўллашда касб-хунарга йўналтирувчи мутахассиснинг (касбий маслаҳатчи-психолог) қуйидаги шартларга амал қилиши мақсадга мувофиқ:

- ўқувчи билан инсоний иқлиқ уфуриб турган алоқа ўрнатиш;
- ўқувчини қандай бўлса шундай қабул қилиш (унинг шахсини баҳоламаслик);
- ўқувчига нисбатан кечиримли бўлиш, унга ўз фикрини ҳимоя қилиш учун имкон бериш;
- ўқувчи позицияларига моҳирона ва эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш: “ҳеч нарсани инкор этмайман ва ҳеч нарсани маъқуламайман, лекин ҳамма нарсани тушунаман” қабилида иш туттиш.

“Мунозарали суҳбат”ни ўтказиш тартиби:

1. Ўқувчи билан ўтказилган психологик-педагогик таъхис натижалари ва унинг таржимаи ҳоли, онаси, оиласи тўғрисидаги маълумотларга аниқлик киритиш учун саволлар берилади. Ўқувчи билан

ижобий алоқа (контакт) ўрнатиб, унинг муаммоларини ҳал этишга ёрдам берувчи ўзаро ҳамкорлик вазияти ҳосил этилади.

2. Ўқувчидан муҳокама этиш учун ўзи ёқтирган касблардан бирини танлаши сўралади. Одатда ўқувчи энг ёқтирган касбини танлайди. Ўқувчи танлаган касб суҳбат варағига белгилаб қўйилади. Шундан кейин ўқувчидан икки ролдан бирини: “Касбнинг ҳимоячиси” ёки уни “Инкор этувчи”ни танлаши сўралади. Бу ҳам қайд этиб қўйилади.

3. Психолог ўқувчига қарама-қарши позицияни танлашни сўрайди. Вазифалар белгилангач “Мунозарали суҳбат” бошланади. Ўқувчи ва маслаҳатчи-консультант томонидан касбни ёқлаб ёки қарши айтилган сўзлар ёзиб борилади.

Қайд этилган фикрларни ҳам миқдоран, ҳам мазмунан солиштириш, таққослаш учун оппонентлар ўз сўзларини ёки бир-бирларининг далилларини ёзиб боришлари ҳам мумкин. Маслоҳатчи ташаббусни ўз қўлига олмаслиги, фақат ўқувчи далилига ўз далили билан жавоб бериши керак. Бунда ўқувчини фаллаштириш учун ўз далили (аргументи)ни баён этиши мумкин, лекин ўқувчининг жавоб қайтаришига имкон бериши лозим.

Мунозара давомида муҳокама этилади:

- шу касбнинг моҳияти ва муҳимлиги;
- меҳнат шароити, даромад миқдори;
- касбий ўсиши, ижтимоий мавқеи, карьера истиқболи;
- шахсга қўйиладиган касбий талаблар;
- ўқувчи шахсининг шу касб талабларига мослиги ва ҳ.к.

“Мунозарали суҳбат” давомида қатъий инкордан қочиб мақсадга мувофиқ. Суҳбат етарли даражада далиллар тўплангунга қадар давом эттирилади. Муҳокамани жуда узоқ давом эттириш тавсия этилмайди.

Индивидуал ўтказилган “Мунозарали суҳбат”дан бир неча кун ўтгандан сўнг, ўқувчи билан қайта учрашиб, яна бир марта у ёқтирган касблардан бири муҳокама этилади. Бунда, албатта, роллар ўзгариши керак. Қайта суҳбат ҳам юқоридаги тартибда ўтказилади. Суҳбатлар ўқувчи айнан бир касбни ўзига танлаб олгунга қадар ўтказилмаверади. Ҳар бир суҳбат оралиғи 3-4 кун бўлиши мақсадга мувофиқ.

Суҳбат охирида ёзиб борилган натижаларни таҳлил этиш, содиштириш ҳамда хулосалар билан ўқувчини таништириш ва унга ўзи танлаган касб профессиограммасини тақдим қилиш мақсадга мувофиқ. Агарда ўқувчи имкониятлари танлаган касб талабларига мос келмаса, бу муаммони ҳал этиш учун қўшимча касбий психокоррекцион ишлар амалга оширилади.

“Мунозарали суҳбат” усулининг афзаллиги шундаки, ўқувчининг касбий ўзлигини англаши ва онгли касб танлашга амалий ёрдам берилади. Ўқувчи суҳбат давомида натижа ва хулосага ўзи келади. Касб танлашининг ташқи таъсирлари бартараф этилади. “Мунозарали суҳбат” нафақат ўқувчи, балки унинг ота-онаси, баъзида ўқитувчилари билан ҳам ўтказилиши мумкин.

Йўлдош АСАДОВ,
Республика таъхис
Маркази директор
ўринбосари

Ўқувчилик давримни эслаганимда 1954-55-йиллар кўз олдимдан ўтади. Очил Наврўзов ўша йиллари айни кунга тўлган, чинордек тик қомат, нур тўла кўзлар, бол томган ширин сўзлар, илиқ меҳри кишини сеҳрлаб қўярди.

Қўлида журнал, тригонометрия, алгебра китобларни тутиб синфга кириб келарди. Офтобдек жилмайиб биз билан саломлашар, ҳар биримизга тикилиб қалб меҳрини таратарди. Дарс бошланарди, тригонометрия мисолларини доскага ёзиб, бизга тушунтирарди. У киши санъаткорга хос об-рўзга кирарди. Доскадаги тенгламани гоҳ ўқирар, гоҳ ёзар, гоҳ бизларга осон ечиш йўлини тушунтирарди. Мисол ё масалани ечиш йўлини тушунтиргач, янги вазифа бериб, "ким биринчи бўлиб ечса, шу доскага чиқади" дерди. Синф кўпқариси бошланарди. Ҳамма масалани ечишга тушарди. Синф сув сепгандек жим. Илғорлар биринчилардан бўлиб масалани ечишга тушарди. "Қани ким биринчи ечади, ким биринчи мен ечим деб айтади". Ёза-ёз. Бошлар хам. Қулоққа гап кирмайди. Уй-хаёл бир нуқтада. Ҳатто, нафас олишга қизганиб, масала ечарди. Шудам синфдошлардан бири "мен ечим" desa борми, осмон узилиб ерга тушарди, гуё. Қолганлар ҳафсаласи пир бўлиб, ранги оқариб "оббо, улоқ кетди-да" деб руҳи тушиб кетарди. Масала ишлашни давом эттирмасдик. Чунки доскага у чиқади. У маррага биринчи етиб келди-да, деб ич-ичимиздан пушаймон бўлардик.

СИНФДОШЛАРИМНИНГ ЯРМИ МАТЕМАТИК БЎЛИШДИ

бунга Очил домланинг
ўқувчиларни ўз
ортидан эргаштира
олгани сабаб эди

Устоз жилмайиб, охириги натижаси неча, деб сўрарди. Ечган синфдошимиз жавобини айттарди. Тўғри бўлса "тўғри!", нотўғри бўлса "Жавоби ундай эмас!" дерди. Шунда ўртага иккинчи улоқ ташлангандай, яна ечишга тушарди. Яна жимлик. Яна фикрлар бир жойда жамланган. Ёниб, шошиб мисол ечарди. Бир соатлик бу дарс гўёки чиндан бир роман эди.

Бу дарс бериш усулини, болалар қалбини ром этиш санъатини таърифлаш мушкул. Чунки Очил аканинг ўз мактаби, ўз дарс бериш услуби бор эди.

Синфимизда 27 нафар ўқувчи ўқирдик. Ҳамма мактабни битириб, албатта, Очил акадек математика ўқитувчиси бўлишни ният қиларди. "Яхши ният — ярим давлат" деганларидек, охири синфимизнинг деярли ярми математика ўқитувчилари бўлди. Булардан Мухаммад, Истам, Об-

лоқул, Қаршибой, Носир, Мукаррам, Тошим, Алиқул, Бобоқул ва бошқалар нафақат Нурота тумани Навоий вилояти, балки республикамизда таниқли математиклар бўлиб етишди.

Камина қалбида ҳам математик, ҳам биолог, ҳам адабиётчи бўлиш ишқи ёнарди. Тақдирнинг тақозиси билан 1955 йили СамДуниг биология факультетига ўқишга кирдим.

Мана, орадан қарийб 50 йил ўтди. Биолог бўлсам-да, ўқитувчим Очил аканинг ўша йиллари қалбимга кўрғошиндек қуйган тригонометрия, алгебра тенгламалари, синус, косинус, тангенс, котангенс иборалари, сўзлари ҳамон кечагидек ёдимда. Тригонометриядаги "қотишма" деган ибора ўқитувчим Очил аканинг ижод маҳсули эди. Чунки бундай иборани мен бошқа ҳеч бир мактабда учратмадим.

Педагогнинг кучи, маҳорати

Elda aziz

Ҳаёт ҳикмат экан,
остонасида
Улуғ ҳақиқатни
туйгандай бўлдим:
Мўъжизалар ёлғон,
ёлғон синоат,
Муаллимсиз кўрдир
дунёи азим.

... Гавҳар опа ҳар доимгидек бугун ҳам ўзи учун қадрдон бўлиб қолган мактаби томон яқинлашаркан, юраги қандайдир таниш ҳиссиётдан орзиқиб кетди. Бу туйғу билан деярли у ҳар куни неча бора рўбарў келади. Лекин, барибир, қалби жунбушга келиб, киприклари намланаверади. Дилидаги бу ҳаяжоннинг оти нима экан? Балки қарийб ўттиз йиллик ҳаётини шу қўтлуг остонага талпинтирган ширин СОҒИНЧ-микан бу?! Ёки бу ёруғ оламда тоғани, суянгани, сизингани — ўқитувчилик ортидан кўрган, кўраётган иззат-икромнинг тоғли таъми, шукронасимикан юрагидаги бу ёруғ илиқлик? Кечагина ўқигани юқоридаги мисралар эса унга бир олам ҳарорат улашди гуё... Сатрларнинг ҳаёлига муҳрланиб қолганичи?!... Ҳали мактаб ҳовлисида ҳеч ким кўринмайди. Фақат спорт майдончаси томонда бир тўп болалар югуриб машқ қилишяпти. Гавҳар опа зимдан атрофини кузатаркан, дов-дарахтларга, кўзларни яшнатиб очилиб ётган рангоранг гулларга ўйчан разм солди. Кеч кузакда ҳали анча кўчат ўтқизиш керак... қуриган шох-шаббаларни кестириб яна бир тозалик кўни ўтқизиш маҳали келганга ўхшайди... Албатта, бу ишларга дарсдан сўнг ўқувчиларни ҳам жалб этамиз: ўрганишда... Опа шу йиллар билан зинадан кўтарилди. Қаридордаги деразалар, синфхоналарини қоровул очган шекилли, юзига салқин шабада урилди. Хонасига кириб сумкасини қўйди-да, тезгина қайтиб чиқди. Унинг феъли шундай: эрталаб ҳаммадан бурун келиб ўқитувчи ўқувчиларини эшик олдида қўтиб олади. Имкон қадар уларнинг нигоҳларига боқиб кўнглидагини билгиси, кайфиятларини англагиси келади. Фурсати келса кимнидир суҳбатга тортади, ташвишларига шерик бўлиб, зарур бўлганда мадад қўлини чўзади.

Илм нурин Сўзла
улашмоқ мушкул,
Керак меҳр,
керак сабру ҳарорат.
Шундайин туйғуни
қўксига босиб,
Йўларинг супургай
устози давлат.

Гавҳар опа оиласидаги минг бир ташвишлардан ортиб, шошиб-шошилиб мактаб томон келаётган муаллималарини кузатар экан, юрагига яқин ўша шеърнинг давомини дилида такрорла-

ди. Меҳрсиз, ҳароратсиз, фидойилик, сабру қаноатсиз ўқитувчи бўлиш қийин. Гавҳар опа фаолияти давомида бунга иқрор бўлди: ўқитувчилик ҳаловату оромларингдан кечиб ўзгаларнинг фикрат дунёсини пешламоқ дегани... Муаллимлик оташга, нурга айланиб мингларнинг йўлини ёритмоқ дегани...

1974 йилнинг кузи эди ўшанда. Гавҳар Қиличова олий ўқув юртини муваффақиятли тугатиб, ана шундай ўттиз сурур билан ўқитувчилик фаолиятини бошлади. У завқ билан синфга кириб келар, муаллималаридаги руҳ зумда ўқувчиларга қўйиб илму адаб таҳсилнинг сеҳрли сабоқлари бошланарди. Гавҳар илҳом, ғурур билан шогирдларини ўзига маҳлиё этар, бир соатлик дарс тафаккур, заковат, фикрлар тўқнашувини бай-

топишиши, уларнинг дарду дунёсига қоришиб яшаш керак. Бирортасига "бегона" бўлди-ми, унинг раҳбарлиги бекор, Гавҳар опанинг фикри шундай. Шунданми, баъзан нафақат ўқитувчилар, ҳатто ўқувчилар ҳам ёнига кириб у билан сирлашади. Оруз-ҳавасларини айтиб кўнгли хат сўрашади. Бундай кезлар кўнгли осойиш тоғандек, яна-яна шу жамоасига сингиб-сингишиб кетгиси келаверади...

Ўқитувчи меҳр-муҳаббат, бағрикенглик, инсонийлик бобида ҳам ўзгаларга ҳаётини сабоқ бера олмағи керак, назаримда. Гавҳар опа ҳам яхшиликни улуғлашдек фазилати билан ўзи ҳам сийланди, суюлди.

... Бунга анча йиллар бўлди. Мактабда ўқийдиган гулдеккина қизалоқ қизига эргашиб опалариникига тез-тез келадиган бўлиб қолди. Гавҳар опа ҳар гал уни меҳр билан қўтиб олар,

таълим-тарбия берган юзлаб шогирдлари бугун нафақат Навоий вилоятининг, балки республикамизнинг турли бурчакларида ҳалол меҳнатлари билан устозлари хизматларини оқлашмоқда. Опа эса ўқиш, изланиш, ўқитишдан ҳеч толмайди. Вақт топдими, китоб varaқлайди...

Айни кунда мактаб Американинг СОРОС ташкилоти билан ҳамкорлик қилмоқда. Шу алоқалар боис, ўқувчиларидан бири Одилжон Зарипов Американида бўлиб қайди. Ҳар йили мактаб ўқувчилари вилоят, республика фан олимпиадаларида фахрли ўринларни эгаллаб келмоқда... Гавҳар Қиличова II қаҳриқ халқ депутатлари вилоят кенгашининг депутати, вилоят экология доимий комиссиясининг раиси... Опанинг депутат этиб сайланиши, вилоятда

МУАЛЛИМ АРДОҚЛИ БЎЛГАН ВАТАНДА...

экология

масалалари билан мунтазам

шуғулланиши энди уни ўқитувчилик, раҳбарлик ташвишларидан ташқари халқнинг фаровонлиги йўлида жон қуйдирувчи фикр айтиб, кўпнинг мулоҳазаларини тингловчи фаол аёллар сафига ҳам етаклади. Бунинг баробарида ёшларни она замин саховати бўлган табиятга онгли муносабат руҳида тарбиялаш мактаб жамоасининг асосий мақсадларидан бирига айланди. Энг қувончлиси, опа шогирдларининг дунёқарашларида, тафаккурларида бу туйғуларни уйғунлаштиришга эришаётир.

Бу заҳматли меҳнатларнинг натижаси ўлароқ, 2002 йили шу мактаб ўқувчиси Хулқар Ўринованинг экология йўналиши бўйича Зулфия номидаги Давлат мукофотига сазовор бўлиши Гавҳар опа учун қувончли воқелик бўлди... Эҳ-ҳе опа Хулқар билан табиятнинг мўъжизакор олами ҳусусида қанча-қанча фикрлашар, изланувчан шогирдининг саволларига жавоб беришдан ҳеч эринмасди...

...Балки эрталарнинг
чироғи ёниқ,
Бир қатим нур ичра
умидлар яшар,
Улуғ бир миллатнинг
виждони бўлиб,
Оддий муаллимнинг
меҳнати порлар.

Гавҳар опанинг ишда ўз шиори бор: "Тарбиялаб таълим берайлик, таълим бериб тарбиялайлик".

— Булар шунчаки жимжимадор

ти, санъати унинг сўзидадир. Очил ака тоғиб айтадиган сўз ўқувчи қалбининг қулфини она оладиган калит эди. Ўқитувчи ўқувчи қалбига кирдим, уни ўз сўзига ишонтира оладими, марра уники!

Мен устозим сиймосида фидойи илм сарбонини, чин мураббий тимсолини, ноёб қалб соҳибини кўраман. Меҳнат фаолиятини ўқитувчиликдан бошлаган устоз қанча йиллар мактаб директори, туман халқ таълими бўлими мудирини бўлиб туман зиёлиларига қарвонбошчилик қилди. Қанчадан-қанча илмга чанқоқ ёшларни илм чашмасидан баҳраманд этди.

Устознинг кўплаб шогирдлари фан доктори, фан номзоди сифатида мамлакатимиз миқёсида ишлаганлар ва ишлаб келмоқда.

Устозни ўйлар эканман, академик Қори-Нийзийнинг сўзларини эслайман: "Ўқитувчи бўлишдан олдин ўйла! Унга майл-рағбатнинг борми? У сенга қосиблик эмас. Ўқитувчи бўлиш учун унинг фидойиси, фанати бўлишинг керак!"

Ҳа, Очил Наврўзов академик айтганларидай, ўз касбининг чин фидойиси, фанати, жонқуяридир. Бу ёшларнинг, нуроталикларнинг бахти.

Нуроталик нур сарбони бу бахт, иззат-ҳурмат, орасидаги эъзозга пок меҳнати, меҳрибонлиги тўғайли эришди. Оламда одамга бундан ортиқ бахт бўлмаса керак. Зеро, оламда одамнинг яшашдан мақсади, мазмуни ҳам шундир.

Қудратилло ҲАЙДАРОВ,
Самарқанд ДЧТИ профессори

сўзлар эмас, — кўп такрорлайди Г.Қиличова ҳамкасбларига. — Агар биз боланинг фикри дунёсини билим ва эзгу туйғулар билан банд этсак, қабих иллатларга ҳеч қандай ўрин қолмайди. "Дунёни гўзаллик кутқаради" деган ибора ёнига "Дунёни эзгулик, яхшилик, вақтида тўғри берилган таълим-тарбия нурафшон айлайди..." Опа ўқитувчиликдек муборак касбини ихтиёр этганларга ўз ишидан гурурланиш, фахрланиш ҳиссини улашшга ҳаракат қилади. Бу туйғу уни дунёни ўткинчи ҳавасларига берилишдан асрайди, ҳамиша фаолиятда улуғвор бўлишга ундайди.

... Кун пешиндан оғиб, мактабда ҳам қадам товушлари сийраклашиб қолди. Гавҳар опа синфларни яна бир-бир айланиб ён дафтарчасига нималарнидир қайд этиб қўйди-да хонаси томон юрди. Эшикни очиши билан телефон жиринглади:

— Домлажон, саломатмисиз, — деди таниш овоз. — Сизни тўйимизга таклиф қилмоқчи эдим. Кеча борсам йиғилиш ўтказаетган экансиз. Институтни ҳам тугатдим, ишни ҳам бошлаб юбордик... Айтгандай опажон мактабга тегишли хизматлар бўлса айтинг... Қўлимиздан келганча. Опа севинчини яширолмаи шогирдини ширин сўзлари билан сийлади. Тўйга албатта боражани айтиб гушакни қўйди. Столи устида бир неча дафтарлар турарди... Ҳа буларни она тили ва адабиёти фани ўқитувчиси Ҳафизахон берувди-я эслади варақларкан опа: "... Мен Гавҳар опамдек устоз, тадбиркор раҳбар, меҳрибон она бўлишни орзу қиламан..." деб ўз ижодий ишини бошлаганди ўқувчилардан бири.

Опа ҳалигина собиқ ўқувчиси билан гаплашиб кўнгли тоғдек кўтарилган бўлса, дафтарларни варақлаб ҳажонланганидан минг бир томирига илиқ сурур югурди... Оқибат деганлари, меҳнатингга мукофот деганлари бундан ортиқ бўлса чо!

... Шу чо оқибатга
бош урса қалбинг,
Юрагинга ёниқ
мактублар битай:
Муаллим ардоқли
бўлган Ватанда,
Разолат эгилгай,
хусумат сингай.

Яна Гавҳар опа ўша шеърнинг сўнгги байтларини эслади: "... Муаллим ардоқли бўлган Ватанда, Разолат эгилгай, хусумат сингай!" Бу бизнинг онажон Ўзбекистонда, — шивирлади опа. Ҳеч бир юртда устоз, мураббий меҳнати биздагидек улуғланиб, ардоқланмайди. Разолат эгилган, хусумат синган мамлакат халқининг иқболи баланд, болалари бахтиёр бўлади.

... Опа қоровулга нималарнидир тайинлаб кўчага чиққанда қош қорая бошлаганди. Лекин вужудида ҳорғинликдан асар ҳам йўқ, қўтлуг шу кўни билан ўз-ўзидан ризо хушнуд хайрлашар, атрофидаги хушманзара дарахтлар майин шабадада чапак чалиб уни олқишларди гуё...

Ойбуви ОЧИЛОВА

КОМПАНИКА ЭЛТУВЧИ ЎЎЛ

Аждодларимиз томонидан кўп асрлар мобайнида яратиб келинган улкан маънавий ва маданий меросни ўрганиш муҳим вазифадир.

Шарқда "Қуббат ул — ислом" номи билан шухрат қозонган Бухорои шариф ислом маданиятига ўзининг муносиб ҳиссасини қўшган ана шундай буюк сиймолар бешигини тебратган заминдир. Бухорода туғилиб ўсган, ислом маданиятининг ажралмас таркибий қисми ҳисобланмиш тасаввуф таълимоти ривожига ўз ҳиссасини қўшган шундай улуғ сиймолардан бири Хожа Абдулхалиқ Фиждувонийдир.

Хожа Абдулхалиқ Фиждувоний 1103 йили Фиждувонда туғилган. Отаси Имом Абдулжамил асли румлик бўлиб, Имом Молик (713-703 йй.) авлодидандир. Абул Ҳаким Самарқандийнинг "Қандия" асарида келтирилишича, ўз вилоятидан бадарға қилинган юрт подшоши Фиждувонийнинг отаси Абдулжамил билан бирга Имом Молик қабрига борадилар ва унга илтижо қиладилар. Ҳазрати Имом Молик руҳлари қўллаб, подшо ўз тахтини қайтариб олишга мушарраф бўлган ва қизини Хожа Абдулжамилга никоҳлаб берган. Бу никоҳдан бир ўғил туғилиб, унга Абдулхалиқ деб ном қўйганлар.

Хожаи Жаҳон номи билан машҳур бўлган Абдулхалиқ Фиждувоний манбаларда узун бўйли, гўзал қиёфадаги нурли бир сиймо сифатида тасвирланади.

Бугунги кунда жамиятимиз олдидаги долзарб муаммолардан бири — мустақил фикрга, диний ва дунёвий илмга эга бўлган ҳар томонлама баркамол инсонни тарбиялаб вояга етказишдан иборат ва бунда тасаввуф таълимотининг, хусусан Хожа Абдулхалиқ Фиждувоний таълимотининг аҳамияти катта.

Абдулхалиқ Фиждувоний одамларни ҳалолликка, покликка, тенгликка, инсон қадр-қимматини ерга урмасликка, ҳар ким ўзининг ҳалол меҳнати билан кун кўришга тарғиб қилган ўз тариқатига эга бўлган ва бу тариқат "Хожагон" кейинчалик эса Нақшбандия деб номланган.

XV асрнинг йирик мутафаккирларидан бири Алишер Навоий ўзининг "Насойим ул-муҳаббат" асарида Абдулхалиқ Фиждувонийнинг сифат ва фазилатларини таърифлаб туриб: "Аларнинг равиши тариқатда ҳужжатдур. Барча форукнинг мақбулидурлар... Ҳамиша сидку-сафо йўлида ва Мустафо, саллалоҳу алайҳи вас-салам шаръу суннати мутобаатида ва бидъату ҳаво муҳолафатида қадам урубдурлар ва пок равишларин ағёр кўздан яшурубдурлар... ва аввалдин охиргача аларнинг рўзғори барча халқ қошида мақбул ва маҳмуд экандур" — деганлар.

Бу билан Навоий ҳазратлари Хожагон тариқатининг ўзига хослиги ва кейинги тасаввуфий таълимотлар учун пойдевор бўла олишини таъкидлаганлар. Дарҳақиқат, жаҳонга машҳур нақшбандия тариқати бунга мисолдир. Абдулхалиқ Фиждувоний ва у кишининг тари-

катлари Баҳоуддин Нақшбанд ва нақшбандиянинг маънавий руҳий устози ҳисобланади. Алишер Навоий Баҳоуддин Нақшбанднинг илк тарбияти ва таҳсили ҳақида: "... Ҳақиқат юзидан алар увайсидурлар ва тарбиятни Абдулхалиқ Фиждувоний руҳидан топибдурлар" — деб ўтгани мазкур фикрни тасдиқлайди. Навоий "увайсий" сўзига таъриф бериб, ўзидан олдин ўтган машҳур кишилардан бирининг руҳи қайси кишини тарбият қилса, ул киши Увайсий бўлишини айтганлар. Абдулхалиқ Фиждувоний ғойибона Баҳоуддин Нақшбандга зикри хуфияни ўргатганлар. Зикри хуфия — бу овоз чиқармай Аллоҳ таоло номини юракда зикр этишдир. Буни Абдулхалиқ Фиждувоний ўз навбатида Ҳизр алайҳиссаломдан ўрганган эканлар. "Насойим ул-муҳаббат"да бу ҳақда шундай ҳикоя қилинади: "Аларға кўнгул зикри сабақи йигитликда Хожа Ҳизр алайҳиссаломдин бўлибдур ва ул сабаққа мувозабат кўргузибдурлар ва Хожа алардин фарзандлик қабул қилибдурлар...". Алишер Навоий мазкур асарида Юсуф Ҳамадонийнинг тўртта халифалари бўлганлиги ва улардан бири Абдулхалиқ Фиждувоний эканлигини таъкидлаб ўтади.

Фиждувоний ўз таълимотида: "юзни ҳаққа қаратиб, ўнг қўлда Оллоҳнинг китоби, чап қўлда Расулнинг суннати тутиб, шу икки ёруғлик орасида сулукнинг йўлидан боришдир", — деган.

Хожагон тариқатида суфийликдаги энг биринчи вазифа, бу маънавий поклик эканлиги қайд этилган. Абдулхалиқ Фиждувоний ўз мурид — мухлисларини фақат хайрли иш, хайрли амалларни қилишга даъват этганлар. Унинг рашҳа — ахлоқий қоидалари қуйидагилардан иборат: "Ҳуш дар дам", "Назар бар қадам", "Сафар дар ватан", "хилват дар анжуман", "Ёдқард", "Бозгашт", "Нигоҳдашт", "Ёддошт". Баҳоуддин Нақшбанд устозларидан мерос сифатида қабул қилинган ва валийлик истеъдоди билан ривожлантирган бу ахлоқий талабларни ўз тариқатининг қоидаларига айлантирган.

Хожа Абдулхалиқ Фиждувонийнинг "Хилват дар анжуман" рашҳаси солиқ дунёвий иш билан машғул бўлсада, Аллоҳни унутмасин, деган маънони англатади. Баҳоуддиннинг "Дил ба ёру даст ба кор!" шiorларидан ҳам мақсад шудир. "Кўнглинг Оллоҳ ёди билан, кўлинг меҳнат билан банд бўлсин". Демак, Хожагон ва нақшбандия тариқатлари тарки дунёчиликни рад этиб, меҳнат-севарлик одиллик, билимдонликни тарғиб этган. Шуни таъкидлаб ўтиш жоизки, хожа Абдулхалиқ Фиждувоний ўз тариқатларида бунёдкорлик, тадбиркорлик ғояларини жуда улуғлаган.

Бой маънавий меросимиздан баҳраманд бўлмоқлик ва Абдулхалиқ Фиждувоний таълимоти ғояларини замон талаблари нуқтаи назаридан чуқур ўрганмоқлик зарурдир.

Алишер ШЕРОВ,
ЎЗМУ тарих факультети магистранти

О'tmish va bugun

Музейларнинг ҳаётимизда тутган ўрни бекиёс. Музейлар азал-азалдан ўтмиш билан бугунги ҳаёт ўртасидаги муносабатларни узвий боғлаб келувчи кўприк вазифасини бажарган. Доно халқимиз орасида "Ўтмишингни унутма" деган гап бор. Аслидаям, узоқ ўтмишдан бугунги бахтиёр кунларимизгача етиб келган садолар буюк садолардир.

Буюк авар шоири Расул Ҳамзатов музейлар хусусида "Ҳар бир тарихий музей барча музейларнинг отасидир" деган ўта доно фикр айтганди. Дарҳақиқат, тарихий музейлар ҳар бир давлат ва миллатнинг ўтмишдаги маънавият ва маърифат даражасини, жаҳон ҳамжамиятидаги ўрнини белгилаб беради.

Сариосиё туманининг Бобур жамоа ширкат ҳўжалиги ҳудудида жойлашган 21-мактабда ҳам тарих музейи бунёд этиш ишига анча илгари киришилган.

Юртимиз истиқлолга томон юз тутгач, мактаб жамоаси, мактабнинг тарих фани муаллими, фидойи инсон Исмаилло Исомиддинов ташаббуси билан тарихий музейини бир бошидан охирига қадар қайта тикладилар. Мактаб маъмурияти музей учун қатор кўшимча хоналар ажратиб берди. Муаллимлар ўқувчилар ва ота-оналар орасида катта тарғибот ишларини олиб бориб, тарихий экспонатларни кўпайтиришди.

КЎХНА ТАРИХ САДОЛАРИ

Сариосиё туманидаги
21-мактабда ташкил этилган
намунали тарихий музей
хусусида

Мактаб тарих музейида "Қадим уй-рўзғор буюмлари", "Қадим ов қуроллари", "Қишлоқ ҳўжалиги асбоб-ускуналари", "Маданият ва маориф", "Зебу зийнат буюмлари", "Пул ва муомала воситалари", "Сурхондарё вилояти кўхна амалий санъати", "Қаюмтепа" ва "Омонтепа" ёдгорликлари бўлимлари ташкил этилди.

Тан олиш керакки, мактаб тарих музейи бугунги кунда ўзининг ноёб ва бой кўргазмалари билан анча-мунча ном таратган тарихий музейлар билан бемалол беллаша олади. Музей хоналарини айланарканмиз, қанча-қанчалаб ўта ноёб кўргазмалар диққатимизни ўзига тортади.

Бундан роппа-роса 3 аср бурун ясалган кетмон. У ҳозирги авлодларига ўхшайди ҳам, ўхшамайди ҳам. Ёхуд аждодларимиз ясаган нафис ва чиройли бронза косани кўринг...

У "Кўш товоқ" деб аталади. "Кўш товоқ"да таом ейилади. Қизиги шу ердаки, "кўш товоқ"нинг усти қисмида таом қўйилса, остки қисмида овқат қолдиқлари қўйилади. Гап шу ердаки, дастурхон саранжон-саристали бўлади.

"Меҳробдан чаён"нинг араб алифбосидаги нусхаси. Боринги, тахта чой, табиб қошиқ, чоригу попиш, йиғма патефон, от плуг, ҳалажи ва кўхна чарх, кубизу дўмбира ҳамма-ҳаммаси ўта тарихий.

Мактабда ташкил этилган намунали тарихий музей тарихимизни ўрганиш, миллий қадриятларимизни қадрлаш ва тиклаш борасида амалга оширилган ишлардан биридир.

Абдували ОБИДДИН,
"Ma'rifat"нинг махсус мухбири

ХУСУСИЙ РАДИО ВА УЛАРНИНГ ИМКОНИЯТЛАРИ

Мустақиллик давригача мамлакатимизда асосан бир радио-канал бўлган. Кейинчалик дам олиш мусиқий эшиттиришлардан иборат бўлган "Машъал" канали ҳам қисқа вақт, яъни 8 соат эшиттириш олиб борган холос. Кейинги 7-8 йил ичида Республикаимизда давлат радио-каналининг ўзи 4 тага кўпайди. Бундан ташқари жуда кўплаб мустақил радиоканаллар пайдо бўлди. Бу — албатта замон талаби, иккинчидан рақобат муҳитини яратгани билан ҳам жуда яхшидир.

Хусусий радиоканалларнинг юзага келиши билан тингловчиларда бир имконият у ҳам бўлса, танлаб эшитиш имконияти юзага келди.

Даставвал, Тошкент шаҳрида FM тўлқинида "Грант" радиоси иш бошлаган эди. Ундан сўнг "Сезам", "Ўзбегим таронаси", "Орият доно", "Пойтахт", "Наврўз" каби бир қатор радиолар пайдо бўлди.

— Ҳўш, уларнинг имконияти қандай? Биринчи навбатда мана шу каналларда қолипдан эркин

фикрлаш ҳолати юз берганлигини тан олмақда.

Бошловчи диктор эмас, ҳар бир хабарни ҳам эркинроқ олиб боровчи журналистлар эканлиги ҳам кўпинча эшиттиришларни тингловчига етказишда қулайлик яратди. Бундан ташқари, телефон орқали мулоқотлар юзага келди. Ана шунинг ўзи кўпгина тингловчиларни аиникса ёшларни радиога яқинлаштирди, дейиш мумкин. Бу техник имконият туфайли юзага келган энгиллик, албатта. Лекин ҳар бир нарсанинг меъёри бор. Телефон орқали мулоқотларнинг баъзан чўзилиб кетиши, бундан ташқари, кичкина бир қизалоқни туғилган куни муносабати билан эфир вақтини узоқ ушлаб туришлар... Бундан-да, ажабланарлиси

бошловчи йигит, тингловчи қиз бола бўлса худо берди, деяверинг. Сўхбатлари, "қалайсиздан" бошланса "севги-муҳаббат" билан якун топади.

Бу эса тингловчининг асабига тегиши турган гап. Хусусий радиоларда республикаимиз ҳаётига оид янгликлар жуда кам

Mulohaza

берилади. Шу ерда бу хабарлар зерикарли бўлса-чи, деган савол ҳам туғилиши мумкин. Лекин журналист қизиқарли хабарни топа билиши керак. Масаланинг яна бир томони борки, бу ҳолда қанчалик кўп гапирилса-да, амалдаги ижроси сезилмайди. FM радиоканаларида шевада сўзлашиши, муа-

мола, мантиқсиз радиоўйинлар, сийқаси чиққан реклама роликларини шунчалик кўпайиб кетди-ки, бу одамларнинг фақат гашини келтириши, ёшларнинг сўзлашиши, муомала маданиятига салбий таъсир этиш мумкин.

"Орият-доно" радиосидаги "Менинг маҳаллам", "Назм жа-воҳирлари" сингари маънавий эшитиришларни уларнинг ўзига хослиги, ютуғи аммо баъзи бошловчилар шунчалик нокамтарлик қилишади-ки... "Сизлар билан мен бетакрор овоз соҳибаси (фалончи фалончиев) бўламан", ёки "энди мен ўрнимни бетакрор овоз соҳибаси ҳамкасбим мафтункор (фалончи фалончиевга) қолдираман".

Шу ўринда яна бир мулоҳа-

за. Ушбу радиолар эфирининг катта қисмини қўшиқлар эгаллайди. Ўзбекистон халқ шоири Тўра Сулаймоннинг "Аслида бешикдан бошланар қўшиқ" деб номланган "Халқ сўзи" газетасида босилган мақоласида таниқли шоиримиз шундай сатрларни ёзган: "Баъзи бир ашулалар борки, на мазаси бор, на матраси, беҳаё ва бепарда, мана бунисини эшитинг".

Сен менга керак
Мен сенга керак.
Бўлиб кетма бедарак.
Сочингиз тушди тиззага,
Энди келинг, бўлайлик
Сиз менга ёр, мен сизга!

Бу қўшиқнинг тайёрлов идо-раси бошлиғи номига ёзилган аризадан фарқи бўлса ўлай агар". Шоирнинг мана шу гаплари хусусий радиолар фаолиятига тегишли. Чунки, бу қўшиқлар асосан ана шу радиоларда берилади.

Сурайё МАНСУРОВА,
ЎзДЖТУ халқро,
журналистика
факультети талабаси

КЎП КИТОБ ЎҚИГАН ТАЛАБАНИНГ

келажаги ҳам порлоқ

Абдулла Қодирий номидаги Жиззах давлат педагогика институтида таълим сифатини яхшилаш учун қилинаётган ишлар орасида кутубхона хизматининг кўнгилдагидек йўлга қўйилгани алоҳида аҳамият касб этади. Кутубхонада барча турдаги китобларнинг сақланиши, тартиб билан жойлаштирилиши, ходимларнинг хизматга шай туриши — китобхонларнинг кутубхонага бўлган қизиқиши ва ишончини оширмоқда.

Кутубхонада ўқувчиларга қулайлик яратиш мақсадида бир неча бўлимлар мавжуд. 32 ўринли ўқув зали, 42 ўринли маъруза матнлари хонаси, ноёб адабиётлар хонаси шулар жумласидан.

Умумий хизмат кўрсатиш фонди — талабаларнинг керакли китоб ва дарсликларни уйига олиб кетишини таъминлайди. Кутубхонани керакли адабиётлар билан боийтиш, китобларга ишлов бериш, уларнинг талаб ва эҳтиёжларини ўрганиш учун китобларни жамлаш ва таъминлаш бўлими, библиография, маънавий-маърифий услубият бўлими мунтазам фаолият кўрсатади.

Маълумки, ўқув қўлланмалари ва дарсликларга талаб, эҳтиёж катта. Маъруза матнлари эса бугунги кунда талаба учун асосий қўлланма вазифасини ўтайпти. Улар ҳар бир фан бўйича кутубхонада бўлиши шарт. Кутубхона маъмурияти институт ўқитувчилари билан муқобил шартнома тузган. Унга асосан, ўқитувчилар билан бирга Низомий номидаги ТДПУ ўқитувчиларининг ҳам маъруза матнлари олиб келинган. Маъруза матнларини танлаш ҳуқуқи эса бевосита талаба ихтиёрига берилган. Компакт-дискларга туширилган маъруза матнларини талабалар компьютер ёрдамида ўқиб, фойдаланишади. Зарурат туғилган ҳолларда уларнинг исталган боб, бўлим ва қисмларидан кўчирма олиш имконияти ҳам мавжуд. Албатта, хизмат кўрсатишнинг бу тури талаба-ёшларга, катта қулайлик яратмоқда.

Умумий хизмат кўрсатиш фондида 12 нафар кутубхоначи китобхонларга хизмат кўрсатади. Китобхон керакли китобларни танлаш ва олишда қийинчиликларга учрамайди. Чунки барча дарслик ва қўлланмалар, бадий адабиётлар алфавит тарзида жойлаштирилган бўлиб, ходимлар уни бир зумда ўқувчига тақдим этиш малакасига эга. Ўқув залида талабаларга яратилган имкон ва шароит ҳам талабалар даражасида. 2002 йилда 16 млн. 250 минг сўмлик китоб олинди. Ҳозир жами китоб фонди 123937 нусхадан иборат. Унинг асосий қисмини ўқув қўлланмалари ва дарсликлар ташкил этади. 2003 йил учун кутубхона 38 номдаги журнал ва 42 номдаги газеталарга обуна бўлди. Мамлакатимизда чоп этиладиган ижтимоий-сиёсий руҳдаги журнал ва газеталарнинг ҳар бир сонини топиб ўқиш мумкин.

Кутубхона жамоаси халқаро ташкилотлар билан ҳам алоқа ўрнатган. Мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган халқаро СОРОС ҳамда ҳозирги "Истеъдод" жамғармасининг ташаббуси билан ўтган йилнинг ўзида Россия-

дан 372 та ўқув адабиётлари олиб келинди. АҚШнинг "Америка публейшн" ташкилоти ёрдамида 3 млн. АҚШ доллари миқдорида 46 та компакт-дискка туширилган электрон дарсликлар ва электрон журналлар жамламаси олинди. Инглиз тилида чоп этилган мазкур электрон дарсликлар институтнинг хорижий тиллар факультети талабалари ёрдамида ўрганилмоқда.

Кутубхона ходимлари китобхонлар билан ишлаш, турли қизиқарли тадбирлар ўтказишга ҳам алоҳида эътибор беришмоқда. Турли байрам ва улуг саналар муносабати билан доимий равишда адабий кечалар, анжуман ва учрашувлар ўтказилади. "Энг кўп ўқилган китоб", "Йилнинг энг яхши кутубхоначиси", "Энг кўп ўқилган маъруза матни" каби тад-

бирлар талаба-ёшларда катта қизиқиш уйғота-япти. Жамоанинг 2002 йилда вилоят кутубхоналари ўртасида ўтказилган кўрик-танловда 1-ўринни қўлга кириштириш ҳам бежиз эмас. Айни кунда кутубхона нафақат институт ёшларига, балки вилоятдаги академик лицей ва политехника институти талабалари ҳамда "Заргарлик" маҳалласи аҳолисига ҳам хизмат кўрсатади. Шунинг ўзи ҳам кутубхонанинг хизмат кўрсатиш кўлами ва доираси кенгайиб, китобхонлар ҳурматининг ўсиб бораётганлигидан дарак беради. Ҳозир жамоада 21 нафар ходим хизмат қилаяпти. Уларнинг 1 нафари фан номзоди, қолганлари олий ва ўрта махсус маълумотга эга мутахассислардир.

— Ёшлар кам китоб ўқияпти, деган фикрга қўшилмайман, — дейди кутубхона мудир, доцент Аббос Турсункулов. — Ёшлар ҳамиша китобларга чанқоқ. Бироқ биз, kattalar, ёшларнинг маънавий-руҳий эҳтиёжларини баъзан эътибордан четда қолдираяпмиз. Уларнинг талаб ва эҳтиёжларини қаноатлантира олмаёпмиз. Аксинча, баъзан уларни унчалик аҳамиятга эга бўлмаган адабиётларни ўқишга мажбур қилаёпмиз. Бу ҳам ёшларни маълум даражада китоб ўқишдан бездирмоқда. Назаримда, кутубхонанинг биринчи галдаги вазифаси — кутубхона аъзолари эҳтиёжини ўрганиш ва имкон даражасида қондириш. Биз бу борада тадқиқотлар, сўровлар ўтказиб бораёпмиз. Олдин айрим детектив, урйикит китоблар кўпроқ ўқилган бўлса, ҳозир китобхон фикри ижобий томонга ўзгармоқда. Уларда бадий жиҳатдан юксак, тарихий асарларга қизиқиш кучаймоқда. Бизда ўтказилган тадқиқотлар шуни кўрсатдики, ёшларимиз кўпроқ тарихий мавзудаги асарларни мутолаа қилаяптилар.

Кутубхона мудир А.Турсункулов таъкидлаганидек, XXI аср кутубхонаси, албатта, интернетга уланиши керак. Электрон дарсликлар кўплаб чиқарилиши зарур. Ана шунда бугунги талаба-ёшларнинг аъло ўқиши, дунёқарашларини шакллантириши учун кўпроқ имкон туғилади.

Абдусаттор СОДИКОВ,
"Ma'rifat" мухбири

Педагогларни тайёрлаб берадиган таълим муассасалари, ўқитувчиларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институтлари ва жойлардаги халқ таълими бўлимлари зиммасига жуда катта масъулият юклайди. Мактаб ўқитувчисини тайёрлаш мураккаб, масъулиятли ва кўпқиррали жараён. Мактаб ўқитувчисини тайёрлаш таълим муассасалари ҳақиқий замон талабига жавоб бера оладиган даражадаги билимни, касбий кўникма ва масъулиятни сингдира оладиган, ўқитувчига ўқитув-

қўшимча фойдаланиш учун адабиёт) билан тўла таъминланиши. Шундагина ўқитувчи ҳар бир ўқувчи билан алоҳида ишлаш имконига эга бўлади.

Мустаҳкам пойдевор қуришнинг зарур шартларидан бири — мактабда психологик-педагогик тайёргарликдан ўтган мутахассиснинг дарс беришига боғлиқ. Афсуски, бугунги кунда мактабларимизда психологик-педагогик тайёргарликдан ўтмаган, педагогикадан бутунлай беҳабар касб эгалари дарс бераётгани кўп ҳолларда маълум

Ta'kid

билиши керак. Шу билан бирга педагогик таълимнинг асосий вазифаси ўқитувчи деган номни оқлай оладиган, ўсиб келаётган авлодга билим, маданий ва маънавий бойликларимиз ҳақидаги тушунчаларни етказиб бера оладиган мукаммал инсонни тайёрлаб беришдир. Чунки таълим сифати кўп жиҳатдан ўқитувчининг шахсий инсоний сифатига боғлиқ. Ўқитувчи тушунтираётганини ўқувчилар эшитишларини хоҳла-

БУГУНГИ КУН ЎҚИТУВЧИСИ: У ҚАНДАЙ БЎЛИШИ КЕРАК?

чилик қила оладиган мураббийни "топиши керак". Мураббий фидойи, моҳир педагог бўлсагина, оддий талабани ўқитувчи даражасига етказиши мумкин.

Ўқитишнинг муҳим вазифаси, болага фақат ўқишни, ёзишни, ҳисоблашни, ўқиганини гапириб беришни ўргатиш, вазифа бериш эмас, уни ҳар тарафлама ривожлантириш ва ўстириш. Бунинг учун ўқитувчининг ўзи фанини яхши билиши, унга қизиқиши керак.

Фанга, билим олишга, китобни севишга қизиқтиришни бола мактабга қадам қўйган дастлабки кунлардан оқ бошлаш керак.

"Мустаҳкам пойдевор — муваффақият гарови", дейди халқимиз. Мустаҳкам пойдевор бошлангич синфдан бошлаб қурилиши керак. Бунинг учун қуйидаги шартлар амалга оширилиши лозим.

Биринчидан, мактабда замон талабига жавоб берадиган юқори малакали ўқитувчи дарс бериши зарур.

Иккинчидан, ўқитувчи ва ўқувчи сифатли ўқув адабиёти (дарслик, услубий қўлланма, компьютер, замонавий техник воситалар, кўргазмали қуроллар,

бўлиб қолмоқда. Номига "дарс ўтилди" деб хужжат қоралагунча, шу фандан мутахассис йўқ, деб айнан шу кунларда "бонг уриш", мақсадга мувофиқ бўларди.

1999 йилда ДТС қабул қилинган бўлсада, афсуски, кўпгина таълим муассасалари ўз ўқувчиларини эскирган методлар асосида ўқитяпти. Бугунги ўқитувчи ўз фанидан ташқари компьютерни ва бошқа билим беришда керак бўладиган техник воситаларни билиши шарт. Бунинг учун у қайта тайёргарликдан ўтиши, малакасини ошириши талаб қилинади.

Таълим соҳасида олға қадам босиш учун ишни "янги ўқитувчи"ни тарбиялашдан бошлаш керак. Аввало, педагогик таълимдаги барча тадбирлар уни замонавийлаштиришга хизмат қилмоғи, янги қўйилган вазифаларни амалга ошириш имконини бермоғи керак. Барча таълимдаги янгиликлар педагогдан қатъий тайёргарликни талаб этиши лозим.

Таълим стандартлари билан ўқитувчилар малакасини ошириш масаласи узлуксиз жараён. Дарсда ўқитувчи нафақат ўқитишни, ўқитишни

са, унинг ўзи намуна бўла олиши керак.

Таълимнинг барча бўлимлари бир-бирига тўлдириб туриши зарур. Ўқитувчининг психологик-педагогик тайёргарлиги кучли бўлиши керак. Бунинг учун педагогик амалиёт муддатлари узайтирилиши, илғор тажрибалар кўпроқ оммалаштирилиши, олий даргоҳларни компьютерлаштириш, кутубхоналар ишини кучайтирилиши, техник жиҳатдан бойитиш керак.

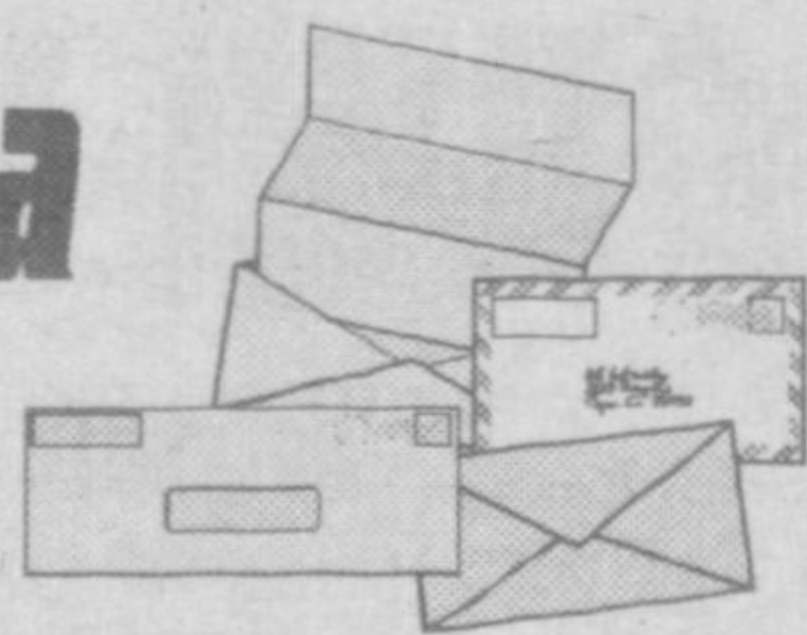
Барча педагог-ўқитувчиларни битта муҳим фазилат — болаларга, мактабга, ҳаётга муҳаббат бирлаштириб туради. Ўқитувчининг меҳр билан ишлаши ўқувчи руҳини тетиклаштиради. Ўқитувчига дарсдан ташқари боланинг тақдири ҳам юклатилган. Мактаб давлатга керакли, меҳр-оқибатли инсонларни етказиб бериши керак. Бу эса ўқитувчиларимизнинг тинмай изланиши, кўпроқ ўз малакасини ошириши — давр талаби дегани эмасми? Бунинг учун халқ таълими бўлимлари қошида доимий қисқа муддатли курслар ишласа, мақсадга, мувофиқ бўларди.

Умида ИСОҚОВА,
Республика Таълим
маркази чет
тиллар бўлими бош
методисти

БАРАКА ХАРАКАТДАДИР

Янги ўқув йили бошланиб, ўқитувчию, ўқувчилар қизгин фаолиятни давом эттираётганига ҳали кўп вақт бўлмади. Сабоқ берувчию, олувчиларнинг бу фаолиятида "Ma'rifat" газетасининг ҳам ўз ўрни ва вазифаси бор, албатта. Кўклам мавсумида сув ҳавзаларида оби ҳаёт кўпайиши сингари ўқув йили бошланишида тахририятга келаётган хатлар оқими ҳам кескин ортади. Бу ҳолат тахририятда меҳнат жараёнини янада фаоллаштиради.

Кўйида таълим соҳасидаги янгилик, хабар ва кўнглидаги кечинмаларини қоғозга туширган муштарийлар мактублари ҳавола қилинмоқда.

«Ma'rifat»ga
maktublar

ЎҚУВЧИЛАРГА ҲАМХЎРЛИК

Олтинкўл туманидаги Сайфиддин Ашуров номидаги ширкат хўжалиги (бошқарув раиси Валижон Ҳайдаров) мазкур хўжалик ҳудудидаги 9-, 10-, 11-, 12-, 34-мактабларда таълим олаётган кам таъминланган оилалар фарзандларини 250 минг сўмлик дарсликлар билан таъминлашда амалий ёрдам кўрсатди. Айтиш жоизки, мазкур ширкат хўжалиги 10-умумтаълим мактабини жорий таъмирдан чиқариш учун 100 минг сўмлик қурилиш материаллари ёрдам қилган эди. Шу боис ушбу мактаблар жамоаси ва ота-оналар мазкур хўжалик маъмуриятига миннатдорчиликларини билдиришган.

Асака шаҳридаги "ЎЗДЭУ" қўшма корхонаси шаҳардаги 10-мактаб ва 21-мактабгача таълим муассасасининг 2003-2004 ўқув йилига тайёргарлик кўриши учун беш миллиондан ортиқ сўмлик қурилиш материаллари билан амалий ёрдам кўрсатган эди. 1998 йилдан буён 10-мактабга ҳомийлик қилиб келаётган қўшма корхона янги ўқув йили бошидаёқ яна бир эзгу ишга қўл урди. Яъни, мактабнинг барча иситиш тармоқлари қайтадан таъмирланиб, таълим муассасаси кузқиш мавсумига шай қилиб қўйилди.

Шухратбек КЕЛДИЕВ.
Андижон вилояти

АСРГА ТЕНГДОШ
УМР ИҚРОРИ

раман. 1924 йилда бошланғич мактабда фаолиятини бошлаган бўлсам, 1933 йилдан буён туман ва республика газеталарида таълим-тарбия ҳамда методик хизматга оид мақолаларим билан қатнашиб келаман.

Ҳозир йигирмага яқин авлодим бевосита таълим соҳасида хизмат қилаётир. Шунингдек, кўплаб шогирдларим мамлакатимизнинг турли олий ўқув юртиларида фан номзоди, фан докторлари сифатида ёш авлодга таълим-тарбия бериб келмоқда.

Менинг "Ma'rifat" газетасига мактуб йўллашдан мақсадим, саксон йиллик

бўлиш ҳам муҳим аҳамият касб этади.

Мен ўз вақтида югуриш бўйича кўпгина мусобақаларда қатнашганман. Ҳалиб қикқан маҳалларим ҳам бўлган. Ҳозир ҳам ҳар куни 4-5 километр у ён-бу ёнга пиёда юраман. Хуллас, ўқувчилар "соғлом танда соғ ақл" деган нақлни унутмасликлари учун бу гапларни айтдим. Чунки фикри бошқа жойда, бошқа нарсалар бўлган боланинг дарсни ўзлаштириши яхши бўлмайди. Бунинг учун бир муаллим эътиборсиз қолдирмаслиги лозим.

Отажон КАРИМОВ.
Элликқалъа тумани

Нафақат ёшларнинг, балки катта-кичик — барчанинг севимли ҳамроҳига айланиб қолган "Ёшлар" телеканалида намоийиш этилаётган кўпгина кўрсатувлар ёш авлоднинг маънавий дунёсини бойитишга хизмат қилаётгани, шубҳасиз. Бу ерда мен, албатта, халққа нимадир бера олаётган, асосини зиё, нур-илм ташкил этган

лумки, тест бўлгандан кейин унда вариантлар бўлади, вариантлар эса ҳарфлар билан белгиланади. "TV-TEST"да эса ана шу ҳарфлардан бири хато, бошқача айтганда, ўринсиз ёзилади! Ҳайрон бўлманг, ҳақиқатан ҳам шундай. Эътибор бер-

тили ҳарфлари билан белгилаймиз" дейишлари мумкин. Уларга жавобимиз: — марҳамат, жавобларни инглизча ҳарфлар билан белгилар экансизлар, саволниям инглиз тилида бера қолинглар. Бира тўла инглизчани ҳам ўрганамиз-да!

Нима бўлгандаям, бир-биридан қизик, ажойиб саволларни жавоблари билан бериб борадиган "TV-TEST" учун бундай хато қилиш ярамайди.

Умуман олганда, бу каби хатоларга чек қўйиш вақти келди! Негаки, мана шундай кичкина хато пайти келиб иккинчи катта хатони келтириб чиқариши аниқ. Гар шундай экан, энди хатоларга йўл қўйиб бўлмайди. Бунинг учун биз, барчамиз — ўзимиз масъул бўлишимиз лозим.

Сайфиддин НИЁЗОВ,
Нуробод туманидаги
15-мактаб
физика фани ўқитувчиси

«TV-TEST»ДАГИ ХАТО

кўрсатувларни назарда тутдим. Бундай дастурлар сони телеканалда анчагина бўлгани учун, уларнинг барчаси тўғрисида тўхталиб ўтирмаган ҳолда, фақат биттагинаси ҳақида сўз юритишни маъқул кўрдим. Бу — ҳар куни бериб бориладиган "TV-TEST". Маъ-

ган бўлсангиз, ундаги вариантлар "А", "В", "С", "D" ҳарфлари билан белгиланади. Бу ерда "А" билан "В" тўғри, лекин, "С"га нима бор? Ахир, бу ҳарф лотин ёзувида бордир, аммо, лотин ёзувида асосланган ўзбек алифбосида йўқ-ку! Аслида бу "А", "В", "D", "E" шаклида бўлиши лозим. Тўғри, уни тайёрловчилар: "биз жавобларни инглиз

Жорий йилнинг март ойида Британия Кенгашини ҳомийлигида Республика миқёсида экология йўналиши бўйича "Томчи сувда ҳаёт жилваси" кўрик-танлови ўтказилган эди. 1-ўринга сазовор бўлган гуруҳ ўқувчиларига шундай имконият берилдики,

мумкин эди. Танлов кўрида бос-қичларда бўлиб ўтди: дастлаб голиб ўқувчилар орасидан бир хил, яъни 15 ёшда бўлган 10 нафар ўқувчи танлаб олинди. Сўнгра улар ўртасида инглиз тилидан 1000 та сўздан иборат бўлган иншо ёзиш саралаш бо-

Пудсей туманидаги Фулнек мактабида тахсил олдим. Лондон, Ле-едс, Йок, Кассл шаҳарларида ҳам бўлдим.

Сирасини айтганда, бир ойлик ўқиш давомида Англия мактабидаги таълим системаси, тил, маданият ва бошқа ажралиб турувчи томон-

Ўзбекистондаги ваколатхонаси томонидан сертификат билан тақдирландим.

Яна бир гап, мен 2003 йилдан бошлаб, 3 йил давомида Британия Кенгашининг фахрли ўқувчиси саналаман ва Тошкентдаги ваколатхонадан менга 3 йил мобайнида ҳар куни халқаро интернет алоқа тизимидан компьютер орқали 2 соатдан бепул фойдаланиш ҳуқуқи ҳамда шу ваколатхона қошидаги катта кутубхонадан истаган вақтимда фойдаланиш имтиёзлари берилган. Бундан албатта, мамнунман ва буларнинг барчасини мамлакатимизда таълим соҳасида олиб борилаётган ислохотлар самараси, деб биламан.

Моҳигул ХЎЖАМОВА,
Китоб шаҳридаги
1-ихтисослашган
мактаб-интернатнинг
9-синф ўқувчиси

ОРЗУ ПИЛЛАПОЯСИДАГИ ИЛК ҚАДАМ

улар бу кенгаш томонидан ўтказиладиган танловнинг 2-босқичи, яъни "Энг иқтидорли ўқувчи" танловида ўз иқтидорлари ва инглиз тилини яхши билишларини намоийиш этишлари ва голиб чиққанлар мазкур Кенгаш томонидан Англияга уюштирилган бир ойлик сафарда бўлиш ҳуқуқини қўлга киритишлари

сқичи бўлиб ўтди. Бу босқичдан ўтган ўқувчиларни ушбу Кенгашнинг Ўзбекистондаги ваколатхонаси вакили Элёр Ҳасанов инглиз тилида суҳбатдан ўтказди. Мазкур босқичларда фаол иштирок этдим ва 1-ўринни эгаллашга сазовор бўлдим. Ва июн ойида Англия давлатида сафарда бўлиб қайтдим. Бу давр мобайнида Англиянинг Леедс вилояти

ларни ўрганишга ҳаркат қилдим. Шу билан бирга англияликларнинг меҳмоннавозлиги, ўта маданиятли, урф-одат, анъаналарга бой ва бизларга худди ўзбек халқи сингари алоҳида эътибор билан қараганликлари мамнун этди.

Сафарим якунида мен Британия Кенгашининг Англиядаги ваколатхонаси табрикномаси ҳамда юртимизга қайтгач эса, бу Кенгашнинг

Тахририятга келаётган мактубларнинг баъзиларидан фойдаланишнинг имкони бўлмапти. Нега? Сабаби шундаки, уларда қоғозга материал ёзиш қоидаларига амал қилинмаган. Шу боис муштарийларга материал ёзиш ҳақидаги айрим эслатмаларни ҳавола қилмоқдамиз.

Бунда, аввало, мактуб (мақола) ёзаётган киши оқ қоғознинг тепа қисми чап томонидан руқн учун жой қолдириши лозим. Сўнгра қоғознинг яна чап томон қисмидан 3 ёки 4 сантиметр жой қолдирилиши талаб қилинади. Мактуб ёки мақола ёзаётган киши уни кўл ёзма шаклида, ёзув машинкаси ёки компьютерда ёзишидан қатъий назар материал икки интервалда (лозим бўлса, тахрир қилиш учун, 27 ёки 28 қатор) бўлиши керак. Шунингдек, асарлардан олинган иқтибос (цитата)лар ҳам тўлиқ ва аниқ (хорижий тилдан ўғирилган бўлса, таржимаси ва асл матни) бўлиши талаб этилади. Мақолада жой ва асар номлари, манзил, муаллифнинг исми-шарифи ҳам тўлиқ ва аниқ ёзилиши мақсадга мувофиқдир.

Азиз муштарий, ушбу материал ёзиш маданиятига амал қилган ҳолда мактуб ёки мақола ёзиб, тахририятга жўнатсангиз, газетхон ва газета ҳамкорлиги янада фаоллашади. Бундан эса ҳар икки томон манфаатлидир.

Саҳифани Шерали НИШОНОВ тайёрлади.

ОЛИЙ МАКТАБНИНГ ЎН ЙИЛЛИК ТАРИХИ

Anjuman

ЁНГИН ХАВФСИЗЛИГИ МУАММОЛАРИНИ БИР СИДРА
ТАХЛИЛ ҚИЛИБ ЧИҚИШГА УНДАДИ

Ёнгин хавфсизлиги олий техник мактабида унинг ташкил этилганига 10 йил тўлиши муносабати билан бўлиб ўтган «Хаётий фаолият хавфсизлигини таъминлаш тизимини такомиллаштиришнинг долзарб муаммолари» мавзусидаги илмий-амалий анжуманга Россия, Қозоғистон ҳамда мамлакатимизнинг илмий ва ўқув даргоҳларидан таъин қилинган олимлар, шунингдек бошқа вазирлик ҳамда ташкилот вакиллари ҳам таклиф қилинган эди.

Олий мактаб бошлиғи, юридик фанлари доктори, полковник М.Собиров йигинни очиқ деб эълон қилар экан, соҳа кадрлари олдида турган энг муҳим вазифаларга тўхталиб ўтди.

Ҳозирги пайтда мактабда 3 та факультет, 14 та кафедрада физика, математика, механика, тарих, ўт ўчириш тактикаси ва профилактикаси, ёниш жараёнлари ва ёнгини ўчириш, сув таъминоти, ўт ўчиришда иқтисод, экстремал тиббиёт, ички ишлар идораларида бошқарувни ташкиллаштириш каби фанларни энг замонавий ўқитиш жиҳозлари, ўқитишнинг техник воситалари ва компьютерлар билан жиҳозланган синф хоналарида, ўқув-амалий машғулоти эса 11 та турли хил лабораторияларда олиб борилмоқда.

Анжуман ялпи мажлисида Россия Федерацияси Фавкулдда вазиятлар вазирлиги Ёнгинга қарши хизмат Академияси бошлиғи техника фан-

лари доктори, профессор, генерал-лейтенант Е.Мешалкин, Қозоғистон Республикаси Фавкулдда вазиятлар вазирлиги Кокшетов агентлиги техник институти директори, ички хизмат полковниги. С.Тураров Ўзбекистон Республикаси Табиатни муҳофаза қилиш Давлат қўмитаси раиси ўринбосари Б.Алихонов ва бошқалар ечимини кутаётган долзарб муаммолар ҳамда уларни бартараф этиш юзасидан ўз-фикр мулоҳазаларини баён этдилар.

Анжуман иштирокчилари мактаб «Умумилмий фанлар» кафедраси бошлиғи, физика-математика фанлари номзоди М.Усмонов томонидан ихтиро қилинган ва синовдан ўтказилган мураккаб ёнгинларни жуда

яқин масофадан туриб ўчириш имконини берадиган ускунанинг ишлаш жараёни билан танишдилар. Бу ускунага патент берилган ва бошқа давлатлардан талабномалар келиб турибди.

Анжуман иштирокчилари шўъба (секция)ларга бўлиниб,

кун тартибидаги масалани давом эттиришди.

Зикрилла НЕЪМАТОВ,
ИИБ ЁХОТМ илмий-тадқиқот ва таҳрир нашриёти бош муҳаррири, ички хизмат подполковниги

Суратда: тадбирдан лавҳа акс этган:

Ўз найзасини тикка ёшларга санчаётган гиёҳвандлик аср фожеасига айланиб, қанчадан-қанча оилаларнинг ёстиғини қуритаётгани ҳеч кимга сир эмас. Энг ачинарлиси шуки, гиёҳвандлик натижасида ёш ва навқирон йигитлар ўз ажалидан олдин дунёдан кўз юммоқда.

Табиий савол туғилади, нахотки, бу «оқ кукун»нинг мазаси шунчалар ширин бўлиб, ҳар қандай кўркун ва фалокатдан устун турса?! Бу муаммо мени кўпдан бери ўйлантириб келади. «Фалончининг боласи гиёҳванд экан, фалончининг боласи микдорини кўпайтириб юборибди, ўтган куни жасадини чиқаришди, бор-йўғи 22 ёшда эди» деган гаплардан ваҳимага тушасан киши. Гиёҳван-

да даволанаяпти, деб сўрадим.

Онанинг кўзидан ёшлар беихтиёр тирқираб сизиб чиқа бошлади, «дўстингдан хабар олмай кўйдинг, ёмон болаларга кўшилиб қолди, қаерларда юрибсан ўзи» дедилар йиғи аралаш. Бу сўзлардан дамим ичимга тушиб кетди, дўстининг бу кўйга тушишига мен ҳам ўзимни айбдордай сездим. Бир мунча сукутдан сўнг унинг онаси ҳамма бўлган воқеалар-

Ҳеч қандай гап, насиҳат эшитгиси келмайди, амакилари бир неча марта йўлга солмоқчи бўлишганда, уйдан зарда қилиб чиқиб кетди. Дадасини чет элдан чақиртиришга мажбур бўлдим. Отасининг сўзларидан эса умуман уйга келмайдиган бўлиб қолди. Қўлидаги телефон доим ўчирилган. Укасида сўрасак кўркадим, фақат билмайман деб қутулади. Бир куни эса кечки пайт милициядан одам келиб, ўғлингиз безорилик қилган, бировнинг боласини уриб миясини чайкатган, ҳозир милиция бўлимида ўтирибди, устига-устак гиёҳванд ҳам экан, қўллари игна изидан тешилиб кетибди, ахир, болага қарасаларингиз бўлмайдим, деганини би-

Дониёрни кўп йиллардан бери танирдим, мактабда жуда тиришқоқ, вазмин бола эди. Кейинчалик ҳам дўстларга қўшилиб тўй-ҳашамларда қатнашиб юрарди, нахотки, инсон бир йил ичида шунчалар ўзгариши мумкин, дея ҳайрон бўлдим. Сухбат ниҳоясига етгач «хафа бўлманг, ҳали ҳаммаси яхши бўлиб кетади, унинг ёнига борсам ўзим танбех бериб қўяман» дея шифохонанинг манзилини сўраб олдим. Хонадондан чиқа туриб шийпон тепасидаги қуш қафасларини назардан ўтказдим, ҳар доим чуғур-чуғур қилиб сайраган қушлар ҳам худди эгалари сингари хомуш кўриниб сукунат ортига бекингандай туюлди.

Шу оқшом майда-чуйда олиб Дониёрни кўргани бордим. Наркологик диспансер коридорлари ичра борар эканман, кўплаб ёш йигитлар ва хаттоки, қизларни ҳам учратдим. Ёшгина қизчалар, яъни бўлажак оналар соғлом фарзандларини дунёга келтирувчи

Afsus

онангининг бир томчи кўз ёшига арзимайди, сенга нима етишмайди, еганинг олдинда, емаганинг кетингда». Дониёр менга қараб «сен ҳам бошладингми, ўзи фақат сен қолувдинг мени қоймаган, тузалиб чиқай, энди бу қора йўлдан юрмайман» деди. «Ишқилиб, гапларинг рост бўлсин-да» деб Дониёр билан ҳайрлашдим. Орадан бир неча кун ўтди.

Эрта-индин дўстимнинг уйига бориб онасини тинчитиб қўймоқчи бўлганимда, кўнғирок жиринглаб қолди. «Мен Зафарман, эшитдингми Дониёр оламдан ўтиб қолибди, эртага чиқаришар экан, докторлар гиёҳванд модда микдорини кўпайтириб юбориш натижасида юраги дош бермаган, дейишибди». Қўлимдаги телефон қандай қилиб тушиб кетганини ўзим билмай қолдим, турган жойимда ярим соатча қотиб қолдим. Кўз олдимда бечора онанинг нидоларию отанинг азоблари гавдаланди. Кўзим намланди, ахир, не орзуимидлар билан ўстирган фарзанддан шуни кутганмидилар.

Бу фожеадан сўнг анча вақт ўзимга келолмай юрдим, бу гал фалончи эмас, балки, ушбу фалокат мени ҳам тирнаб ўтди. Шу воқеадан сўнг дўстларимга «бир-биримиздан тез-тез хабар олиб турайлик, бир-биримизга лоқайд бўлмайлик, бу фожеа ҳар биримизники, ахир, касални тuzatгандан олдини олган оsonроқ-ку», дедим.

«Дониёрни гиёҳвандликка ундаган бойвачча дўстлари энди ота-онасининг кўзига қандай қарайди, ёки бундай одамларда на уят, на инсоф, на имон бормикан» деб узоқ ўйлаб қолдим.

Нахотки, ҳозирги улкан имкониятлар даврида айрим йигитлар бу қадар бетайин ҳаёт кечирсалар?!

Ахир, келажак ёшлар қўлида-ку, ҳар бир инсон ўз бахтини ўзи яратади-ку!

Сарвар ФАЙЗУЛЛО,
«Ma'rifat» муҳбири

ФАЛОКАТ ЭШИК

КОККАНДА...

длик тузоғига илинган йигитларнинг бирини учратсам унга берадиган саволларим талайгина деб ўйлардим.

Кўп ўтмай анчадан бери кўришмаган синфдош дўстларим билан футбол майдонида йиғилишга ахдлашдик, бундай пайтдан фойдаланиб суҳбатлашамиз, дийдорлашамиз, футбол ҳам ўйнаймиз. Ўйиндан сўнг гапдан гап чиқиб, «анчадан бери Дониёр кўринмаяпти, ўзи яхшимикан» деб сўрадим. Дўстларимдан бири «Дониёр наркологик диспансерда даволанаётган эмиш, укасини тунов куни учратган эдим» деди. Шу дақиқа юрагимдан муз ўтди, «нахотки, фалокат бизнинг ҳам оstonамизга яқинлашиб келган бўлса», бу муаммони анчадан бери ўрганиб юрган бўлсамда, «менинг ўртоқларим бундан мустасно» деб ўйлардим.

Эртаси куниёқ дўстимнинг уйига бордим. Ҳашаматли хонадон узоқдан кўриниб турарди. Эшик қоқишим биланоқ дарвозани дўстимнинг онаси очиб «вой, ўзим ўргилай боламдан, бормисан, кўринмай кетдинг», дея уйга бошладилар. Бир пиёла чой устида гаплашиб ўтирар эканмиз, дўстим қаер-

ни бир бошдан айтиб бердилар:

«Беш-олти ойлар илгари Дониёр қандайдир янги оғайнилар орттирди, болам, бу янги дўстларинг ким десам «яхши йигитлар» деб уйдан чиқиб кетарди. Кўп ўтмай Дониёр уйга жуда кеч, ўн икки-бирларда келадиган одат чиқарди, намунча кечикдинг, десам, индамай хонасига кириб кетарди. Кунларнинг бирида у маст ҳолда кириб келди, оёқда зўрға турарди, Ўғлим, машинаг қани десам, пулдан кийналиб қолувдим, отам чет элда, сиздан пул сўрамайманку, солиб юбордим деди. Хафа бўлдим, мендан бир оғиз сўрасанг бўларди, даданга энди нима деймиз, дея останада қотиб қолдим. Яна бир неча кун ўтгач университетидан домласи кўнғироқ қилиб, «ўғлингиз уч ойдан бери дарсларга киймай қўйди, бир кўринадую, йўқолиб қолади», деди.

ламан, қолгани эсимда йўқ, ҳушимдан кетиб қолибман».

Онанинг дил сўзларини эшитар эканман, шунча воқеа бўлиб ўтибдию мен эса ҳеч нарса билмай юрган эканман, дея изтириб чекдим. Дониёрга бирикки қилган кўнғироқларимга «Ошна мен ҳозир тоғда дам оляпман. Тошкентга қайтсам кўришамиз» деган эди. Она сўзларига яна энтиқиб қулоқ тутдим. «Ишқилиб отаси елиб-югуриб Дониёрни катта жарима эвазига олиб чиқди, лекин кўп ўтмай ўзлари юрак касалига дучор бўлиб касалхонага тушиб қолдилар. Дониёрни эса амакилари мажбуран наркологик диспансерга ётқизишди. Кузга бориб тўй қилмоқчи эдим, дадасининг яқин дўстининг қизини сўраб қўйган эдик. Энди у хонадонга қайси юз билан бораман, болам мени шунчалик қуйдиради деб ҳеч ўйламаганим» дедилар кўз ёшларини артиб.

она вазифасини унутган кўринадилар. Ахир ҳаммага маълумку «СПИД» кассаллигини юқтириш хавфи гиёҳвандларда жуда юқори, бу дегани эса янги туғилган чақалоқлар «СПИД» касалини онадан юқтириб олади. Бечора чақалоқлар кўп ўтмай азоб-уқубатда оламдан ўтиб кетадилар. Бу ҳаёллар билан бўлиб дўстимнинг палатаси эшиги ёнига келиб қолибман, «мени кўриб қай ахволга тушар экан» деб ўйлаб эшикни очдим.

Мени кўрган Дониёр ҳангу манг бўлиб қолди, ранглари оқариб ўзини йўқотиб қўйди. Бир неча сониядан сўнг «э, ошна, қандайсан» дея қучоғини очди. Кўчага чиқиб сайр қилар эканмиз, ҳақиқатдан ҳам уни таниёлмай қолдим, фикру ҳаёлида фақат маишат, балан-дпарвоз гаплар. «Дўстингман, қойсанг ҳаддим сиғади, ота-онанга раҳминг келса бўлмай-дими, қилаётган ишларинг

Оиладаги етти ўғилнинг тўнғичи Жон Девидсон Рокфеллер 1839 йилда туғилиб, миллиардерлар ва нефть корчалонлари сулоласига асос солди.

дирди ва 1 миллион доллар ҳисоби-га "Стандарт ойл" компаниясини ташкил этди. "Пенсильвания" темирйўл компанияси иш шу маромда кетса Рокфеллерга тобе бўлиб қоли-

Dunyo e'tiboridagi kishilar

фоки бу қадар босимга бардош беролмай, парчаланиб кетди. Темирйўл компанияси Рокфеллер империясига қўшилишга мажбур бўлди. Ана шу кундан бошлаб Америкада "Стандарт ойл" рухсатисиз ҳеч ким нефть ташишга имкон тополмади.

Рокфеллер корхонасининг таркибий тузилиши ҳам бироз ўзгарди. Унга кўра 80 та нефть узатувчи корхонадан иборат 34 та акционерлик жамияти 20 тага қисқарилди. Улар мустақил заводлар деб юритилса-да, аслида ягона бўлган "Стандарт ойл" Нью-Жерси компаниясига қарарди. Лекин бу билан кураш ниҳоясига етмади: "Стандарт ойл"ни йўқ қилиш масаласи сиёсий масалага ойланди. Америка Қўшма Штатлари Федерал суди яширин транспорт хизматидан фойдалангани учун "Стандарт ойл" — Индиана фирмасига 29 миллион доллар жарима солди. Ўша даврда бу маблағ Америкадаги ҳар бир киши бошига 35 центдан тўғри келган эди. Рокфеллер суд ҳукмини гольф майдончасида дўстлари орасида қўлга олди ва конвертни очиб ўқиди-да, "қани дўстлар ўйинни давом эта-миз", дея совуққонлик билан ўйинга киришди. Дўстларидан бири чидай олмай: "Жон, жарима миқдори қанча экан" деган саволга, хотиржамгина "бор-йўғи 29 миллион доллар" деб жавоб берди.

1911 йилга келиб Олий суд қарорига кўра "Стандарт ойл" бир неча тармоқларга бўлиб ташланди. Аслида ҳеч нарсга ўзгармаган, балки бўлинган корхоналарнинг номи ўзгарганди, холос. Бундан Рокфеллер бойлиги ошса ошдики, қамаймади.

(Давоми кейинги сонда)
С.ФАЙЗУЛЛАЕВ тайёрлади.

НЕФТЬ ҚИРОЛИ ИШНИ НИМАДАН БОШЛАГАН?

Жон тижорат мактабини тугатиб, 16 ёшлик чоғидаёқ Кливленддаги кўмир ва дон савдоси билан шуғулланадиган идорага оддий ҳисобчи бўлиб ишга кирди. 19 ёшида минг доллар кредит ҳисобига хусусий дўкон очди. Бу маблағни у отасидан йилига 10 фоиз фойда тўлаш шарти билан олган эди. Кўп ўтмай Жон оғир касалликка учради, унга шифокорлар узоқ умр кўрмаслигини айтди. Юзини ажин босган, сочлари тўкилиб кетган 20 ёшли йигит кўринишидан қарияга ўхшаб қолган-ди.

1862 йили Жон Рокфеллерни ҳам "нефть талвасаси" ўз домига тортди ва у Кливленддан 20 чақирим узоқликда нефть узатувчи завод кўрди. Кливлендда қўллар кўп ва бу шаҳар темир йўл линияси ўтган ҳудудда жойлашганди. Рокфеллер бу ерда кейинчалик нефть ташиш учун транспорт асосий мавқега эга бўлишини тўғри тахмин қилган эди. У нефть узатувчи жанубий компаниянинг 51

фоиз акциясини сотиб олди.

Кўп ўтмай иш жуда қизиқ кетди. Рокфеллер барча бочка ва цистерналарни сотиб олиши натижасида рақиблари нефтни нимада ташишни билмай қолишди. Рокфеллер саноат жосуслигининг антиқа усуллари қўллади: дастлаб рақиблари нефть қувурларини ётқизмоқчи бўлган ерларни сотиб олди. Кейинроқ эса ўзига рақобатдош нефть узатувчи корхоналарни ташкил қилди. Аслида эса корхоналар унинг ўзига тегишли эди. Рақиблари Рокфеллер билан курашиш учун бу корхоналар билан шартнома имзоладилар, шу билан ўз корхоналарини душманга топшириб қўйдилар.

1870 йилга келиб Рокфеллер ўзининг барча рақибларини доғда қол-

шини тушуниб етди ва унинг душманларидан тирик қолган ягона "Эмпайр" нефть узатувчи компания томонига ўтиб, барча қучларини Рокфеллерга қарши ташлади. Бунга жавоб тариқасида Жон Рокфеллер нефть қазиб чиқарувчи барча компанияларга ўз одамларини қўйди ва улар хомашёни бирмунча юқори нархларда харид қилишиб, ундан тайёрланган керосинни паст нархларда сота бошлашди. Гарчи бу иш анча ҳаражат талаб қилган бўлса-да, душман иттифоқини парчалашга сабабчи бўлди. Шу тариқа "нархлар жанги" бошланди. Рақобатчилар шу қадар аянчли аҳволга тушиб қолдиларки, Пенсильвания ёрдам сўраб, "Оқ уй"га мурожаат қилди.

"Эмпайр" ва "Пенсильвания" итти-

ЯНГИ САНКЦИЯЛАР ЖОРИЙ ҚИЛИНДИ

АҚШ президенти Жорж Буш Шимолӣ Корея, Мьянма ва Кубага нисбатан янги санкциялар киритди. Бунга ушбу давлат ҳукуматларининг одам савдосининг олдини ололмаётганлари сабаб бўлади. Расмий Вашингтоннинг фикрича, ўз мамлакатларида одам савдосига қарши самарали кураша олмаётган давлатлар рўйхатига Либерия ва Судан ҳам қиради. Аммо уларга нисбатан ҳозирча санкциялар қўлланилмайди.

ИСРОИЛ ХУЖУМИ

"Хамас" ташкилоти аъзоси Махмуд Аз-Заҳарийнинг уйига ракета зарбалари берилганлиги сабабли ташкилаб раҳбарлари исроилликлар яшовчи аҳоли пунктларига ҳужумлар бошлашини билдирди.

Маълумотларга кўра, чоршанба куни тонгда Исроил ҳарбий кучлари Ғазо шаҳридаги бир неча ҳудудларга ҳужум уюштирган. Исроил вертолётлари мамлакатда сўнгги икки террорчиликни зиммасига олган Махмуд Аз-Заҳарий яшаган бинога ракета зарбалари берган.

ТАШҚИ ИШЛАР ВАЗИРИГА СУИҚАСД

Швеция ташқи ишлар вазири Анни Липд касалхонада ҳаётдан кўз юмди. Пайшанба куни номаълум киши Стокгольм марказидаги савдо шаҳобчаларининг бирида Линдни пичоқлаб кетган. Жиноятчи вазиrнинг қўл, кўкрак ва қорнини жароҳатлаган.

Ушбу кўнгилсиз воқеа туфайли Швеция Бош вазири Горан Перссон ҳукумат аъзоларининг хавфсизлик чораларини кучайтириш зарурлигини таъкидлади ва мамлакатнинг евро ҳудудига кириши масаласи ҳал қилиниши керак бўлган умумхалқ референдумига тайёргарлик ҳаракатларини тўхтатиб қўйди.

ВАРШАВАДА НАМОЙИШЛАР

Польша пойтахти Варшавада кончилар ва полициячилар ўртасида тўқнашув бўлиб ўтди. Бир неча минг кончилар мамлакат иқтисодиёт вазиrлиги

биносига ҳужум қилишди ва тартиб ўрнатиш учун келган полициячиларга тез ёнувчи ёнилғи қуйилган шишалар, тошлар улоқтирилди. Полициячилар тартиббузарларга қарши кўздан ёш оқизувчи газ ва сув отгичлар ишлатган.

Сейми биноси томон йўл олишган. Кончилар ҳукуматнинг 2004 йилда Шпена воеводалигидаги 4 та шахтани ёпиш режасига норозилик билдиришмоқда. Шахталарда ҳозир 6000 нафарга яқин қончи ишлайди.

ТАМАКИ — 5 МИНГ КИШИ ҚУРБОНИ

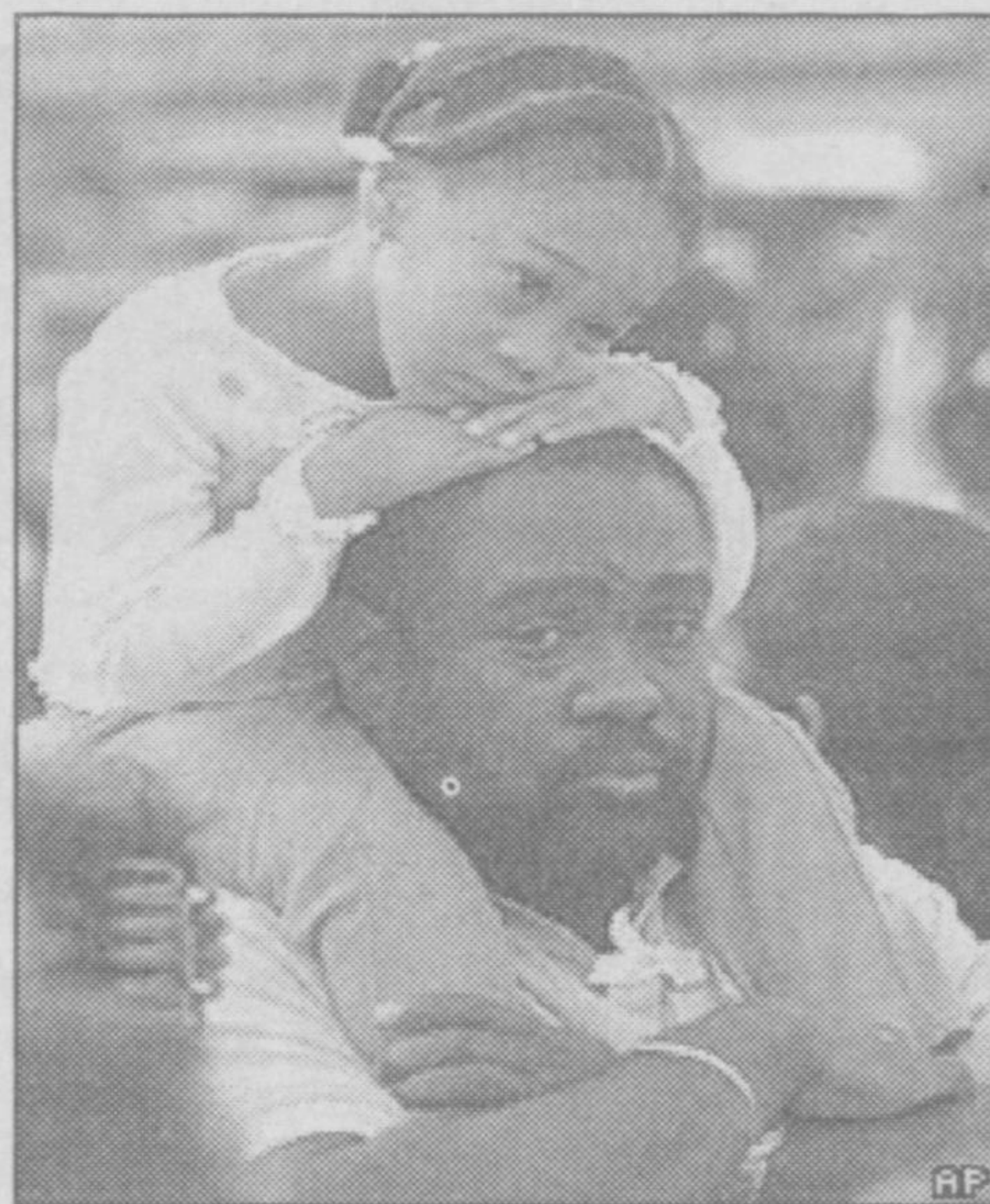
Дунёда сигарет чекувчилар сони миллионлаб кишиларни ташкил қилади. Маълумотларга қараганда, ривожланаётган мамлакатларда кашандалик оқибатида касалликларга учраш дунёнинг ривожланган мамлакатларига қараганда анча ортиб кетди.

2000 йилда 5 млн киши кашандалик оқибатида келадиган касалликлар оқибатида юзга ҳаётдан кўз юмган. Буларнинг аксариятини эркаклар ташкил этади. Хато чекишдан дунёда "СПИД" касаллигига қараганда икки баробар кўпроқ одам қурбон бўлади. Дунёнинг ривожланаётган мамлакатларида камбағаллик, юқумли касалликлар қаторига кашандалик ҳам кириб бормоқда.

МУДҲИШ ТЕРАКТГА — 2 ЙИЛ

АҚШ фуқаролари 11 сентябрдаги террорчилик ҳуружи оқибатида қурбон бўлганлар хотирасини ёд этмоқдалар. Оқ уй олдида бўлиб ўтган хотирлаш маросимини АҚШ президенти Жорж Буш ҳалок бўлган 2492 нафар инсонга 1 дақиқа мотам тутиш билан бошлади.

Хотирлаш маросимлари шунингдек Нью-Йоркдаги эгизак бинолар ўрнида ўтказилди. Маросим болалар хорининг АҚШ давлат мадҳияси ижроси билан

бошланди ва у ерда қурбон бўлган ҳар бир инсоннинг исми-шарифи бирмабир ўқилди. Ўлганларнинг яқин қариндошларига ўтган йилги каби эгизак биноларнинг турган жойига ва 7 қават ер остига тушишга рухсат беришди.

Нью-Йорк мэрининг хабар беришича, яқинда ушбу ҳудудда янги баланд бинолар қад кўтаради. Шунингдек, боғ ва ҳиёбонлар барпо этилади.

ҲИМОЯЧИЛАР ТАЛАБИ ҚОНДИРИЛДИ

Россиянинг энг бой тадбиркорларидан бири Борис Березовский анчадан бери Лондонда яшайди. Унинг кўплаб ҳимоячилари анча вақтдан уён Березовскийга Лондон тарафидан сиёсий бош пана берилишини талаб қилаётган эди. Буюк Британия қонунчилигида сиё-

сий бошпана 3 ҳолатда: агар инсон ирқий, сиёсий ва диний жиҳатдан таъқиб қилинсагина берилади. Машҳур тадбиркорнинг ҳимоячилари Березовский Россияда сиёсий таъқибга учрагани учун ватанига қайта олмайди деб таъкидлашмоқда.

ФЕДЕРАЛ ХИЗМАТ ҚИДИРУВИДА

АҚШ фуқароларини яна бир кулфат ташвишга солмоқда. Қатарнинг "Ал-жазира" телеканали тоғу тошларда кезиб юрган Усама Бин Лоден ва унинг яқинларидан бўлган Айман Заваҳри кўриниши ёзиб олинган видеотасвирни эфирга узатди. Тасвир шу йилнинг апрель, май ойларида ёзиб олинган.

АҚШ федерал хизмати ва разведкасининг хабар беришича, тасвирда Айман Заваҳри овози ҳақиқий деб топилди. Лекин Усама бин Лоден овозининг ҳақиқийлиги шубҳа туғдирмоқда.

ИСРОИЛДА АҲВОЛ ҚАНДАЙ?

Исроил ҳавфсизлик қўмитаси ўзининг на-вбатда ташқари йиғилишида Ёсир Арофатни Исроил ҳарбийларининг назорати остидаги ҳудуддан ҳайдаб чиқаришни маълум қилди.

Исроил бош вазири Ариэл Шарон армия кўмондонларига шу иш билан шуғулланишни топширди. Шу билан бирга, фақатгина Фаластин мухторияти бош вазири Аҳмад Кориа билан музокаралар олиб боришини билдирди. Ҳозирда Ёсир Арофатнинг резиденцияси Исроил ҳарбийлари томонидан қуршаб олинган.

Ўз навбатида Ёсир Арофат ортга чекинмаслигини таъкидлаган.

«Интернет» хабарлари асосида тайёрланди.

НИЗОМИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ 2004 ЙИЛ УЧУН ДОКТОРАНТУРА ВА АСПИРАНТУРАГА ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Докторантурага:

1. 13.00.01-Педагогика тарихи ва назарияси
2. 13.00.02-Ўқитиш назарияси ва методикаси (фан тармоқлари бўйича)

Аспирантурага:

1. 07.00.02-Ўзбекистон тарихи
 2. 09.00.01-Диалектика ва билиш назарияси
 3. 10.01.03-Миллий адабиёт тарихи (ўзбек адабиёти)
 4. 10.02.02-Миллий тиллар (ўзбек тили)
 5. 13.00.01-Педагогика назарияси ва тарихи
 6. 13.00.02-Ўқитиш назарияси ва методикаси (фан тармоқлари бўйича)
 7. 19.00.01-Умумий психология
 8. 22.00.06-Маданият, маориф ва фан социологияси
 9. 23.00.01-Сиёсий фан назарияси ва тарихи
- Ишлаб чиқаришдан ажралган ҳолда аспи-

рантурага ўқиш учун 35 ёшгача, докторантурага 45 ёшдан ошмаган, танлаган ихтисослиги бўйича олий маълумотли ёки магистратурани битирганлар қабул қилинади.

Аспирантурага кириш учун аризалар университет ректори номига қуйидаги ҳужжатларни илова қилган ҳолда берилади: ходимларни ҳисобга олиш бўйича шахсий варақаси, таржимаи ҳол, охириги иш жойидан тавсифнома, дипломнинг нотариус томонидан тасдиқланган нусхаси, ҳамда синов ва имтиҳонлар варақасидан кўчирма, меҳнат дафтарчасидан кўчирма, эълон қилинган илмий ишлар рўйхати, нашрдан чиққан илмий ишлари бўлмаган талабгорлар ихтисослиги бўйича 20-25 бет ҳажмида илмий маъруза (реферат), тиббий маълумотнома (У-086) топширадилар.

Ариза ва ҳужжатлар эълон чиққан кундан бошлаб 2003 йил 15 октябргача қабул қилинади.

Қўшимча маълумот олиш учун Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика университетининг илмий ишлар ва ахборот технологиялари бўйича проректорига (152-74-39), аспирантура бўлимига (55-52-29), (манзил: 700100, Тошкент шаҳри, Юсуф хос Хожиб кўчаси, 103-уй) мурожаат этишлари мумкин.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ

Т.Н.Қори-Ниёзий номидаги Ўзбекистон Педагогика фанлари илмий тадқиқот институти 2003 йил учун докторантура ва аспирантурага ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Докторантурага (13.00.02) — ўқитиш назарияси ва методикаси бўйича

Аспирантурага:

педагогика назарияси ва тарихи (13.00.01); мактабгача тарбия назарияси ва методикаси (13.00.02)

бошланғич таълим назарияси ва методикаси (13.00.02)

ўзбек тили ва адабиётини ўқитиш назарияси ва методикаси (13.00.02)

тарих ўқитиш назарияси ва методикаси (13.00.02)

биология ўқитиш назарияси методикаси (13.00.02)

география ўқитиш назарияси ва методикаси (13.00.02)

тасвирий санъатни ўқитиш назарияси ва методикаси (13.00.02)

физика ўқитиш назарияси ва методикаси (13.00.02)

кимё ўқитиш назарияси ва методикаси (13.00.02)

математика ўқитиш назарияси ва методикаси (13.00.02)

информатика ва ҳисоблаш техникаси ўқитиш назарияси ва методикаси (13.00.02)

рус тили ва адабиётини ўқитиш назарияси ва методикаси (13.00.02)

меҳнат таълими ўқитиш назарияси ва методикаси (13.00.02)

Аспирантурага кирувчилар ихтисослик фани, фалсафа, Ўзбекистон тарихи ҳамда чет тили (ин-

глиз, немис ёки француз) фанларидан кириш имтиҳонларини топширадилар.

Докторантурага ишлаб чиқаришдан ажралган ҳолда 45 ёшгача бўлган фан номзодлари, аспирантурага ишлаб чиқаришдан ажралган ҳолда 35 ёшгача, ихтисослик бўйича камида бир йил амалий иш тажрибасига эга бўлган мутахассислар қабул қилинади.

Ёш мутахассислар бевосита олий ўқув юртини битиргандан сўнг олий ўқув юрти кенгашининг тавсияси билан аспирантурага кириш учун бўладиган танлов имтиҳонларига қўйиладилар.

Ариза институт директори номига қуйидаги ҳужжатларни илова қилган ҳолда берилади:

1. Ходимларни ҳисобга олиш шахсий варақаси.

2. Таржимаи ҳол, иккита расм (4х6, 4 дона).

3. Иш жойидан тавсифнома, олий ўқув юртини битиргандан сўнг аспирантурага тавсия этилган ёшлар учун илмий кенгаш йиғилишининг баёнидан кўчирма.

4. Илмий мақолалар рўйхати ёки ўз мутахассислиги бўйича реферат.

5. Меҳнат дафтарчаси, олий маълумот тўғрисидаги диплом нусхаси, диплом иловаси ва номзодлик имтиҳонлари топширган бўлса (гувоҳнома).

Докторантлар учун қўшимча:

6. Фан номзоди диплом нусхаси.

7. Докторлик диссертациясининг кенгайтирилган илмий режа лойиҳаси ва тадқиқот мавзуси бўйича илмий маъруза матни.

8. Матбуотда эълон қилинган илмий ишлар ва ихтиролари рўйхати, илмий тадқиқот ишлари бўйича ҳисоботлар (белгиланган шаклда).

Ҳужжатлар эълон чиққандан сўнг 20 кун давомида қабул қилинади.

Манзилимиз: 700003, Тошкент шаҳри, Олмазор кўчаси, 174-уй. ЎзПФИТИ, телефон: 45-66-45, 45-62-42.

А.Авлоний номидаги Халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш Марказий институти 2003 йилга аспирантурага

ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Ишлаб чиқаришдан ажралган ҳолда:

13.00.01-педагогика тарихи ва назарияси (малака ошириш йўналиши)

Ҳужжатлар эълон чиққан кундан бошлаб бир ой муддат ичида қабул қилинади.

Маълумот олиш учун А.Авлоний номидаги Халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш Марказий институти аспирантура бўлимига (тел.: 46-92-94), илмий-услубий ишлар бўйича проректорга (тел: 46-06-68) мурожаат этиш мумкин.

Манзилимиз:

Тошкент-95, Саидов кўчаси, 6-уй.

Тайлоқ туман халқ таълими бўлими, тумандаги 25-, 26-мактаблар жамоалари математика фани ўқитувчиси Ҳамдам Абдурахмоновга умр йўлдоши

Матлуба БОЗОРОВАнинг

бевақт вафоти муносабати билан таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, Республика таълим маркази "Муסיқа ва санъат" бўлими бошлиғи Дилдора Каримовага онаси
Озода ая МИРБОБОВЕнинг вафот этганлиги муносабати билан таъзия изҳор этади.

ЎМКХТР институти ходимлари "Академик лицейларда таълим мазмуни ва методикаси" бўлими бошлиғи Н.Болтаевга отаси
Низом БОЛТАЕВнинг вафоти муносабати билан таъзия изҳор этади

ПОРТУГАЛИЯ, ФРАНЦИЯ, ЧЕХИЯ, ШВЕЦИЯ, БОЛГАРИЯ ВА...

2004 йили Португалияда бўладиган футбол бўйича Европа чемпионати саралаш ўйинлари ниҳоясига етай деб қолди. 10 сентябрь куни гуруҳларда охиргидан олдинги тур ўйинлари бўлиб ўтди. Сўнгги тур олдидан Франция, Чехия, Швеция, Болгария терма жамоалари Евро-2004 йўлланмасини қўлга киритиб бўлишган бўлса, қолган йўлланмалар тақдири 11 октябрь куни маълум бўлади.

Энди чоршанба кунги ўйинлар натижалари ва гуруҳлардаги вазиятлар билан танишинг.

1-гуруҳ

Исроил-Мальта — 2:2
Словения-Франция — 0:2

1. Франция	7	7	0	0	26-2	21
2. Словения	7	4	1	2	13-10	13
3. Исроил	7	2	3	2	9-8	9
4. Кипр	7	2	1	4	7-16	7
5. Мальта	8	0	1	7	5-24	1

Ушбу гуруҳда Франция биринчи ўринни, Словения иккинчи ўринни эгаллаб бўлди. Қолган ўйинлар:

Кипр-Словения
Франция-Исроил

2-гуруҳ

Люксембург-Босния ва Герцеговина — 0:1
Дания-Руминия — 2:2

1. Руминия	8	4	2	2	21-9	14
2. Дания	7	4	2	1	14-8	14
3. Босния ва Г.	7	4	0	3	6-7	12
4. Норвегия	7	3	2	2	8-5	11
5. Люксембург	7	0	0	7	0-20	0

Тўғридан-тўғри йўлланма берувчи 1- ва ўтиш ўйинларига йўлланма берувчи 2-ўрин соҳиблари сўнгги турда ҳал бўлади. Қолган ўйинлар:

Норвегия-Люксембург
Босния ва Г. - Дания

3-гуруҳ

Чехия-Голландия — 3:1
Молдавия-Белоруссия — 2:1

1. Чехия	7	6	1	0	20-3	19
2. Голландия	7	5	1	1	15-6	16
3. Австрия	7	3	0	4	10-11	9
4. Молдавия	7	2	0	5	5-14	6
5. Беларуссия	8	1	0	7	4-20	3

Чехия сўнгги турда ютқазган ҳолда ҳам биринчи ўрин соҳибига айланди. Голландия ўтиш ўйинида рақиби ким бўлишини кутаяпти. Қолган ўйинлар:

Австрия-Чехия
Голландия-Молдавия

4-гуруҳ

Польша-Швеция — 0:2
Латвия-Венгрия — 3:1

1. Швеция	7	5	2	0	19-2	17
2. Латвия	7	4	1	2	9-6	13
3. Венгрия	7	3	2	2	14-7	11
4. Польша	7	3	1	3	9-6	10
5. Сан-Марино	8	0	0	8	0-30	0

Иккинчи ўрин соҳибни сўнгги турда маълум бўлади. Қолган ўйинлар:

Швеция-Латвия
Венгрия-Польша

5-гуруҳ

Германия-Шотландия — 2:1
Фарер ороллари -Литва — 1:3

1. Германия	7	4	3	0	10-4	15
2. Исландия	7	4	1	2	11-6	13
3. Шотландия	7	3	2	2	11-8	11
4. Литва	7	3	1	3	7-10	10
5. Фарер о.	8	0	1	7	7-18	1

Биринчи ўринни олиш учун сўнгги турда Германияни дуранг ҳам қаноатлантиради. 2-ўринга Исландия ва Шотландия даъвогар. Қолган ўйинлар:

Шотландия-Литва
Германия-Исландия

6-гуруҳ

Шимолий Ирландия-Арманистон — 0:1
Испания-Украина — 2:1

1. Греция	7	5	0	2	7-4	15
2. Испания	7	4	2	1	12-4	14
3. Украина	8	2	4	2	11-10	10
4. Арманистон	7	2	1	4	7-12	7
5. Шим. Ирландия	7	0	3	4	0-7	3

Греция сўнгги турда ўз майдонида ўйнайди. Демак, 1-ўринни олиш имконияти кўпроқ. Қолган ўйинлар:

Греция-Шим.Ирландия
Арманистон-Испания

7-гуруҳ

Англия — Лихтенштейн — 2:0
Словакия — Македония — 1:1

1. Англия	7	6	1	0	14-5	19
2. Туркия	7	6	0	1	17-5	18
3. Словакия	7	2	1	4	9-9	7
4. Македония	8	1	3	4	11-14	6
5. Лихтенштейн	7	0	1	6	2-20	1

1 ва 2-ўрин тақдири 11 октябрь куни Истамбулда бўладиган ўйинда ҳал қилинади. Қолган ўйинлар:

Туркия — Англия
Лихтенштейн — Словакия

8-гуруҳ

Бельгия — Хорватия — 2:1
Андорра — Болгария — 0:3

1. Болгария	7	5	2	0	13-3	17
2. Хорватия	7	4	1	2	11-4	13
3. Бельгия	7	4	1	2	9-9	13
4. Эстония	7	2	2	3	4-4	8
5. Андорра	8	0	0	8	1-18	0

2-ўринни эгаллаш учун Хорватияда ҳам, Бельгияда ҳам имконият тенг. Қолган ўйинлар:

Хорватия — Болгария
Бельгия — Эстония

9-гуруҳ

Уэльс — Финляндия — 1:1
Сербия ва Черногория — Италия — 1:1

1. Италия	7	4	2	1	13-4	14
2. Уэльс	7	4	1	2	11-7	13
3. Финляндия	8	3	1	4	9-10	10
4. Сербия ва Ч.	7	2	3	2	8-9	9
5. Озарбойжон	7	1	1	5	5-16	4

Ушбу гуруҳда ҳам ғолиблар аниқ бўлсада, 1 ва 2-ўрин тақдири 11 октябрда маълум бўлади. Қолган ўйинлар:

Италия — Озарбойжон
Уэльс — Сербия ва Черногория

10-гуруҳ

Россия — Швейцария — 4:1
Албания — Грузия — 3:1

1. Швейцария	7	3	3	1	13-11	12
2. Россия	7	3	2	2	16-11	11
3. Ирландия	7	3	2	2	10-9	11
4. Албания	8	2	2	4	11-15	8
5. Грузия	7	2	1	4	7-11	7

Охирги ўрин соҳибни 5-ўрин эгалари ичида энг кўп очко тўплаган ушбу гуруҳда сўнгги тур олдидан қизиқарли вазият юзага келган. 1-ўринни эгаллаш имконияти Швейцарияда ҳам, Россияда ҳам, Ирландияда ҳам мавжуд. Қолган ўйинлар:

Швейцария — Ирландия
Россия — Грузия

АШЛЕЙ ЎЗБЕКИСТОН
ШАРАФИНИ ҲИМОЯ
ҚИЛМОҚЧИ

Американинг Калифорния штатида истиқомат қилувчи 22 ёшли Ашлей Дуэнос фигурали учини спорт тури бўйича Ўзбекистон шарафини ҳимоя қилиш ниятини билдирди. Шу муносабат билан Давлат жисмоний тарбия ва спорт қўмитасида матбуот анжумани ўтказилди.

Ашлей Дуэнос мазкур спорт тури билан олти йилдан буён шуғулланиб келмоқда. У кўпгина халқаро чемпионатларда ўзбекистонлик жуфти Рамил Саркулов билан иштирок этган.

— Ҳаммага маълумки, бу спорт тури ҳали мамлакатимизда унчалик ривожланмаган, лекин шунга қарамай, Ўзбекистон жамоасида қатнашиш ниятини билдирган америкалик спортчини катта қувонч билан қабул қилдик, — деди Фигурали учини спорт федерацияси котиби Евгений Россинг "Туркистон-пресс" мухбирига. — Бу жуфтликдан умидимиз катта. Ўйлаймизки, чемпионатларда республикамиз шарафини аъло даражада ҳимоя қилишадди.

Ҳозирда бу жуфтликни чемпионатга россиялик мураббий Ренат Фархуддинов тайёрламоқда. Тайёргарликлар Американинг Техас штатида ўтказилади.

Учрашув якунида спортчи қизнинг бундай қарорга келганлигига нима сабаб бўлганлиги билан қизиқдик.

— Мен ўзбекистонлик Рамилнинг машқларига қизиқиб қолдим ва у билан жуфтликда катта муваффақиятга эришишимиз мумкинлигини англадим. Биз ҳамкорликда ишлашга аҳд қилдик. Ҳамкорликда бир неча маротаба АҚШ шарафини ҳимоя қилдик. Энди эса Ўзбекистон шарафини ҳимоя қилмоқчимиз.

"Туркистон-пресс"

Маҳалла болалари ўртасида республика кубоги учун "Футболимиз келажиги" шиори остида ўтказилаётган анъанавий мусобақанинг финал босқичи "Бухоро" стадионида бўлиб ўтди. Унда ўн уч жамоа иштирокида кечган ҳудудий баҳсларнинг ғолиблари— Бухоро, Андижон, Жиззах ва Сурхондарё вилояти жамоалари ўзаро куч синашди.

Турнир Сурхондарё вилояти Жарқўрғон туманидаги "Қора-Бура" маҳалла фуқаролар йиғини ва Андижон шаҳридаги "Маорифчи" маҳалла фуқаролар йиғини командалари учрашув

"ҲУМО"НИНГ
ЮКСАК ПАРВОЗИ

билан бошланди. Мурасиз кечган ўйин "Маорифчи" ғалабаси билан якунланди-5:2.

Бухоро туманидаги Нарзулла Ашуров фуқаролар йиғинининг "Ҳумо" ва Жиззах шаҳрининг "Олмазор" маҳалла фуқаролар йиғини жамоалари ўртасидаги баҳс 4:0 ҳисобида бухороликлар фойдасига ҳал бўлди.

"Қора-Бура" (Сурхондарё) ва "Олмазор" (Жиззах) учрашувда 3:1 ҳисоби қайд этилди ва сурхондарёлик болалар учинчи ўрин — бронза медали соҳиб бўлди.

"Ҳумо" (Бухоро) ва "Маорифчи" (Андижон) учрашувда майдон эгалари рақибларини 3:0 ҳисобида мағлуб этди. Кўча кубок ва олтин медал Бухорода қолди.

ПОНОМАРЕВ —
КАСПАРОВ — ?

Халқаро шахмат федерацияси президенти Кирсан Илюмжинов ФИДЕ жаҳон чемпиони Руслан Пономарев ва Гарри Каспаров ўртасида бўлиши кутилаётган жаҳон чемпионлиги учун матчни бекор қилди. Бунга сабаб, украиналик шахматчи матч ўтказилиши учун тузилган шартномани имзоламаган. Ўйин шу йилнинг 18 сентябрида Ялтада бошланиши керак эди. К.Илюмжиновнинг айтишича, Р.Пonomарев билан уч маротаба музокара олиб борилиб, ҳаммаси муваффақиятсиз тугаган. ФИДЕ президенти Пономаревнинг ортида шахматдан йироқ кишилар турибди, деб ҳисоблайди. Энди Руслан Пономарев ўз унвонини шу йил 30 ноябрда бошланадиган жаҳон чемпионатида ҳимоя қилади.

ШУМАХЕР
МУВАФФАҚИЯТ-
СИЗЛИКЛАРГА
ЧЕК ҚЎЙМОҚЧИ

Келаётган дам олиш кунлари Михаэль Шумахер

давом этиб келаётган муваффақиятсизликларига чек қўймоқчи. Охирги беш пойга мусобақасида у биринчи ўринни ололгани йўқ. Монце пойгасида Шумахер ва "Феррари" биринчи ўринни эгаллаш шарт. Негаки, охирги икки мусобақада у кучли олтиликка ҳам кира олмади. "Бугун "Феррари"га муносиб рақобатчилар кўп. Келаётган мусобақаларда бизга қийин бўлиши шубҳасиз. Аммо Михаэль Шумахер ва "Феррари" ўз сўзини айтади, деб ўйлайман", дейди "Феррари" спорт директори Жан Тодт.

"СПАРТАК" ЯНА
МУРАББИЙСИЗ
ҚОЛДИ

Россияда мураббийлар истеъфоси давом этмоқда. Олег Романцев ва Валерий Газзаев изидан "Спартак" жамоаси бош мураббийи Андрей Чернышов ўз лавозимидан бўшатилди. Клуб раҳбарлари Чернышовни жамоа ўйинчилари билан тил топиша олмаганликда айблашди. Хуллас, ҳам ёшлар терма жамоаси, ҳам "Спартак"да иш олиб борган Андрей Чернышовга бу иш оғирлик қилган.

